T.C.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANA BİLİM DALI

HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM BİLİM DALI

MEDYA VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAMINDA İNTERNET SANSÜRÜ: ELEKTRONİK İLETİŞİM WEB SİTELERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İREM AYDOĞDU

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğretim Üyesi SEVİM KOÇER

KOCAELİ, 2018

T.C.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANA BİLİM DALI

HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM BİLİM DALI

MEDYA VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAMINDA İNTERNET SANSÜRÜ: ELEKTRONİK İLETİŞİM WEB SİTELERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İREM AYDOĞDU

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğretim Üyesi SEVİM KOÇER

KOCAELİ,2018

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
HALKLA İLİŞKİLER BİLİM DALI

MEDYA VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAMINDA İNTERNET SANSÜRÜ: ELEKTRONİK İLETİŞİM WEB SİTELERİNİN İNCELENMESİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: İrem Aydoğdu
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 04.07.2018/18

Jüri Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Sevim Koçer

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Nihal Paşalı Taşoğlu

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Nuray Yılmaz Sert

KOCAELİ 2018

ÖNSÖZ

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde yardımı ve katkısı olan birçok değerli kişilere teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Öncelikle yüksek lisans eğitim sürecimin başından bu yana her türlü yardımı esirgemeyen, akademik anlamda değerli görüşleri ile çalışmalarıma yön veren, tez danışmanlığımı alan ve hep yanımda olan değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi. Sevim KOÇER'e teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek Lisans eğitim hayatım boyunca değerli bilgi birikimleri ve çalışmalarıyla aydınlanmamı sağlayan, çalışmalarıma ışık tutan çok değerli hocalarım , Doç. Dr. Aybike PELENK ÖZEL, Doç. Dr. Nihal PAŞALI TAŞOĞLU ve Prof. Dr. İdil SAYIMER'e teşekkürlerimi sunarım.

Tezi bitirme aşamasında girdiğim yoğun çalışma döneminde gösterdikleri hoşgörü ve manevi desteklerinden dolayı çok değerli aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ i

İÇİNDEKİLER ii

ÖZET vi

ABSTRACT vii

KISALTMALAR viii

ŞEKİL LİSTESİ ix

TABLO LİSTESİ x

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ 3

1.1. İfade Kavramı 3

1.1.1. Sembolik İfade 4

1.1.2. Sanatsal İfade 5

1.2. Özgürlük Kavramı 5

1.3. İfade Özgürlüğünün Sınırları 8

1.3.1. Bireyi Korumaya Yönelik Sınırlama Nedenleri 12

1.3.2. Genel Yararı Korumaya Yönelik Sınırlama Nedenleri 13

1.4. Geleneksel Medya'da İfade Özgürlüğü 13

1.4.1. Geleneksel Medya Tanım ve Çeşitleri 14

1.4.2. Geleneksel Medyanın Özellikleri 16

1.4.3. Basın Özgürlüğünün Temel Öğeleri 18

1.4.3.1. Haber, düşünce ve kanıları serbestçe öğrenebilme hakkı 20

1.4.3.2. Düşünceleri ve kanıları serbestçe açıklayabilme hakkı 21

1.4.3.3. Haber, düşünce ve kanıları serbestçe yayabilme hakkı 21
1.5. Yeni Medya ve İfade Özgürlüğü 21
1.5.1. Yeni Medya Tanımı ve Tarihsel Gelişimi, Aktörleri 22
1.5.2. Yeni Medya Özellikleri 25
1.5.3. Yeni Medyada İfade Özgürlüğü 27
1.6. Türkiye'de İfade Özgürlüğü Düzenlemeleri 28
1.6.1. Anayasal Çerçeve 29
1.6.2. Karma Sistem 30
1.6.3. Basın Kanunu 30
1.6.4. 5651 Sayılı Kanun 32
1.6.5. Türk Ceza Kanunu 34
1.6.6. Terörle Mücadele Kanunu 35
İKİNCİ BÖLÜM
2. SANSÜR KAVRAMI 37
2.1. Genel Bilgiler 37
2.2. Sansür Sistemleri 39
2.2.1. Devlet Sansürü Sistemleri 39
2.2.2. Mahalli Sistem 40
2.2.3. Otosansür 40
2.2.4. Telif Hakkından Kaynaklanan Sansür 41
2.3. Geleneksel Mecralarda Sansür 42
2.3.1. Basın Özgürlüğünün Ortaya Çıkışı ve Türk Medyasındaki Yeri . 43
2.3.2. Gazetecilikte Sansür ve Otosansür 43
2.4. Yeni Medyada Sansür 45
2.4.1. İnternet Sansüründe Dünyadaki Durum 47
2.4.2. Türkiye'de İnternet Sansürü Uygulamaları 50

2.5. Sansür Konuları 53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İNTERNETTE SANSÜR ÖRNEKLERİ İNCELEMESİ..... 58

3.1. İncelenen Web Portalları Tarihçeleri 58

3.1.1. Facebook Tarihçe..... 58

3.1.2. Twitter Tarihçe 59

3.1.3. Youtube Tarihçe 60

3.1.4. Google Tarihçe 60

3.1.5. Wikipedia Tarihçe..... 62

3.1.6. Linkedin Tarihçe..... 62

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi 62

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi 63

3.5. Araştırmanın Yöntemi..... 63

3.6. Araştırmanın Bulguları..... 63

3.6.1. Facebook Sansürü 63

3.6.1.1. Facebook sansürünün nedenleri ve uygulanma şartları 63

3.6.1.2. Facebook sansürünün uygulama türü..... 65

3.6.1.3. Facebook istatistiksel değerlendirme 65

3.6.2. Twitter Sansürü..... 75

3.6.2.1. Twitter sansürünün nedenleri ve şartları..... 75

3.6.2.2. Twitter sansürünün uygulama türü 76

3.6.2.3. Twitter istatistiksel değerlendirme..... 76

3.6.3. Google Sansürü..... 81

3.6.3.1. Google sansürünün nedenleri ve şartları..... 81

3.6.3.2. Google sansürünün uygulama türü 82

3.6.3.3. Google istatistiksel değerlendirme..... 84

3.6.3.4. Youtube sansürü 93
3.6.4. Wikipedia Sansürü 96
3.6.4.1. Wikipedia sansürünün nedenleri 96
3.6.4.2. Wikipedia sansürünün uygulama türü 97
3.6.4.3. Wikipedia istatistiksel değerlendirme 97
3.6.5. Linkedin Sansürü 100
3.6.5.1. Linkedin sansürünün nedenleri ve şartları 100
3.6.5.2. Linkedin sansürünün uygulama türü 100
3.6.5.3. Linkedin istatistiksel değerlendirme 101
SONUÇ 103
KAYNAKÇA 108
ÖZGEÇMİŞ 121

ÖZET

Bu çalışmada, ‘’ Medya ve İfade Özgürlüğü bağlamında İnternet Sansürü: Elektronik iletişim web sitelerinin incelenmesi ’’ tez konusu olarak ele alınmıştır. Çalışma, ifade kavramı, özgürlük kavramı ve medya sansürü ile ilişkin literatür araştırmasıyla birlikte konu edilen web sitelerin istatistiksel raporları değerlendirilerek hazırlanmıştır. 2000’li yıllardan itibaren araştırmalara konu olmaya başlayan internet sansürü, 2009 yılından itibaren veriler, internet web arama motoru olan Google tarafından ilk olarak yayınlanmaya başlamıştır. Avrupa Birliği Adalet Divanının 2014 tarihli Avrupa Gizlilik Yasası gereğince resmi kurumların Arama motorları ve Elektronik İletişim Sitelerinden veri talep etme hakkından dolayı Google, Twitter, Facebook, Youtube gibi web siteleri şeffaflık raporunu yayınlamayarak talep edilen verilerin nitelikleri ve talep eden kurumlar hakkında kamuoyunu bilgilendirmek maksadıyla güncel şeffaflık raporunu yayınlamaya başlamışlardır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde ifade kavramı ve ifade özgürlüğü kavramı üzerinde durulmuştur. Türkiye’de geleneksel medya ve yeni medyanın ifade özgürlüğüne bakış açıları karşılaştırılmış ve konu ile ilgili yasal düzenlemeler incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde sansür kavramı üzerinde durulmuştur. Sansür kavramının ortaya çıkışı, sansür konuları, sansür uygulayan sistemler, geleneksel ve yeni medyada sansür başlıkları araştırılmıştır. Bu konular bağlamında internet sansürünün ortaya çıkışı, internet sansürünün Türkiye’de ve Dünyadaki durumu incelenmiştir.

Çalışmanın son bölümünde internet sansürü ile ilgili olarak elektronik iletişim web sitelerinden Google, Facebook, Twitter, Youtube, Linkedin ve Vikipedia seçilerek bunların verileri değerlendirmeye alınmıştır. Elektronik İletişim Sitelerinin sansürün nedenleri ve şartları, sansürü uygulama şekilleri ve istatistiksel verileri açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sansür, internet sansürü, elektronik sansür, medya

ABSTRACT

In this study, "Internet Censorship in the context of Media and Expression Freedom: Examination of electronic communication web sites" is considered as a thesis topic. The study was prepared by evaluating the statistical reports of the web sites covered by the concept of expression, the concept of freedom and media censorship, as well as the literature survey. Internet censorship, which has been a subject of research since the year 2000, has been released since 2009, and was first published by Google, the internet web search engine. Due to the European Court of Justice's European Privacy Act of 2014, due to the right of requesting data from the search engines and electronic communication sites of official institutions, the transparency report of web sites such as Google, Twitter, Facebook, Youtube is not published and the transparency of the data requested and the transparency they started to publish the report.

The study consists of three parts. In the first part of the work, the concept of expression and freedom of expression is emphasized. Traditional media and new media perspectives on freedom of expression in Turkey compared and legal regulations related issues were reviewed.

In the second part of the study, the concept of censorship was emphasized. The emergence of the concept of censorship, censorship issues, systems applying censorship, censorship in traditional and new media were searched. The emergence of Internet censorship issues in this context, in Turkey and in the world of internet censorship cases were investigated.

In the last part of the study, internet censorship was taken into consideration by choosing Google, Facebook, Twitter, Youtube, Linkedin and Vikipedia from electronic communication web sites. Causes and conditions of censorship of electronic communication sites, censorship practices and statistical data are explained.

Key words: Censorship, internet censorship, electronic censorship, media

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AHİS	Avrupa İnsan Hakları mahkemesi
AHİM	Avrupa İnsan hakları mahkemesi
BTK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurulu
CIPA	Children's Internet Protection Assocation (Çocukların internetten korunması kanunu)
ECPA	Elektronik Communications Privacy Act
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
EMCDDA	European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction
GİH	Güvenli İnternet Hizmeti
HTTP	Hypertext Transfer Protocol
INHOPE	International Association of Internet Hotlines
KİA	Kitle İletişim Araçları
RTÜK	Radyo Televizyon Üst Kurulu
TCK	Türk Ceza Kanunu
TİB	Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı
TMK	Terör ile Mücadele kanunu
TUİK	Türkiye İstatistik Kurumu
URL	Uniform Resource Locator

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.4-1 2017 yılı internet ve sosyal medya kullanıcı istatistikleri 23

Şekil 3-1 Facebook-gelen şikayet sayısı (ocak-haziran 2017) 66

Şekil 3-2 Telif hakkı şikâyetleri karşılaştırması 66

Şekil 3-3 İnstagram-gelen şikayet sayısı (ocak-haziran 2017) 67

Şekil 3-4 Facebook şikâyet karşılaştırılması 70

Şekil 3-5İnstagram şikayet çeşitleri karşılaştırılması 71

Şekil 3.6 Türkiye veri talepleri (2013-2017) 72

Şekil 3.7 Türkiye'de twitter kaldırılma talepleri 79

Şekil 3-8. Güvenli olmayan web siteleri 86

Şekil 3-9 Kimlik avı siteleri 87

Şekil 3-10. İçerik kaldırma talepleri 90

Şekil 3-11 İçerik kaldırma yüzdeliği 94

Şekil 3-12 Elektronik iletişim siteleri sansür değerlendirme 98

TABLO LİSTESİ

Tablo 3-1 Facebook sansür konuları 64

Tablo 3-2 Facebook-gelen şikayet sayısı (ocak-haziran 2017) 65

Tablo 3-3 İnstagram-gelen şikayet sayısı (ocak-haziran 2017 67

Tablo 3-4. Facebook ticari marka şikayetleri (ocak - haziran 2017)..... 67

Tablo 3-5. İnstagram ticari marka şikayetleri (ocak - haziran 2017) 68

Tablo 3-6 Facebook taklit şikayetleri (ocak - haziran 2017)..... 68

Tablo 3-7 İnstagram taklit şikayetleri (ocak - haziran 2017) 69

Tablo 3-8 Facebook şikâyetler karşılaştırma..... 69

Tablo 3-9 İnstagram şikâyet çeşitleri toplamları 70

Tablo 3-10 Facebook'tan resmi olarak talep edilen veriler (ocak-haziran 2017). 71

Tablo 3-11 Facebook'tan resmi olarak talep edilen veriler (temmuz-aralık 2017) 72

Tablo 3-12 Koruma isteği istenen hesaplar 73

Tablo 3-13Türkiye'nin hesap bilgisi ve tweet talepleri (2012-2017)..... 77

Tablo 3-14 Google sansür uygulama nedenleri..... 82

Tablo 3-15 Gelen kullanıcı bilgi talepleri (2015-2016-2017) 85

Tablo 3-16Güvenli olmayan web siteleri ve kötü amaçlı yazılım..... 85

Tablo 3-17 Kimlik avı siteleri 86

Tablo 3-18 Google telif hakkı nedeniyle içerik kaldırma..... 88

Tablo 3-19 İçerik kaldırma taleplerinin sebepleri 89

Tablo 3-20 İçerik Kaldırma Talepleri..... 90

Tablo 3-21Google ürünleri içerik kaldırma talepleri..... 91

Tablo 3-22Avrupa Birliği URL kaldırma talepleri 92
Tablo 3-23 Avrupa gizlilik yasası kapsamındaki içerik kaldırma talepleri 92
Tablo 3-24 İçerik kaldırma yüzdeliği 93
Tablo 3-25 Vikipedia Şikayet sayısı (2015-2018) 99
Tablo 3-26Ülkelerden içerik kaldırılma talep sayısı 99
Tablo 3-27Linkedin 2017 Temmuz-Aralık şeffaflık raporu 101
Tablo 3-28 Üye verileri için A.B.D hükümet talepleri 101

GİRİŞ

Günümüzde Elektronik haberleşme ve sosyal medya kavramları tüm dünyada kurum ve kişilerin çeşitli amaçlarla kullandıkları çağımızın en büyük buluşlarından birisidir. İnsanların yaşamlarını kolaylaştıran zaman ve mekan kavramlarını yeniden şekillendiren ve toplumsal algıların oluşmasında önemli etkiler yaratan bu konunun pek çok yönüyle bilimsel açıdan araştırılması ve bu araştırmaların değerlendirilerek internet olanaklarının kitleler için daha faydalı ve verimli hale getirilmesini sağlayacaktır. Günümüzde sayısı milyarları aşan ve açık kaynak (open source) erişimi olan internet uygulamaları, web siteleri, arama motorları, kişisel bloglar, haber ve bilgi portalları gibi uygulamaların denetlenmesi yerel ve ülkelerarası kontrol mekanizmalarının oluşturulması ve topluma zarar veren uygulamaların kısıtlanması bir zorunluluktur. Ancak kısıtlamaların ve yasaklamaların yasal gerekliliklerinin yanı sıra topluluk kuralları ve ifade özgürlüğü bağlamında ele alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Sosyal medyada bilgi paylaşmak görüş ifade etmek ve paylaşılan görüşlere ilişkin yorum aynı zamanda ifade özgürlüğünün bir parçasıdır. Bu noktada Sosyal medyadaki içerik zenginliği açısından ve bilgi kalitesinin yetişmesi açısından sosyal medya paylaşımları internet kullanımı herkes tarafından kabul gören bir unsurdur. Ancak konuya iki yönlü bakmakta fayda vardır. Yasal çerçevede Kişisel hak ve Özgürlüklerin Kısıtlanması istenmeyen bir durum iken bununla beraber sosyal medyada küfür, hakaret, şiddet, tehdit içeren paylaşımlarda ifade özgürlüğü ile bağdaşmamaktadır ve kontrol mekanizmasına tabi tutulmalıdır.

İfade özgürlüğü kamuoyunun oluşumu açısından son derece kritik bir önem arz etmektedir. Demokrasi sistemi sosyal bilincin idareye yansımasının gerekliliği olduğuna göre bunun temininde ifade özgürlüğü ortamının oluşturulması gerekmektedir. Karşıt düşüncelerin açıklanabilmesi, özellikle politik alanda tenkitlerin net bir biçimde ifadesi demokratik sistemlerin gerekliliğidir.

2013 yılında yapılan İnternette Özgürlük (Freedom on the Net) raporuna bakıldığında Türkiye, "kısmen özgür" konumunda yer almıştır. Raporun verileri Nisan 2013 yılı itibariyle Türkiye'de 29000 sitenin engellenmiş olduğunu

göstermiştir. Erişimin engellenmesi doğrultusunda verilen kararların önemli bir kısmı mahkemeler tarafından değil, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) gibi politikadan ayrı değerlendirilemeyen özerkliği bulunmayan bir idari makam tarafından verilmiştir. Günümüzde Türkiye'de elektronik ortamda, öteki tüm kitle iletişim araçlarında olduğu üzere, yoğun bir baskı ya da bir sansürle karşı karşıya kalınmaktadır (SETA, 2014: 290).

İnternet sansürü farklı platformlarda gün geçtikçe daha çok yayılmakta ve genişlemektedir. Siyasi talepler, ticari talepler ve Fikri mülkiyet hakları sansürün boyutunu genişletmektedir. Konuyla ilgili olarak büyük sosyal paylaşım platformlarının yayınladıkları raporlara bakıldığında terör, şiddet, taklit ürün, marka hakları kişisel haklara saldırı şeklinde şikâyetlerin yapıldığını görmekteyiz. Türkiye'nin resmi şikâyet ve taleplerinin konuları genellikle kişi haklarına saldırı, hakaret ve terör propagandası ve şiddet yönünde olmuştur. Türkiye özellikle 2014 yılından itibaren mahkeme kararları ve resmi taleplerin birden bire yoğun artış yaşandığı ülke olmuştur. Resmi kurumların içerik ve kullanıcılara erişimin engellenmesinde artış yaşanırken Türkiye basın özgürlüğü sıralamasında ise 180 ülke arasında 155. Sıraya gerilemiştir (www.bbc.com).

Bu çalışmada internet sansürü üzerinde durulmuş ve elektronik iletişim web sitelerinden yasal merilerce istenen veriler ve bunların istenme gerekçeleri değerlendirmeye alınmıştır. Uluslararası düzeyde erişimi ve milyonlarca kullanıcısı olan Google, Facebook gibi web sitelerinin sansürü uygulama nedenleri ve taleplere karşı yaptıkları işlemler istatistiksel veriler ışığında değerlendirmeye alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

İfade özgürlüğünün kavramsal boyutlarının tartışılmasından evvel ifade olgusunun içeriğinin modelinin bilinmesinde yarar görülmektedir(Beydoğan, 2003: 9).

1.1. İfade Kavramı

İfade özgürlüğü olgusunun tanımlanmasında ifade kavramı içinde yer alan öğelerin neler olduğunun tespiti büyük önem taşımaktadır. İfade kavramı ile tam olarak ne açıklanmaya çalışıldığı hususunda bir fikir birliğinin olduğunu söylemek mümkün değildir. İfade kavramın belirli bir dairede incelenmesi aynı zamanda bazı güçlükleri de gündeme taşımaktadır. Bu güçlük ise kavramın dinamik yapısından kaynaklanmaktadır. Ayrıca ifade kavramı hukuku da alakadar eden bir konudur (Beydoğan, 2003: 9).

İfade hürriyetine fikirlerin aktarımındaki tek vasıta olması sebebiyle değer verilmektedir. Düşünme fiili, insanın yaratılışında kalbinde bulunmaktadır. Descartes'in "Düşünüyorum, öyleyse varım" şeklinde aktarılan Cogito' su bu varoluşsal kesinliğin bir ifadesidir. Hatta Descartes'ten çok daha önce, Mevlana Celaleddin Rumi, düşünme eylemini insanın aslı olarak nitelendirmiştir. Rumi'ye göre insanoğlu düşünceden ibarettir. Geri kalan her şey sadece et ve kemiktir. Düşünen ve konuşan insanoğlu kendini gerçekleştirmek amacıyla ifade hürriyetine ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple, düşünce özgürlüğünün kabul edilmemesi, insanın öncelikle doğasının ihlali demektir (Aslan, 2015: 2-3).

İfade, iki değişik manayı barındırmaktadır. İlk olarak mesaj veren ve mesajı alanı içeren iletişim anlamını taşımaktadır. Öte yandan ifade sözcüğü haberleşmeyi içermeden bazı davranışların açıklanmasında kullanılmaktadır. Burada kendi kendini açıklama biçimini ortaya koyan anlamında ifade etme ve birini ifade etme manasında kullanılmıştır (Beydoğan, 2003:11).

Düşüncenin ortaya çıkabilmesi; bireyin enformasyona serbestçe ulaşabilmesi, elde ettiği bilgilerin arasında tercih yapabilmesi ve bunun için de hukuki imkanların ve güvencelerin mevcudiyeti gerekmektedir. Ancak tüm bunlarında yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Bunlara yönelik hareket edebilme de kişilere bir hak olarak tanınmalıdır. Öte taraftan bu davranışlardan ötürü kişinin "kınanmaması" da oldukça önemlidir. Bu açıdan bugün demokratik hukuk sistemlerinin olduğu ülkelerde en fazla değer verilen hakların başında ifade hürriyeti hakkı gelmektedir. İfade hürriyeti, hür bir birey olmanın ve hür bir toplum olmanın en önemli unsurları içinde yer almaktadır. Baskıcı rejimlerin hakim olduğu ülkelerde demokratik ülkelere kıyasla daha az ifade özgürlüğü bulunmaktadır. Fakat özgür ülkelerde dahi tüm ifadeler hür değildir (Özbey, 2013: 43).

Kişiler kendilerini değişik metotlarla ve vasıtalarla ifade ederler. En genel, bilinen ve kullanılan, en rahat ve en düşük maliyetli ifade biçimi konuşmaktır. Fakat, kişiler yazarak, belirli tipte davranışlar sergileyerek, belli giyim tarzlarını seçerek, belli biçimlerde ibadet ederek de kendilerini ifade edebilmektedirler. İfade ediş yolları ve metotlarına önceden bir sınır çizilmesi doğal olarak ifade özgürlüğüyle bağdaşmaz. İfade konusunda hangi yolların ve metotların bulunacağı ve kullanılacağı konusunda kimse öngörü sahibi olamaz. Bu nedenle, örneğin kişiler yalnızca yazı ile kendini ifade edebilir şeklinde bir duruma getirilirse ifade hürriyetine haklılıktan uzak bir sınır çizilmiş olur (Yayla, 2008: 159-176).

1.1.1. Sembolik İfade

Türkçe 'de simge sözcüğüne karşılık gelen sembol, hem maddi hem de manevi olguların karşılanması, kişinin aklındaki köklü mana ve ifadelerinin anımsanması amacıyla oluşturulmaktadır. Bir iletişim aracı şeklinde oluşan semboller her zaman, yer ve toplumda kendisini göstermiştir. Sembolik ifade oldukça önemli bir ifade vasıtası şeklinde kullanılmaktadır. Sembollerin kullanımı farklı bir anlatım çeşidini ortaya çıkarmıştır. Sembolik anlatım şeklinde adlandırılan bu anlatım tarzında daha ziyade sosyal simgeler görülmektedir. İnsanlar zamanla sembolik anlatımın evvelinde ya da akabinde, bazen sembol şeklinde kullanılan şekilleri tekleştirmişler ve özel anlamlar kazandırmışlardır. Bu noktada işaretlerden söz etmek gerekir ki işaret, kendinin ötesinde başka bir şeyin göstergesidir. Örneğin bir trafik işareti otomobiller ve yayaların belirli yerde ve zamanda ne şekilde davranmaları

gerektiğini gösterir. Fakat semboller, temsil ettikleri gerçeklikle bütünleşmektedirler. Bu bağlamda talebe göre değiştirilmeleri daha zor kimi zaman ise mümkün değildir (Koca, 2010: 89).

1.1.2. Sanatsal İfade

Sanatsal ifade biçimde hürriyet, insan hakları konusunda ifade özgürlüğü ve kültürel haklar açısından koruma altındadır. Sanat hürriyetinden söz edebilmek için öncelikle; ifade hürriyeti, sanatçının serbestçe etkinliklerini yürütebilmesi ya da sanat eserlerinin yaygınlaştırılması ile bunun devletin veya bir başka gücün engellememesi anlaşılmaktadır. Sanatsal ifade de kültürel haklar konusunda da bir açıklama yararlı olmaktadır. Bu bağlamda kültürel haklar, sanatçının ya da sanat yapıtlarının devletçe desteklenmesi ve sanat eserlerini almayı arzu eden insanların eserlere erişim hakkının garanti altına alınmasıdır (Başaran ve Karan, 2016:12).

1.2. Özgürlük Kavramı

Özgürlük, insanlık tarihi kadar eski bir konudur. Felsefi argümanlarla felsefecilerin en fazla üzerinde durdukları konulardandır. Özü itibariyle uygulamalı girişimlerin haricinde gerçekleşme olasılığı olmadığı için gerekli bir istek olarak tüm bireysel faaliyetlerin ve edimin, tüm sosyal hareketlerin ardında yatan temel etken olmuştur. Bu sebeplerle felsefe, kişiyi nesne edindiğinde, öncelikle özgürlük problemine açıklık getirmesi gerekmektedir. Kişinin yapısına, etkileşimlerine, hayat şekline, beraberliklerine, bu beraberliklerin oluşumun dair ilk teferruatlı ve sistematik gayretin ürünü olan Platon'un Devlet eseri, özgürlük problemine net bir biçimde açıklık getirmeye çalışan felsefi bir eserdir (Adugit, 2013: 64).

Hak ve özgürlük arasında temel bir ayrım bulunmaktadır ve hak somut bir kavramdır. Hürriyet ise daha çok soyut bir manayı ifade etmektedir. Hak kavramının ortaya çıkışı, hürriyetin uygulanması aşamasında görülmektedir. Hürriyetin oluşumunda ise hem devletin hem de diğer kişilerin herhangi bir şey yapmasına gerek yoktur. Bunun nedeni, hürriyetin yani özgürlüğün kişinin bireysel edimleri sonucunda gerçekleşmesidir. Hakkın gerçekleşebilmesi adına ise devletin veya öteki kişilerin ilgili kişi yararına bazı eylemlerde bulunması gerekmektedir (Kaboğlu, 2006:13)

İfade özgürlüğü, 16. yüzyıldaki Reformasyon döneminden kalmıştır. Karşı çıkmaya cesaret gösterenler ve bu hakkı alabilenler Protestan harekete mensup insanlardır. Bu bağlamda ifade özgürlüğünün ilk ortaya çıkışı Protestan hareketle beraber anılmaktadır. Fikir ve inanç özgürlüğüyle beraber değerlendirilen ifade özgürlüğü, modernitenin özgürlük sembolüdür. Her ne kadar ifade özgürlüğü ve inanç özgürlüğü birbirleri ile yakından ilişkili kavramlar olsa da hukuki anlamda ilk defa ortaya çıkışı İngiltere'de 1689 Haklar Bildirisi (Bill of Rights) ile olmuştur (Zoller, 2009: 803 'den aktaran; Akgül, 2012: 4).

Kısaca özetlenecek olursa temel hürriyetler, insanların kişiliklerini geliştirmeleri ve insanca yaşayabilmeleri için öteki insanların haklarını ihlal etmeden, özgürce yaşayabilmesine imkan sağlayan haklardır. Bu hakların başlıcaları ise şunlardır:

Din ve Vicdan Özgürlüğü, Düşünce Kanaat ve İfade Özgürlüğü, Basın Özgürlüğü, Haberleşme Özgürlüğü, Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü, Toplantı Hak ve Özgürlüğü, Bilim ve Sanat Özgürlüğü vb.. özgürlükler de devletin anayasal teminat altına aldığı özgürlüklerdir. Kişiler kendi özgürlüklerini kullanırken, bu kullanımda öteki insanların hak ve özgürlüklerine müdahale etme hakları yoktur. Tam da burada devletin koyduğu yasalar esas alınmaktadır (Demirkol, 2017: 20)

Tüm insanların fikirlerini hür bir şekilde ifade etmesi, bireylerin en doğal haklarından sayılmaktadır. Kişilerin daha düzgün bir sisteme kavuşması bakımından çeşitliliğe neden olan düşünce ve ifade hürriyeti ve bu düşüncelere müsamahakâr olma demokrasinin vazgeçilmez ilkelerindendir. Liberal demokrasilerin esasını oluşturan temel hak ve hürriyetler dahilinde en imtiyazlı konuma sahip olan, demokratik rejimin geçerliliğini sağlayan ve bu rejimi diğerlerinden özellikli bir biçimde farklı yapan özgürlük, ifade özgürlüğüdür (Zarplı, 2008: 20-21).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AHİM)'nin açıklamasında ifade özgürlüğü, sosyal ilerleme ve her bireyin gelişimi için temel şartlardan birisi kabul edilen demokratik toplumun esaslarından birisini oluşturmaktadır. AİHM Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 08.06.1999 tarihli Arslan-Türkiye kararında İfade özgürlüğü, AİHS'nin 10. maddesinin 2. fıkrasında sadece yarar olduğu benimsenen ya da zarar teşkil etmeyen, alakadar olmaya değmeyen bilgi ya da fikirler için değil, aynı şekilde

devletin ya da nüfusun bir kesimi için saldırgan, rahatsızlık verecek derecede bilgi ve fikirler için de geçerlidir. Bunlar çoğulculuğun, hüsnüniyetin ve açık düşünceliliğin gereklerini temsil etmektedir. Bu nitelikler demokratik toplumun olmazsa olmazları olarak nitelendirilmektedir (www.yargıtay gov.tr).

İnsanoğlu toplumsal bir varlık olması sebebiyle sosyal bir çevrede bulunmasının bir getirisi olarak karşılıklı iletişim kurma gereksinimi duymaktadır. Bireylerin birbiriyle iletişimleri ve kişiliklerinin de doğru temellere oturması sosyal bir atmosferde kendilerini serbestçe ifade edebilmesiyle yakından ilişkilidir. Bu noktada kişinin kendini gerçekleştirebilmesi, sosyal anlamda kendine toplumda yer bulması böylelikle mümkündür. Bir başka anlatımla ifade hürriyeti insanlık kadar eski bir tarihe dayanmaktadır. Ancak yine de modern çağda bile en fazla tartışılan konular arasında yer almaktadır. Tartışmalar nedeniyle ifade hürriyeti için kullanılan tanım veya kavramlar açısından bir düşünce birliğinin kurulamadığı görülmektedir (Çamak, 2015: 1070).

İfade özgürlüğü olgusu siyaset bilimciler ve hukukçuların bakış açısıyla karşılaştırmalı ve disiplinler arası alanına giren bir husustur. İfade özgürlüğünün ilk özelliği, soyut bileşenleri barındırması, faydacı görüşler veya amaçsalcı (teleolojik) görüşlerin deontolojik doğal haklarla mücadelesinin kapsamıdır. İkinci özelliğine gelindiğinde, politik ve hukuksal argümanları içermekte olan anayasanın tarihsel gelişim sürecinde olmasıdır. Teorik anlamda ifade hürriyeti olgusuyla ilgili değişik yaklaşımlar bulunmaktadır. Farklı perspektifler liberal felsefenin bir ürünü olarak ifade edilmektedir. Liberalizmin ögeleri içinde yer alan anayasacılık, devlet ile kişi arasındaki etkileşimi bir temel hak ve özgürlükler paylaşımı şeklinde tanımlamaktadır. Klasik liberal felsefede Thomas Paine'nin belirttiği gibi "zorunlu bir kötülük" olarak nitelenen devletin hem kişinin hürriyetini sınırladığı, bu nedenle olumsuz olduğu, aynı zamanda da bireyleri koruduğu, özetle bir "gece bekçisi" olduğu varsayılmaktadır (Heywood, 2007: 61-63 'den aktaran; Akgül, 2012: 7).

İfade özgürlüğü yazılı bir anayasa ile mümkün olmaktadır. Bu yüzden öncelikle Anayasa metninde yer almaktadır. Devletin bekçilik görevi, ifade özgürlüğü tanımı ve sınırları konusunda yukarıda belirtilen farklı görüşleri ortaya çıkarmıştır.

Fikirlerin ifade edilme biçimi ve konularına göre ifade özgürlüğü farklı adlar almaktadır. Örneğin düşünce gazete, kitap, dergi gibi basın yayın aracılığı ile iletiliyorsa, basın özgürlüğü söz konusudur. Radyo-televizyon ve sanat etkinlikleri aracılığıyla bir iletişim mevcut ise görsel işitsel iletişim özgürlüğü ortaya çıkmaktadır. Özetle iletişim özgürlüğünün yazılı basın haricindeki vasıtalar kullanılarak ifadesi, görsel-işitsel iletişim özgürlüğü şeklinde açıklanmaktadır. Bu özgürlüğe (radyo ve televizyon anlamında) farklı ülkelerde ve kaynaklarda farklı isimler verilmektedir (Uzeltürk, 1995-1996: 205).

1.3. İfade Özgürlüğünün Sınırları

İfade özgürlüğü demokrasinin vazgeçilmez bir unsurudur. Bu yüzden demokrasinin en önemli unsurları düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğüdür. İfade özgürlüğü uluslararası sözleşmelerde, temel haklardan biri olarak kabul edilmekle birlikte, sözleşme metinlerinde özgürlüğün önemine vurgu yapılmaktadır. Sözleşmelerde diğer özgürlük türlerinde olduğu gibi ifade özgürlüğünün de birtakım sınırlamalar içermesi gerektiği görülmektedir. İfade özgürlüğünün tamamen oluşması ve iletişim araçlarıyla doğru bir şekilde aktarılması için kitle iletişim araçlarının da özgür olması gerekmektedir. Bundan dolayı basın özgürlüğü de halkın bilgilenme ve gerçekleri öğrenme hakkının gerçekleştirilmesini sağladığı için vazgeçilmez bir hak olarak görülmektedir (Temel ve Koçak, 2015: 443).

İfade özgürlüğü bağlamında üzerinde durulan husus, özgürlüğün maliki olan kişinin tek başına değil; bir toplumun üyesi olarak yaşadığı olgusudur. Kişilerin toplumda yaşama mecburiyeti ele alındığında bütün insanların bireylerin mümkün olduğu kadar hür davrandığı, fakat aynı zamanda belirli bir düzenin, dirlik ve refahın var olduğu bir atmosferin de yaratılması gerekmektedir. Özgürlük kişi için oldukça önemli olsa da kişinin toplumun bir mensubu olduğunun da unutulmaması gerekir. Nitekim tarihsel süreçte böyle bir özgürlük anlayışı 1848 devrimi ile kabul edilmiş ve kişilerin özgürlüklerini toplumla birlikte yaşarken dengeli bir biçimde kullanmaları konusu yerleşmeye başlamıştır (Hakyemez, 2002: 19).

İfade özgürlüğü, anayasal demokrasilerde mihenk taşı olarak görülmektedir. İfade özgürlüğünü geniş anlamda açıklamak gerekirse; bir fikrin, inancın, kanaatin, tutumun ya da hissin sulh ile açıklanması ya da çevreye ifade edilmesinin serbestlik

içermesidir. İfade özgürlüğü sözlü ve yazılı anlatım ile yapılabileceği gibi sanatsal uygulama, bireysel görünüm ve görüntü tercihi ile de yapılabilmektedir. Aynı zamanda gösteri yapma, yürüyüş düzenleme toplantı yapma ve organize olma gibi özgürlükler de ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmektedir (Erdoğan, 2011: 214-219).

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinin birinci fıkrasında yer alan açıklamada, ifade özgürlüğünün herkes için bir hak olduğundan bahsedilmektedir. İlgili hak dahilinde kanaat özgürlüğü ve kamu güçlerinin karışması ve millî sınırlar mevzu bahis olmadan haber ya da düşünce alma ve verme özgürlüğünü de kapsamaktadır. İlgili madde uyarınca ülkelerin, radyo, televizyon ve sinema firmalarının bir izne bağlı olmalarına ise engel teşkil etmez. Burada yer alan ifadelere göre bireylerin bir kanaat taşımaları ve devlet otoritesinin müdahalesi olmadan karşılıklı bilgi ve fikir alışverişi yapmaları özgürlüğü temel bir hak şeklinde tanımlar (Erdoğan, 2011: 214-219)

Türkiye'de Anayasada yer alan hükümler incelendiğinde ifade özgürlüğüne AİHS gibi yaklaşılmadığı görülmektedir. Her şeyden evvel ifade özgürlüğü bütünsel bir bakış açısıyla kabul edilmemektedir. İfade özgürlüğünün iki farklı maddede birbiriyle tamamen bağımsız özgürlükler şeklinde düzenlenmesine dair gösterilen gerekçede; fikir ve kanaat özgürlüğünün, düşünceyi ifade etme özgürlüğü ile ilişkili olsa dahi nitelikleri ve neticeleri açısından aralarında farklılıklar olduğu gerekçesi vurgulanmıştır. Maddede yer alan gerekçeden de anlaşıldığı gibi anayasayı yapanlar temelde bir bütün olan ifade özgürlüğünü, birbirinden tamamen bağımsız iki özgürlük alanı olarak değerlendirmişlerdir. Bu yaklaşım çerçevesinde fikir ve kanaat özgürlüğü bir iç özgürlüktür denilebilir. Anayasanın 13. maddesinde işaret edilen genel ve özel sınırlamalar haricinde başka bir sınırlama bulunmamaktadır (Bahçe ve Demir, 2017: 64).

Fikirlerin ifadesi olan düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü ise, gerek 13. Maddede yer alan genel sınırlama sebeplerine gerekse 26. Maddede bulunan özel sınırlama sebepleri kapsamında sınırlanabilecektir. İfade özgürlüğünün iki farklı özgürlükmüş gibi ayrı maddelerde düzenlenmesinin bir başka sebebi de, Anayasa Mahkemesinin 1961 Anayasası'nın geçerli olduğu dönemde verdiği kararlardan kaynaklanmaktadır (Bahçe ve Demir, 2017: 64).

İlgili maddede 2001 yılındaki değişiklik sonucunda son halini almış ve hala daha anayasada bu haliyle yer edinmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 13. (Değişik: 3.10.2001-4709/2) maddesine göre;

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

Bu doğrultuda genel bir değerlendirmede, temel hak ve özgürlükler sadece yasama organınca kanunla sınırlanabilir, Yani, temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasında yürütme organının herhangi bir müdahalesi olamaz. Bu bağlamda temel hak ve özgürlüklerin tüzük veya yönetmelik aracılığıyla sınırlandırılması mümkün değildir (Gözler, 2004).

Yapılacak sınırlamanın Anayasanın sözüne (metnine) ve ruhuna (anayasanın bütüne ve ondan çıkan temel anlama) uygunluğu esas alınmaktadır (Fendioğlu, 2002: 127). Temel hak ve hürriyetlere getirilen sınırlama *''amacın''* mecburi kıldığından fazla olmamalıdır. Bu noktada sınırlama ile amacın orantılı olması gerekmektedir Temel hak ve hürriyetlere getirilen sınırlamada demokratik toplum düzeni ve laik cumhuriyetin gerekleriyle uygunluk şarttır (Karakaş, Sonsuzoğlu, 2000: 238).

Anayasada ifade özgürlüğü konusunda yapılan düzenleme, açıklama ve yayma kavramlarıyla beraber yapılmıştır. Düşünce açıklama ve yayma vasıtaları örnekler yoluyla belirtilmek suretiyle sınırlandırma ifade edilmiştir.. Anayasanın 26. Maddesine göre: *"Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir* denmektedir.

Özellikle kitle iletişim araçlarının gelişimiyle, haber verme, bilgilendirme, eğitme, toplumsallaştırma ve kamuoyu oluşturma gibi işlevleri sağlaması bu araçların önemini artırmıştır. İletişim araçlarının bu imkânları hem düşüncelerin

özgürce ifade edilmesini sağlamakta hem de bu özgürlüğün denetim altına alınmasını sağlamaktadır. İnsanların bilgi paylaşımı için kitle iletişim araçlarını çok sık kullanması bu araçların bir kontrol mekanizmasından geçmesini zorunlu kılmıştır. Eğer böyle olmazsa, bir düzenlemeye tabi olmayan kitle iletişim araçları ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarda olumsuz etkiler doğurmakla beraber; başka bireylerin zarar görmesine de neden olabilir (Temel ve Koçak, 2015: 444).

Anayasa Mahkemesine ifade hürriyetinin ihlali doğrultusunda kişisel başvurularda da bulunulmaktadır. Örneğin, Yaman Akdeniz ve diğerleri tarafından yapılan başvuruda Twitter.com sitesi hakkındaki kararın TİB tarafından uygulanan erişimin engellenmesi kararı, sadece bu engellemeye gerekçe olarak gösterilen ve URL bazlı verilmiş olan kararların yalnızca muhataplarını değil, twitter.com sitesinden faydalanan bütün kullanıcıların da ifade özgürlüğüne ağır müdahale özelliğinde olması ve yasal hiç bir dayanağı olmaması Anayasa'nın 26. maddesinde garanti altına alınan ifade hürriyetinin ihlal edildiği yönündeki karara neden olmuştur (Şen ve Kaplan, 2017: 4-6).

Youtube LLC Corporation Service Company ve diğerlerinin başvurusunda Anayasa'nın 13. Maddesi uyarınca temel hak ve özgürlüklere dair sınırlamaların yalnızca yasalarla yapılabileceği ve demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkesi doğrultusunda aykırılık oluşturamayacağı gibi hak ve özgürlüklerin özlerine de dokunulması engellenmiştir. Aynı zamanda anayasal haklara yapılacak bir müdahalenin yasaya dayanması da yeterlilik arz etmemektedir. Daha önce de belirtildiği üzere yasa belirlilik ve öngörülebilirlik gibi bazı nitelikleri taşımalarıdır. Bu noktada ifade hürriyetine bir sınırlama (resen erişimin engellenmesi) olanağının olmasıyla birlikte ilgili yasada böyle bir yetkinin kullanılmasına dair içerik ve usullerin yeterli bir netlikle tanımlanması da zorunludur. Oysa bu olayda youtube.com sitesine erişimin bütünüyle engellenmesi doğrultusundaki müdahalenin, yeteri kadar net ve belirgin bir yasal dayanağı olmadığı görülmektedir (Şen ve Kaplan, 2017: 4-6).

Yukarıda verilen engellemelerin özeti doğrultusunda TİB tarafından youtube.com adlı video paylaşımlarının yapıldığı siteye erişimin idari niteliğine sahip bir kararla resen engellenmesinin yasalara aykırı olduğunu savunulmaktadır. Youtube.com sitesine kullanıcıların erişimlerinin engellenmesinin adı geçen sitedeki

videolara ulaşma olanağıyla beraber veriye ulaşma hakkının da büyük ölçüde sınırlandırdığı iddia edilmektedir. Böyle bir engellemenin yalnızca adı geçen sitede hali hazırda var olan içeriklerin değil, ileriki dönemlerde paylaşılacak olan bilgilere de erişimi engellediği belirtilmiştir. Ayrıca "Twitter" hakkında verilen mahkeme kararında olduğu üzere ifade özgürlüğünün geniş bir perspektiften tasviri, bu hürriyetin birtakım vasıtalarla kullanılabileceği, elektronik ortamın da bu vasıtalardan birisi olduğunu belirtilmektedir. Mahkemece verilen kararda benzer biçimde oldukça yoğun bir kullanıcı kitlesi olan internet sitelerinde devamlı veri alışverişiyle bilgi depolama olanağının bulunduğu, kamu erki tarafından getirilecek herhangi bir sınırlamanın da yasayla düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir (Çamak, 2015: 1080).

1.3.1. Bireyi Korumaya Yönelik Sınırlama Nedenleri

M.Ö. 5. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun Oniki Levha Yasası'nda saldırı ve bedene verilen zararın suç olduğuna rastlanmıştır. Geçen sürede imparatorluk fermanlarıyla zarara uğramayı ifade eden ''iniuiria'' kavramının anlamı da genişletilmiş ve sözlü saldırılar, tahkir, gibi eylemleri de kapsamıştır. İmparator Justiniaus dönemimnde hazırlanan Corpus Iuris Civilis'in Digesta bölümünde aşağılayıcı hareketlerin ve iftiranın farklı bir kısımda düzenlendiği görülmektedir. Aynı zamanda Roma Hukukunda ilgili suça ilişkin bütün insanların izzeti nefsini koruma amacı güdülmüştür (Korkut, 2007: 22).

AİHM konuyla ilgili olarak şunları belirtmektedir*: "...Kesin yorum, istisna hükmünde sözü edilenlerin dışında hiçbir kriterin bir kısıtlamaya temel olamayacağı ve bu kriterlerin de kullanılan dilin günlük kullanımını aşan bir tarzda anlaşılmaması gerektiği anlamına gelmektedir. İstisna hükümleri söz konusu olduğun zaman ... kesin yorum ilkesi, hükmün kendisinin geniş anlamından dolayı bazı güçlüklerle karşılaşır. Yine de, bu yorum tarzı yetkili mercilere bir dizi açık seçik tarzda tanımlanmış yükümlülükler getirir ..."* Temelde, AİHM sınırda bulunan bir olayda kişinin hürriyetinin, devletin menfaati karşısında gözetilmesi gerektiği hakkında yasal bir ölçüt getirilmiştir (Macovei, 2001: 36).

İfade hürriyetinin objektif sınırları dahilinde yasal olarak korunmayan düşünce açıklamaları şeklinde karşılaşılan iftira, küfür ve haysiyet kırıcı sözler ve bireyleri hedef alan eleştirileri iyi ayırt etmek gerekmektedir. Tenkit hoş görülebilir sınırlar

dahilinde olduğu müddetçe yasaklanamaz. Fakat bütünüyle iftira niteliği taşıyan, insanları küçük düşürmeye, karalamaya yönelik açıklamalar ve küfürler düşünce hürriyetinin norm alanı dışında kalmaktadır. Burada kişilerin şan ve şöhretleri veya başka bir anlatımla kişilik hakları, şeref ve onurları korunmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda bireyi korumaya yöneliktir. İrdelenmesi gereken esas problem, düşünce hürriyetiyle kişilik hakları arasındaki etkileşimde ortaya çıkmaktadır. Kişilik haklarının korunmasına dair bir çaba varsa da ifade edilen düşüncelerin her daim özgürlüğün objektif sınırlarından dışarıda kaldığını ve bu sebeple kısıtlanması gerektiğini söyleyebilmek yanlıştır (Hakyemez, 2002: 28).

1.3.2. Genel Yararı Korumaya Yönelik Sınırlama Nedenleri

Basın tartışmalarında amme yararına olan hususlarda, haber ve fikirlerin aktarılması göreviyle toplumun bu tip haberleri ve düşünceleri alma hakkı da gözetilerek politikacılara karşı yapılan tenkitin sınırı ile alelade bir vatandaşa karşı yapılan tenkit sınırı arasında farklar bulunmaktadır. Politikacıların ve idarecilerin, bilhassa yaptıkları göreve dair eleştiri getirmeleri halinde çok daha titiz davranılmaları gerekmektedir. Aşırılıklar karşısında belli seviyede müsamaha gösterilmesi gerekmektedir. Hiçbir suretle öteki insanların haklarına zarar verilmemelidir. Bu tip varsayımlarda tarafların dahil olduğu durum göz önüne alınarak iki tarafın da menfaatleri gözetilmelidir. Kamuoyuna mal olmuş kişilerin toplum içinde gündemde olan hususlarda fikirlerini toplumun ilgisini daha fazla çekmektedir. Bu düşünceleri öğrenmek, bunlarla ilgili bilince sahip olmak toplumun genel yararına yöneliktir. Önceden kamuoyuna açıklanmış olan bilgiler ile beraber hakaret içermeyen açıklamalar, koruma altına alınmaktadır (Korkmaz, 2014: 189).

1.4. Geleneksel Medya'da İfade Özgürlüğü

Kitle iletişim araçlarının gelişimi ve hızla herkese ulaşabilmesi, bu vasıtaların kullanımı konusunda devleti yasal çerçeveyi belirleme, kişi hak ve özgürlüklerini garanti altına alma gibi bazı etkinlikleri mecburi kılmıştır. Bu açıdan kitle haberleşme hürriyetinin ve görsel- işitsel iletişim hürriyetinin sosyal bir hak, kolektif bir özgürlük statüsünde olduğu genel kabul gören bir düşüncedir. Görsel- işitsel özgürlüğün üç ana öğeden oluştuğu belirtilmektedir. Bunlar: yayıncıların devlet veya hükümet müdahalelerinden bilhassa sansürden bağımsızlığı; kişisel bir hürriyetten

çok kurumsal bir hürriyet alanı olması ve ciddi bir sorun niteliği taşıyan izleyici ve dinleyicilerin bu özgürlüğü nereye kadar iddia edebilecekleridir (Canoruç, 2007: 332-342).

Görsel ve işitsel iletişim özgürlüğünün belirli bir çerçevesi bulunmaktadır. Basın özgürlüğünün tersine görsel işitsel iletişim özgürlüğünde önleyici rejim görülmektedir. Bir başka anlamda ön izin rejimi (önleyici rejim), diğer özgürlükler adına sakıncalı olmasına rağmen görsel-işitsel iletişim için bir bakıma güvence niteliği taşımaktadır (Kaboğlu, 1998: 291).

Bu noktada, radyo- televizyon rejiminde yazılı basından ayrı olarak "izin sistemi" bulunmaktadır. Bunun en önemli sebebi, bir taraftan frekans ve kanalların belirli bir düzene konulması gerekliliği, öte taraftan ise radyo-televizyon yayıncılığının toplumsal etkileridir (İçel ve Ünver, 2009: 394).

1.4.1. Geleneksel Medya Tanım ve Çeşitleri

Medya kavramının ifadesinden evvel, kavrama netlik kazandırmak konunun anlaşılırlığı açısından oldukça önemlidir. Bugün yoğun bir şekilde kullanılmasına karşın "medya" kavramının çerçevesi ve içeri tam olarak belli değildir. Mesela, "televizyon medyası" kavramı bulunmaktadır, aynı zamanda; yazılı basın, radyo-televizyon ve internet gibi tümünü belirtmek adına yine "medya" kavramı kullanılmaktadır. Doğal olarak bir kavram kargaşası oluştuğundan bunu önlemek için, "medya" yerine "kitle iletişim araçları" (KİA) sözcüğünün kullanılması daha doğru olacaktır. KİA'nın dünya genelinde etkin bir biçimde kullanılması yazılı basın ile başlamıştır. Akabinde1930'lu yıllardan 1950'lere değin radyonun etkili bir elektronik basın aracı olarak kullanımına rastlanmaktadır. Bilhassa ilgili dönemde radyo, iktidarların bir bakıma propaganda vasıtası gibi işlemiş, 1950'li yıllardan sonra televizyon, oldukça hızlı bir biçimde günlük yaşamın içinde yerini almıştır. Teknoloji alanında vuku bulan gelişmeler, iletişim araçlarına da yansımıştır. Böylelikle hızlı bir değişim evresine girilmiştir. Modern çağda iletişim araçları alanında görülen hızlı teknolojik gelişmelerden ötürü, iletişim 'toplumu kavramı' çağımızı anlatmak için sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Öte yandan, iletişim alanındaki teknolojik gelişmelerin izlenmesi de giderek zorlaşmaktadır (Kocadaş, 2004: 4).

Toplumun bütününün veya önemli bir kısmının alıcı durumda olduğu kitlelere yönelik iletişim "kitle iletişimi" olarak değerlendirilmektedir. Bunun ortaya çıkmasındaki vasıtalar gazete, kitap, radyo, televizyon, internet, sinema, dergiler, afişler gibi "kitle iletişim araçlarıdır. Yazılı, görsel ve sözlü basını kapsayan "mass media" kavramı, bugün daha yalın bir şekilde "media" olarak kullanılmaktadır. Medyanın geniş anlamda ana fonksiyonuna gelinecek olursa, insanlara haber verme, ve doğal olarak bilgilendirme şeklinde özetlenebilir. Bugün toplumlarında, sosyal iletişimin önemli bir bölümü, bir başka anlatımla haberin topluma yayımı, dağıtımı noktasında özel olarak bu gaye adına geliştirilen araçlar bulunmaktadır (Girgin, 2000: 47).

Geleneksel medya kavramı içinde yer alan yazılı ve görsel basın olarak nitelendirilen gazete, dergi ve televizyon, aracılığı ile olayların kamuya haber şeklinde duyurulduğu ve yine bu yolla iletişim kurulduğu bir ortamdır. Yazılı ve görsel basın organları genellikle tek taraflı bir iletişimin olduğu yerdir. Burada bir bakıma gerek sunulan içeriğin, gerekse reklam ve duyuruların ulaştırılmak istenen kitleye, ne şekilde ve nasıl ulaştığını ve bu çalışmaların neticelerinin ölçümlendiği bir yapı bulunmaktadır (Yüksel, 2012: 2). Sinema, radyo, basın ve televizyon gibi kitle iletişim vasıtaları eski ve geleneksel medya şeklinde bilinmektedir. Geleneksel kitle iletişiminde temel olarak değişik yerleri paylaşan kişiler, aynı mesajın muhatabı olmaktadır. Ulaşan mesaj karşısında genellikle edilgen bir durum ortaya çıkmaktadır (Şahin ve Şahin, 2016: 51-63).

17. yüzyılda ticari kapitalizmin bir çıktısı olan gazete, geleneksel medya içinde kullanılan en eski araçtır. Gazetelerin ilk oluşumları ‘’haber kağıtları" ve "haber mektupları"dır. Bunlar, 14. yüzyıl Avrupa'sında pek çok fonksiyonu yerine getirmişlerdir. Haber kağıtları, aristokrasiyle ilgili bilgileri taşımak amacıyla kullanılırken, haber mektupları ise daha ziyade burjuva kesiminin ticari problemlerini çözmede destek için kullanılmıştır."*Siyaset, iktisat, kültür ve daha pek çok konularda haber ve bilgi için yorumlanarak ya da yorumsuz olarak, günlük ya da haftalık periyotlarda düzenli bir şekilde çıkarılmış olan basılı yayın*" (Yüksel ve Gürcan 2005: 13) şeklinde ifade edilen gazetenin, bahsi geçen haber kağıtlarından ve haber mektuplarından farkı belirli periyotlarda yayınlanmasıdır.

Radyo yayıncılığına gelindiğinde bu gelişmenin bütün dünyada hemen hemen aynı zamanlarda başladığı görülmektedir. Radyoya göre daha maliyetli bir teknoloji olan televizyon ise Avrupa ve ABD'ye nazaran gelişmekte olan ülkelerde oldukça geç başlamıştır. ABD'de ilk TV yayını denemeleri 1927'de Washington'dan New York'a yapılmıştır. Düzenli yayınlara geçiş ise İngiltere'de 1936, ABD'de 1939 yıllarına denk gelmektedir. Dikkat edildiğinde ABD'nin düzenli yayına geçişinin İngiltere'den sonra olduğu görülmektedir. Bunun nedeni daha yüksek görüntü kalitesine ulaşma gayreti olmuştur. İngiltere ve ABD'yi Sovyetler Birliği, Almanya ve Fransa izlemiştir. Düzenli yayınlar, İkinci Dünya Savaşı'nın sürdüğü 1939–1945 yılları arasında bir kesintiyle karşılaşmıştır. Savaşın sona ermesiyle birlikte televizyon seri bir şekilde radyonun ve sinemanın yerini almıştır (Megep, 2011: 26)

Radyo yayıncılığının başladığı ilk senelerde dinleyici kavramı, radyo alıcıları bulunanları tanımlamakta kullanılmıştır. Teknolojik gelişmelerle beraber radyo dinleme şekillerinde de farklılıklar ortaya çıkmıştır. Radyonun insanların hayatına girdiği 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, radyo dinleyicileri radyoya sahiplikle eşdeğer tutulmuştur. Ancak; transistörlü radyonun ortaya çıkışından bugüne değin geçen süreç içinde radyo, mobil cihazlardan, saate, kalemden uydu ve sayısal yayın teknolojileri ile televizyona kadar bir çok alanda yer bulabilmiştir. Nitekim hem radyo yayıncılığında kapsam olarak farklılıklar ortaya çıkmış hem de dinleyici alışkanlıklarında dönüşüm yaşanmıştır (Tufan, 2009: 88).

1.4.2. Geleneksel Medyanın Özellikleri

Modern yüzyılda toplumsal varoluşla birlikte sosyalleşmeyi oluşturmak ve bu paydaşlığın devamı adına kitle iletişim vasıtalarına gereksinim bulunmaktadır. Genel olarak kitle iletişim araçlarından ayrı ayrı söz edilmek yerine bir bütünmüş gibi bahsedilmektedir. Fakat; radyo, televizyon, yazılı basın, haber ajansları şeklinde sıralanabilecek olan geleneksel kitle iletişim araçlarının değişik fonksiyonları ifa eden çalışma alanları mevcuttur. Kitle iletişim araçlarının aynı paydada buluştuğu özelliği, giderek toplumsal bir alışkanlık ve gereksinim yaratmalarıdır. Toplumda bu yönde bir talebin oluşmasına sebep olmaktadırlar. Bunun yanı sıra geleneksel medya içinde yer alan kitle iletişim araçlarının bir başka ortak özelliği de olayları aynı anda verirken cinsiyet, sınıf, ya da kimlik gözetmemesi, toplumdaki herkese aynı anda ulaşabilmesidir (Soydan ve Alpaslan, 2014: 55).

Yeni medya ve geleneksel medyanın karşılaştırılmasında öncelikle, CD, VCD, DVD, İnternet gibi bütünüyle sayısal teknolojiyle üretimi yapılan ve kapsamı üreten ile tüketen arasında farklı bir bağı ifade eden medyaya "yeni medya" ya da "dijital çağ" denmekteyken gazete, radyo ve televizyon şeklinde sıralanan kitle iletişim vasıtalarına ise "eski" ya da "geleneksel medya" denilmektedir. Bunda içinde bulunulan çağın, diğer pek çok alanlarda olduğu üzere kitle iletişim vasıtalarında da yapı ve yöntem bakımından farklılaşmanın rolü bulunmaktadır (Köroğlu, 2005 Aktaran: Çakır, 2007: 124).

Geleneksel medya içindeki gazeteler, dergiler, radyolar ve televizyonlar, hepsi de tekil bir ürünlerdir. Programların kitle olarak alıcılara dağıtıldığı birden-çoğa (one-tomany) şeklinde işleyen iletişim ortamlarıdır demek de mümkündür. Bu tip, kitlelere haber sunumunda okuyucu, dinleyici, ya da izleyenlerin büyük çoğulunun alaka gösterdiği /gösterebileceği beklenen ve arzulanan hususlara karar verme durumu mevcuttur. Kitlenin (audience) seçimi daha ziyade ortam ile haber ürününün seçimiyle kısıtlılık göstermektedir (Çakır, 2007: 125).

Geleneksel medya içinde kitle iletişim araçlarının özelliklerine bakıldığında (Mutlu, 1994: 211-212: Aktaran, Soydan ve Alpaslan, 2014: 56);

- İzler kitlesinin göreceli olarak geniş olduğu ifade edilmektedir.
- İzleyici kesim çok çeşitli toplumsal kümelerden gelmekte ve farklı özellikleri olan kişilerden meydana gelen ayrı bir topluluktur.
- İzleyici kitlenin kimliksiz bir topluluk olduğunu söylemek mümkündür. Bir başka anlatımla izler kitle ve iletişimci birbirlerini bireysel anlamda tanımazlar.
- Geleneksel medya içinde kitle iletişimi kamusal nitelik taşımaktadır. İçerik herkese açıktır.
- Geleneksel medya araçlarıyla (radyo, televizyon vs.) kullanılarak kaynaktan uzakta dahi olsa, birbirlerinden de ayrı olarak konumlanmış olan pek çok kişiyle aynı anda ilişki kurabilir,
- Burada iletişim karmaşık formal kurumları zorunlu kılmaktadır. İletişimciyle izleyiciler arasındaki ilişkide bireysel anlamda bir tanışma olmamıştır. İlişkinin kurucuları profesyonel iletişimci rolündeki insanlardır.

- Geleneksel medyada tek yönlülük hakimdir. Kitlenin hemen yanıt vermesi fiilen dışlamaktadır. Dolayısıyla gönderici ve alıcı arasında kutuplaşma söz konusu olmaktadır.
- Geleneksel medya araçlarının çıktıları hem fiziki manada hem de kişiye maliyetinin az olması sebebiyle maddi anlamda insanların genelince kolaylıkla elde edilebilmektedir

Bilgisayarlar vasıtasıyla elektronik ortamda bağlantıya geçen kişiler her çeşit metin, ses, görüntü paylaşımı yapabilmektedirler. Tüm bunlara rahatlıkla erişim sağlayabilmektedir. Erişimden sonra bilgilerin değiştirilip dönüştürülme olanağı da bulunmaktadır. Bu tip imkanların geleneksel kitle iletişiminde oldukça kısıtlı olduğu açıktır. Geleneksel kitle iletişimindeki durum, temelde değişik yerlerde bulunan insanların, aynı mesajı almalarıdır. Mesajlar karşısında ise genel olarak pasif kalınmaktadır. Dolayısıyla geleneksel medyada karşılıklı ilişkinin varlığından söz edilemez. Geleneksel medyada kitlesizleştirme de bulunmamaktadır. Asenkron özelliğiyle yakından ilgili olan bu özellikler iletişimin istenildiğinde başlatılabilmesi, bitirebilmesi, dondurabilmesi imkanlarının geleneksel medyada kitlere sunulmaz. Yalnızca mekân değil zaman kavramı üzerinde de bir kontrol veren yeni medyayla karşılaştırıldığında geleneksel medyanın özellikleri daha net anlaşılmaktadır (Şahin ve Şahin, 2016: 51-63).

Geleneksel medyanın en önemli özelliklerinin tek taraflılık, senkronizm ve büyük kitlelere yayılma olduğu belirtilmektedir. Eş zamansızlık, bir başka anlatımla asenkron olabilme becerisi alıcılara bilgilendirme bakımından arzuladıkları zaman içinde ulaşabilme imkanı sağlamaktır. Kitlesizleştirme özelliği ise medyanın kontrol ettiği iletinin yapıcıdan tüketiciye doğru kaymasıdır. Böylelikle geniş bir kullanıcı kitlesi dahilinde pek çok grubun gayesi ve gereksinimleri doğrultusunda bilgiye erişim sağlayabilme becerisi yükselmektedir. Çoğunluğu temsil eden farklı seslerin de ifadesinde uygun bir zemin oluşturulmasıdır (Yılmaz ve Taylan, 2015; 212)

1.4.3. Basın Özgürlüğünün Temel Öğeleri

1982 Anayasasının 26. maddesinde yer alan düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğüyle beraber, 28. Madde içinde basın özgürlüğü ayrıyeten düzenlenmiştir. Maddenin birinci ve ikinci fıkrasına bakıldığında "*Basın hürdür, sansür edilemez*.

ifadesi görülmektedir. Basımevlerinin kurulması herhangi bir izin ve finansal anlamda teminatı gerektirmemektedir. Basın ve haber alma özgürlüklerinin sağlanmasında devlet tarafından gereken tedbirler alınmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan ifadelere göre basın özgürlüğünü bağımsız bir özgürlük olarak nitelendirilmemektedir. Bunun yerine basın özgürlüğünün ifade hürriyetinin bir kullanım biçimi olduğu belirtilmektedir. İlgili sözleşme kapsamında ifade özgürlüğünü düzenleyen 10. Madde uyarınca; herkesin ifade özgürlüğüne sahip olduğu belirtilerek, bu hakkın düşünce hürriyetiyle kamu otoritelerinin hiç bir müdahalesi ve milli sınırlar dahi söz konusu olmaksızın kişilerin haber veya düşünce alma ve verme özgürlüğünü de içerdiği ifade edilmiştir. Ancak bu maddenin, devletlerin radyo, televizyon ve sinema firmalarını bir izin rejimine alamayacağını da göstermemektedir (Hazar, 1528-1529).

Demokratik bir toplumda basının en önemli işlevi, kamuoyunun yararına olan, onları alakadar eden olay ve hususlarda haber ve bilgi vermektir. Bunlarla ilgili açıklama, eleştiri yapmak ve değer yargıları sunarak kamuoyunun aydınlatılmasında da önemli rol üstlenmektedir. Basın kamuoyu oluşturma görevini de yerine getirmektedir. Örneğin İsviçre Federal Mahkemesine göre basının sorumluluğu; okuyucu kitleye toplumu alakadar edecek olayları bildirmek, toplumun politika, iktisat, bilim, edebi ve sanat konularında yönlendirmesi, kamu çıkarına düşünce alışverişini başlatmak, toplumun gündeminde olan konuların çözümlerinin bulunmasına gayret etmek, devlet idaresi ve bilhassa kamu parasının harcanması hakkında bilgi istemek, devletin işleriyle ilgili her nevi suiistimalleri bulmak, ortaya çıkarmaktır (Acabey, 2013: 4).

Basın özgürlüğü olgusu genel olarak değerlendirildiğinde haber, fikir ve düşüncelerin çoğaltıcı araçlar kullanılarak, rahatlıkla ifade edilebilmesi özgürlüğü olarak belirtilmektedir. Bu özellikler kapsamında basın özgürlüğü; haber, bilgi ve fikirleri serbest olarak toplamakta, yorum ve tenkit yaparak çoğaltabilmekte ve bunları serbestçe yayımlayıp dağıtabilmek haklarını kapsamaktadır. 5187 sayılı Basın Kanununun 3. maddesine bakıldığında basın özgürlüğünün bilgi edinme, açıklama, tenkit, yorumlama ve eser yaratma haklarını barındırdığı net bir biçimde ifade edilmiştir (Hazar, 2013: 1528).

Kitle iletişim özgürlüğü içinde habere ulaşma, fikir ve kanaatleri ifade etme ve yayabilme özgürlükleri bulunmaktadır. Okuyucu bakımından ise haber alma serbestisi mevcuttur. Kitle iletişim özgürlüğünün öğelerine dair bir tespit yapılırken, ilk kitle iletişim vasıtası olması nedeniyle basından hareket edildiğinde genellikle, özgürlüğün temel öğeleri belirlenmeye çalışılmaktadır. Bazı yerlerde anayasalara dayalı olarak istisnai yasalarla düzenlenen kitle iletişim özgürlüğünün oluşabilmesi ve yaşayabilmesinde bazı unsurlar bulunmaktadır. Bunlar, haber fikir ve kanıları bilmek, tüm bunlara ulaşabilmek ve toplamak, yorumlamak, incelemek ve eleştirmek, yayımlayabilmektir. Aynı zamanda basılı-görsel ve işitsel eserlerin dağıtılabilmesindeki hak, basının gereksinimlerinin temin edilmesi ve bu yapılırken bir kamu hizmeti şeklinde düşünülmesi, idarenin kitle iletişim organlarına eşit mesafede durması da yine iletişim özgürlüğünün unsurlarındandır. Öğretide bunlar üç ana başlık altında incelenmektedir (Dönmezer, 1976: 92'den aktaran: Demir, 2017: 2668).

1.4.3.1.Haber, düşünce ve kanıları serbestçe öğrenebilme hakkı

Haberleşme özgürlüğünün içeriği basın özgürlüğünden oldukça geniştir. Basın; fikirlerin kamuya yazılı şekilde ve basılı olarak açıklandığı kitle yayın vasıtasıdır. Basın özgürlüğünün tanımında ise fikirlerin ve düşüncelerin serbest bir biçimde bir araya getirilmesi, yorumu, eleştirisi, basımının yapılarak çoğaltılması ve dağıtılması faaliyetleri bulunmaktadır. Basın özgürlüğünün kapsamı da başvurulan basın aracı nedeniyle niteliklidir. Düşünce özgürlüğü, basın hürriyetinin temel taşıdır ve birey fikirlerini uygun araçlarla açıklayabilmekte ya da açıklamamayı tercih edebilmektedir. Bugün düşünce ve ifade özgürlüğü, haberleşme özgürlüğüyle bütünleşmektedir. Kitle iletişim araçları ile kullanılmaktadır (Savaşçı, 2011: 270).

Basın ve haberleşme özgürlüğü anlayışı, devletin bu özgürlüğün gelişmesinde tarafsız olmasını ve gelişime izin vermesini yeterli görmemektedir. Devlet tarafından bazı tedbirlerin alınması zorunluluğunu öne sürer. Yurttaşlar bütün haberleri, düşünceleri ve kanılan öğrenmek hakkına sahip olduğu gibi, yayın mensupları da kitlelere ulaştırabilmek için haberleri, düşünceleri ve kanıları serbestçe bir araya getirebilmek açısından Anayasanın güvencesi altındadırlar. Anayasanın, 22. maddesinde haber alma hürriyetinden söz etmekle yetinmemiş, ayrıca 26.

maddesinde halkın kamu tüzel kişileri elindeki haberleşme araçları ile haber almasını, düşünce ve kanılara ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşumunu engelleyici unsurların konulamayacağını belirtme zorunluluğunu duymuştur (İçel, 1975: 95).

1.4.3.2.Düşünceleri ve kanıları serbestçe açıklayabilme hakkı

Sadece diğer özgülüklerle tam olabilen düşünceleri ve kanıları serbestçe açıklayabilme hakkının kullanıldığından bahsedebilmek için, fikir ve kanıların öteki bireylerce ulaşılabilecek hale getirilmesi gerekmektedir. Düşünce ve kanıları ifade etme, basın ve yayın aracılığıyla gerçekleşebilmektedir. Özellikle Türkiye'de oldukça fazla yargı önüne getirilen basın açıklamaları, bildiri ve toplantılarda da olduğu gibi kitle önünde de gerçekleşebilmektedir. Düşünce ve kanıların açıklanmasında ilke olarak herhangi bir kısıtlamaya gidilemez (Reisoğlu, 2001: 11).

1.4.3.3.Haber, düşünce ve kanıları serbestçe yayabilme hakkı

Dayanağını düşünce ve ifade özgürlüğünden alan haber, düşünce ve kanıları serbestçe yayabilme hakkı, kitle iletişim vasıtalarıyla kullanıldığında kitle iletişim özgürlüğünün temel ihtiyaçlarından birisi olmaktadır; çünkü bahsi geçen özgürlüğü kullanan bireyin fikirlerinin kapsamıyla yakından ilişkili olan hak, tenkit hakkıdır. Yorumlayabilmek, incelemek ve tenkit etmek, bu açıdan vazgeçilmez haklardan birisidir. Hatta demokrasilerde bir gerekliliktir. Yorumlama ve tenkit, sövme ve aşağılama boyutuna gelmedikçe özgürce gerçekleştirilebilir (Demir, 2017: 2669)

1.5. Yeni Medya ve İfade Özgürlüğü

Modernizmin hız kazanmasıyla beraber medya ve bilhassa basın, dördüncü güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Öteki kanuni kurumlarla, çağdaş demokratik devletin özgür yapılarından birisi olarak benimsenmiştir. Buna göre haber medyası kamuyu bilgilendirmekte ve kamusal bir ortamda demokratik münazaraları sağlamaktadır. Modern çağda yeni medya teknolojileri ile sarmalanan ağ toplumunda baş gösteren sanal coğrafya ya da sanal topluluklar farklı ve yeni bir kamusal alan oluşturmaktadır. İnternetin sosyal ilişkileri de yeniden düzenlemektedir. Sanal toplulukların postmodern kullanıcıları daha esnek bir profil çizmektedir. Ayrıca daha net düşüncelere sahip oldukları da aşikardır. Şekillenen bu yeni sağgörünün

demokratik ve serbestlik içeren bir algılayışı incelediğini söylemek mümkündür (Lewis, 2008: 347).

Yeni medya teknolojilerinin gelişimi medyanın sosyal fonksiyonlarını da dönüşüme uğratmıştır. Özellikle son dönemde geleneksel medyanın demokrasiyi muhafazasında ve sürdürme çabasında aksaklıkların olduğu düşünülmektedir. İletişim toplumunda ifade hürriyeti, bilgi özgürlüğü ve basın hürriyetiyle alakalı problemler karmaşık bir duruma gelmiştir. Internet, ifade hürriyeti hakkına bambaşka bir boyut getirmiş; bir taraftan kişilere yeni imkanlar vererek ifade hürriyetinin çerçevesini güçlendirirken, diğer taraftan zararlı materyallere erişiminin sınırlandırılması için kanuni düzenlemelere başvurulmaktadır. İçeriğin düzenlenmesi girişimlerinde kamusal alan bakımında internetin ne şekilde tanımlanması ve ifade özgürlüğünün nasıl garanti altına alınması gerektiği sorunsalıyla karşılaşılmaktadır (Şen ve Şen, 2015: 130).

Yeni medya, bilgisayarların işlem güçlerinden yararlanmayı gerektirmektedir. Yeni iletişim teknolojilerinin esası ise dijital (sayısal) reforma dayanmaktadır. Verilerin bir araya getirilmesi, muhafazası, işlenmesi ile aktarımının gerçekleştirilmesinde sayısal teknikler kullanılan sistemlerden faydalanmak yeni medyanın bir özelliğidir (Tosun, 2010: 381).

Anayasanın 26. Maddesi uyarınca görüş ve kanaatler sözlerle, yazıyla, resimle ya da başka yollarla ifade edilmektedir. Mahkeme 26. maddede "başka yollarla" ifadesi kelimesini kullandığından, düşünce ve kanaatlerin ifadesinde başvurulan vasıtaların bir sınırının olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla elektronik ortamda belirtilen düşünce açıklamalarının da ifade özgürlüğü içinde değerlendirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu noktada ifade özgürlüğünün yalnız başına olduğu kadar öteki hak ve özgürlüklerin kullanımı sırasında da önem taşıdığı anlaşılmaktadır (Çamak, 2015: 1078).

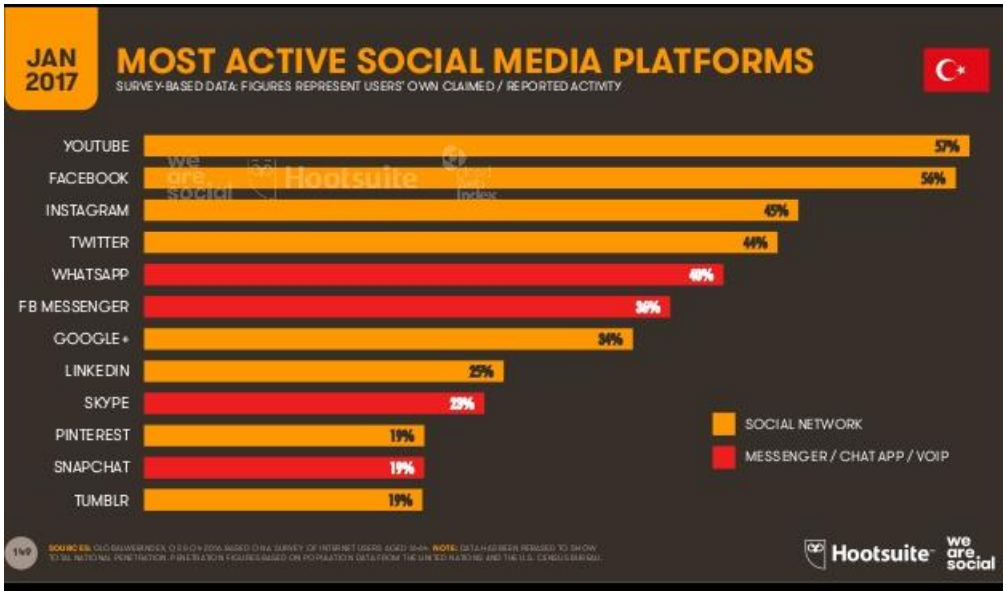
1.5.1. Yeni Medya Tanımı ve Tarihsel Gelişimi, Aktörleri

Yeni Medya kavramının gündeme gelmesi 1970'lere dayanmaktadır. Enformasyon ve iletişim tabanlı çalışmalarda, toplumsal, ruhsal, iktisadi, siyasi ve kültürel konularda araştırma yapanlarca literatüre kazandırılmıştır. Fakat 1970'li yıllardaki anlamı, 1990'lı yıllarda önemli bir ivme kazanamamıştır. Kavram

bilgisayar ve elektronik tabanlı teknoloji ile genişlemiş ve bambaşka boyutlara ulaşmıştır. İnternet kavramı zeminine oturtulan yeni medya; yeni iletişim dünyasının tamamına verilen genel bir isimdir (Dolunay ve Kasap, 2017: 535).

1990'lardan itibaren oldukça önemli bir hal alan iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle beraber bütün yaşama nüfuz etmiş bir kavram olarak yeni medya, sosyal anlamda kimliğin yapısını oluşturan önemli bir olgudur. Dijital bir kodlama sistemi zeminine oturan, modülerlik ve hipermetinsellik özellikleri olan, kişilerin birebir şekilde etkileşimine imkân veren aktif bir iletişim ortamıdır. Yeni medya, modern bilgi çağının en temel vasıtası şeklinde bir adım öne çıkmaktadır (Çambay, 2015: 241).

Yeni medya ya da daha net bir değişle, yeni ortamları tanımlamada bazı zorluklar görülmektedir. Bu bağlamda tanımlamadan ziyade içeriğine açıklık getirmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. En yalın haliyle sayısal kodlamaya dayanan yeni medya; elektronik ortamda yapılan gazeteciliği (dijital gazeteler ve bloglar); arama motorlarını (Google vb.), bugün yoğun bir şekilde kullanım alanı olan, e-posta sunucularını (Hotmail, Yahoo vb.), video yayını ve takibine imkan veren siteleri (Youtube vb.) bünyesinde barındıran ağdır (Dolunay ve Kasap, 2017: 535).

Şekil 1.5-1 2017 yılı internet ve sosyal medya kullanıcı istatistikleri

Kaynak: http://www.dijitalajanslar.com

Dijital pazarlama ajansı We Are Social, Hootsuite iş birliğiyle hazırlanan "Digital in 2017 Global Overview" raporuna göre Türkiye'de yeni medya içinde en fazla kullanılan sosyal medya kanalının Youtube olduğu belirtilmiştir. Youtube kanalını az farkla Facebook izlemektedir. Geriye kalan en fazla takip edilen sosyal medya kanalları Instagram ve Twitter olarak gösterilmektedir. 2015'te ikinci sırada olmasına rağmen Facebook Messenger ise altıncı sırada yer almıştır (http://www.dijitalajanslar.com/).

Yeni medya, iletişim alanında kökten değişimler getirerek klasik medyayı dijitale dönüştürmüştür (Başlar,2013). Böylece 2000'li yıllardan sonra klasik medya araçları popülerliğini yitirmeye başlamıştır. Yeni medya akımlarıyla merkezileşmiş bir dünya düzeninden ağ ve şebekeler boyunca uzanmış çok sayıda noktanın bulunduğu bir yapıya geçilmiştir. Bu yapı sayesinde, büyük bir kitle ile hızlı ve kaliteli bilgi paylaşımı mümkün hale gelmiştir. İşte bu bağlamda, 2000 yılların başında dijital medyanın bir ürünü olarak sosyal medya kavramı ortaya çıkmıştır. Sosyal medya birçok özelliği ile toplumları ve insanları etkilemiştir. İlk zamanlarda sadece iletişim amacı ile ortaya çıkan sosyal medya araçları günümüzde birer reklam, tanıtım, kampanya haber, müşteri ilişkileri aracı olarak ta faaliyet göstermektedir (Kahara ve Diğ., 2012). Sosyal medyanın insanların birbiri ile iletişimine imkân vermesi, klasik medya araçlarının arka plana itilmesine neden olmuştur. Günümüzde birçok kişi klasik medya araçları yerine sosyal medya araçlarını takip etmektedirler (Aladağ ve Yağbasan, 2013: 676).

23.05.2007'de 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun" yasalaşmıştır. Bu yasa, genel anlamda elektronik ortamdaki aktörleri tanımlamakta ve bu aktörler yoluyla işlenen bazı suçlarla mücadelede erişim engellemelerinin düzenlenmesini sağlamıştır. Yasanın uygulanmasında bağımsız bir kurum olan telekomünikasyon otoritesi Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Telekomünikasyon Kurumu söz sahibidir. Kurum içinde yer alan Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'nın altında İnternet Daire Başkanlığı'nca 23.11.2007 tarihinde fiili olarak başlamıştır. 5651 sayılı Yasanın "Amaç ve Kapsam" başlığında 1 inci maddede, "*Bu Kanunun amaç ve kapsamı; içerik sağlayıcı, yer sağlayıcı, erişim sağlayıcı ve toplu kullanım sağlayıcıların yükümlülük ve*

sorumlulukları ile İnternet ortamında işlenen belirli suçlarla içerik, yer ve erişim sağlayıcıları üzerinden mücadeleye ilişkin esas ve usûlleri düzenlemektir." hükmü bulunmaktadır (Durnagöl, 2011: 377).

1.5.2. Yeni Medya Özellikleri

Modern bilgi çağında rutin hayatın hemen hemen her noktasında yaygın kullanım alanı bulan, rutin hayat uygulamalarını radikal bir biçimde dönüşüme uğratmıştır. Sosyal hayatın bazı ihtiyaçları sebebiyle kullanım oranını süreç içinde arttırmıştır. Adeta vücudun bir uzantısı/parçası gibi algılanan bilgisayar, cep telefonu, oyun konsolları, internet yani tüm bu teknolojiler, yeni medya başlığı altında birleşmektedir. Yeni medyanın başlıca özellikleri, etkileşimsellik, multimedya biçimselliği, hipermetinsellik, dijitallik olarak sıralanabilir. Bahsi geçen bu özelliklerinin katkısıyla çok daha fazla bilgiyi aynı zamanda aktarabilme imkanı vermektedir. Yeni medya kullanıcıları için de geri bildirimde bulunabilme avantajı sağlamaktadır (Binark, 2010: 21)

Yeni medyanın en temel özellikleri etkileşim, kitlesizleştirme ve asenkron olma özelliğidir. Kimi araştırmacılar da yeni medyanın geleneksel medyayla kıyaslandığında ayrıldığı özellikleri yöneşme, iletim yolları, çeşitlendirilmiş içerik, kontrol ve etkileşim olarak sıralamışlardır. Yeni medyanın büyük olasılıkla en önemli özelliği ise sesin, bilginin, metnin ve görüntünün bir tek alt yapı kullanarak transferine, depolanmasına, toplanabilmesine ve işlenmesine olanak sağlayan sayısallaşma özelliğidir. Sayısallaşma, bilginin içinde bulunduğu doğal ya da analog durumundan elektronik ortamda okunabilir bir formata çevrilmesidir. Sayısallaşma ile yeni medyanın en büyük avantajı ise sayısallaşmış bilginin elektriksel değerler olarak ifade edilmesinden ötürü elektronik aygıtlarca da kullanılabilmesidir. Bunların birbirine dönüştürülebilmesi ve rahatlıkla bir yerden başka bir ortama aktarılabilirliği de son derece önemli bir özellik olarak görülmektedir Aşağıda yeni medyanın önemli görülen özellikleri sıralanmıştır (Aktaş, 2007: 2):

- *Yöneşme:* Yeni medya yöneşme ilkesi doğrultusunda ses ve data iletişimini tek bir noktada ya da ortamda bütünleştirmektedir. Bu sayede ses, video ve yazılı ürünlerin dağıtımı aynı kanal aracılığıyla sağlanmaktadır. Yöneşmenin belirgin bir biçimde görüldüğü alanlardan en önemlisi

internettir. Örneğin, kullanıcı elektronik ortamda hem radyo dinleyebilir hem de aynı kanalı kullanarak haberlere ulaşabilir. Herhangi bir internet sitesindeyken aynı zamanda video izlenebilir ya da röportaj dinlenebilir. Bununla birlikte yöneşme özelliği ile televizyon yayınları dahi izlenebilmektedir.

- *Etkileşim:* iletişim süreci içinde aynı zamanda etkileşim için imkan sunması yeni medyanın karakteristik özelliklerinden birisidir. Yeni medyada kullanıcı artık aktif bir özellik taşımaktadır. Bu özellik geleneksel medya ile karşılaştırıldığında geleneksel medya içinde yer alan kitle iletişim araçlarının tamamen tek yönlü iletişime imkân tanıdığı görülmektedir. Yeni medyada kullanıcı verici ve iletişim kanallarında etkileşim doğrudan gerçekleşmektedir. Örnek vermek gerekirse canlı yayınlanan televizyon veya radyo programına, kullanıcı telefona ihtiyaç duymadan katılabilmektedir.
- *İçerik:* Geleneksel medya kavramı içinde yer alan eşik bekçileri yani hangi haberin hangi sırayla iletileceğine karar veren mekanizma yeni medyada bulunmamaktadır. Örneğin, basında genel yayın yönetmeni olarak görev yapan kişinin kendine göre önemli saydığı haberler manşetten verilmektedir. Fakat yeni medyada içerik neredeyse kullanıcılar tarafından meydana getirilmektedir. Aynı zamanda güncel haberlere ulaşma imkanı sunan yeni medyada günlük yazılı basın daha okunmadan önce güncelliğini yitirmektedir.
- *Kontrol:* Yeni medyada kullanıcılar içerik oluşturma ve içerik tercihinde etkin rol oynamaktadırlar. Bu bağlamda kontrolün kullanıcıda olduğunu söylemek mümkündür. Geleneksel medyada sunulan içeriği, ilgili kitle belirli bir düzende almak mecburiyetindedir. Örneğin televizyon veya radyo programları sıralı bir halde izleyici veya dinleyici kitleye ulaştırılmaktadır. Dolayısıyla dinleyici veya izleyici kendini ilgilendiren bir konuda detayları kaçırmamak için yayının tümünü dinlemek zorunda kalmaktadır.

Yeni medyanın bir başka özelliği de ana içerik olan grafik, ses kaydı, tablo, görüntü farklı sitelere veya aynı site dahilinde değişik sayfalara ek olabildiğinden

geleneksel kitle araçlarına göre zenginleştirilmiş içerik sunmasıdır (Törenli, 2005: 156).

1.5.3. Yeni Medyada İfade Özgürlüğü

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) suçların nasıl ve ne şekilde işlenebildiği belirtilirken "basın ve yayın yolu ile" kelimesinden; her çeşitte yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim araçları kullanılmak suretiyle gerçekleştirilen yayınlar anlaşılmaktadır. Buna göre sosyal medya kullanılarak işlenen suçlar da madde kapsamında değerlendirilmektedir. Ceza Kanunundaki "Bilişim sistemine girme", "Bilişim sistemini engelleme, bozma, verileri, yok etme", "Haberleşmenin engellenmesi, gizliliğinin ihlal edilmesi", "Bilişim sistemleri kullanılarak yapılan dolandırıcılık" gibi sayılan suç çeşitlerinden de anlaşılacağı üzere bilişim alanı ile ceza kanunlarının bir noktada yolları kesişmektedir (Uluç ve Süslü, 2016: 341).

Tüm insanların arzuladığı her şeyi söyleme ortamı bulduğu sosyal medyada, kullanıcıların düşüncelerini açıklama konusunda herhangi bir engellemenin bir başka değişle erişimi engellemenin çerçevesini çizebilmek oldukça güçtür. Bunun nedeni sosyal medyada ifade özgürlüğünün başlangıcının ve bitiminin tespitinin oldukça zor olmasıdır. Bu açıdan sosyal medya kullanımıyla alakalı oluşan pek çok engelleme direkt kişisel hak ve özgürlüklere bir karışma şeklinde algılanarak eleştiri konusu olmaktadır (Güneş ve Güneş, 2016: 2).

Anayasada ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'de kendilerine ifade özgürlüğü verilen kişiler, bu özgürlüğü kullanırken diğer insanların hak ve özgürlüğünü bertaraf etmeye ya da özgürlüklerini sınırları belli olandan daha geniş ölçüde sınırlandırmaya dair bir faaliyette bulunmamalıdırlar. Hak ve özgürlüklerin hüsnüniyetten yoksun bir biçimde kullanımı, diğer insanların haklarının kaybına neden olduğu için bu durumlarda kuşkusuz ki sınırlandırılabilir (Uluç ve Süslü, 2016: 339)

Yargıtay'ın emsal kararlarında da görüldüğü üzere sosyal medya paylaşımları ve ifade özgürlüğü konusunda ifade özgürlüğünün sınırlarının aşılıp aşılmadığına hukuki ilişkinin unsurları, olayın hangi bağlam içinde gerçekleştiği ve bu bağlam içinde koşulları irdelenerek karara varılmaktadır.

1.6. Türkiye'de İfade Özgürlüğü Düzenlemeleri

İfade özgürlüğünün sınırlandırılması hususu milli ve milletlerarası mevzuatta farklı düzenleme kapsam ve yorumlarla kabul edilmektedir. İfade özgürlüğünün sınırlandırılmasında norm alanının yalnızca yasalarla düzenleneceği genel bir kuraldır. İfade hürriyetine ilişkin yasalarla getirilecek sınırlamaların Türk mevzuatı bakımından en fazla kullanılanı ise 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)dur. Bu kapsamda ceza kanunun 215, 216, ve 301. Maddeleri ön planda yer almaktadır. Öte yandan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK)"nun 6. ve 8. Maddeleri ile getirilen sınırlamalar da ifade hürriyetinin sınırlandırılmasında en fazla başvurulan maddeler arasında bulunmaktadır. Bahsi geçen yasalardan kaynaklanan sınırlandırmaların pratikte başvurulma yoğunluğu sebebiyle incelenmesinde fayda görülmektedir (Kamber 2012: 102-103).

1982 Anayasasında ifade özgürlüğüyle beraber bir kaynak hürriyet ya da öteki hürriyetlerin bir ön şartı olarak bağlantılı olan bazı hürriyetler de teminat altına alınmıştır. Örneğin madde başlıklarından gidildiğinde; madde 24 din ve vicdan özgürlüğü, madde 27 bilim ve sanat özgürlüğüne rastlanmaktadır. Ayrıca madde 28-32 basın ve yayınla alakalı hükümler ve madde 33-34 dernek kurma ve toplantı gösteri yürüyüşü hürriyetlerini de düzenlenmiştir. (Kamber, 2012: 96-99).

İfade özgürlüğü kapsamındaki düzenlemeler incelendiğinde;

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi: Bildirinin, ifade özgürlüğüyle ilgili 19. maddesi şu şekildedir: *"Her ferdin fikir ve ifade hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden dolayı rahatsız edilmemek, memleket sınırları söz konusu olmaksızın bilgi ve fikirleri her vasıta ile aramak elde etmek ve yaymak hakkını gerektirir* (https://www.unicef.org).

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi, 9. maddesinde düzenlenen düşünce özgürlüğünü tamamlamaktadır. Bu bağlamda düşüncelerin rahatlıkla ifade hakkını teminat altında bulundurmaktadır. Herkesin ifade özgürlüğü hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. İfade özgürlüğü hakkı, kamu otoritelerinin herhangi bir müdahalesi olmadan ve milli sınırlar gözetilmeden kanaat hürriyetini ve haber ve görüş alma ve de verme hürriyetini de içermektedir. Bu maddeyle devletlerin radyo, televizyon ve sinema örgütlerini

önceden izin alma rejimine tabi tutmaları konusunda ise bir engel teşkil etmediği belirtilmektedir **(https://www.yargitay.gov.tr).**

Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi: 19/1. Maddede Herkesin hiçbir müdahale olmadan görüş edinme hakkının varlığından söz edilmektedir. Hemen sonrasında 19/2. Maddede herkesin ifade hürriyetine hakkı olduğunun altı çizilmektedir. Bu hakkın kullanımı sözlü, yazılı veya basılı sanat biçiminde olabilir. Ayrıca tercih edilen diğer iletişim yollarıyla da mümkündür. Ancak dikkat edilecek husus hiçbir sınırlama olmadan, her çeşit bilgi ve fikri araştırma, alma ve verme hürriyetlerini kapsamasıdır. 19/3. maddenin ikinci fıkrasında hakların kullanılması, ödev ve sorumluluklar açıklanmaktadır. Bu sebeple bazı kısıtlamaların varlığı görülmektedir. Bunlar kanunla öngörülen a. diğer insanların haklarına ve adına saygı göstermek; b. Milli güvenliği veya kamu düzenini, kamu sağlığını, genel ahlakı korumak; amacıyla gerekli olan sınırlamalar ortaya çıkabilir (Duran, 2006: 66).

1.6.1. Anayasal Çerçeve

Anayasanın, ilk başta, ifade hürriyetine düzenleme getiren *"Düşünce ve Kanaat" hürriyeti başlıklı 25. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir."* hükmü bulunmaktadır. Bahsi geçen maddenin ikinci fıkrasındaki *"Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz."* hükmü ile devam etmektedir. Bu düzenleme kapsamında ifade özgürlüğüne herhangi bir sınırlandırma getirilmeyerek mutlak bir güvence ile koruma altına almak hedeflenmiştir. Fakat ifade özgürlüğünün Anayasa'nın tamamı içinde düzenlenen maddeleriyle beraber düşünüldüğünde ise bu mutlak güvence anlayışının zedelenmesine neden olan öğelerin olduğu görülmektedir (Kamber, 2012: 96).

Milletlerarası metinlerde görüldüğü gibi, Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasasının 13. ve 14. maddesinde de bazı sınırlamaların olabileceği belirtilmektedir. Burada temel hak ve özgürlüklerin, özlerine dokunulmadan sadece Anayasanın ilgili hükümlerde işaret edilen sebepler doğrultusunda, sadece yasalarla sınırlanabileceği belirtilmektedir. Bu bağlamda ifade hürriyetinin muhafazasında devletin rol aldığı görülmektedir. Devlet tarafından teminat altına alınan hakların sınırlanması da sadece yasalarla yapılmaktadır. Ayrıca bir diğer önemli nokta,

getirilebilecek sınırlamaların Anayasanın özüne ve ruhuna, demokratik toplum düzenine ve lâik Cumhuriyetin gereklerine aykırı olamayacağıdır. Bunların yanı sıra ölçülülük ilkesine de aykırılık söz konusu olamaz. Yine Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 20. maddesinde, ifade özgürlüğü konusunda, herkesin, özel yaşamına ve aile yaşamına saygı gösterilmesi de garantilenmektedir. İfade hürriyetinin sınırları aşılarak özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağı belirtilmektedir (Temel ve Koçak, 2015: 446).

1.6.2. Karma Sistem

Sansür olgusu için uygulanan sistemlerden birisi de karma sistemdir. Karma sistemde, pek çok üyenin yanında bir de devlet bulunmaktadır. Bu şekilde oluşturulan kurullarda ortaya çıkabilecek problemlerden birisi verilen kararlarda taraflar bakımından ne denli bağlayıcılığın var olup olmadığıdır. Kararların bağlayıcı olması halinde ret kararlarına karşı açılacak davalarda tarafın kim olacağı sorunsalı mevcuttur. Şöyle ki ilgili taraf sansür kurulları, kurullara temsilci yollayan organizasyonlar, devlet namına belli bir bakanlık olabilir. Hangisinin olacağı ise muallâktır. Fakat sansür toplum menfaatini gözeterek yapıldığından olası davalarda tarafın bir bakanlık olması gerektiği savunulmaktadır (Tatar, 1979: 59 'dan aktaran: Sönmez, 2010: 12).

1.6.3. Basın Kanunu

Gerek 1982 Anayasasının 28. maddesi, gerek AİHS'nin 10. maddesi, gerekse AİHM ve Amerika Yüksek Mahkemesinin verdikleri kararlara bakıldığında basın özgürlüğüne getirilen sınırlamanın "başkalarının şöhret ve haklarının korunması", "devletin ve toplumun korunması", "ahlâkın korunması" şeklinde üç grupta toplandığı görülmektedir. Basın özgürlüğünün milli güvenlik sebebiyle sınırlandırılması, hem devletin hem de toplumun korunması bazında değerlendirilmiştir (Hazal, 2013: 1532).

Demokratik toplumlarda basın, yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin ardından telaffuz edilecek derecede önemli bir dördüncü kuvvet şeklinde ifade edilmektedir. Bunun en önemli sebebi ise basının, haber verme, kontrol ve tenkit getirme, kamuoyu oluşturma olarak sıralanabilecek temel hak ve görevlerinin mevcut olmasıdır. Basının bahsi geçen görevlerini düzgün bir biçimde yapabilmesi için

serbest hareket edebilmesi şarttır. Haber ve enformasyona ulaşma hakkı anayasal çerçevede de koruma altında bulunmaktadır. Anayasanın 22. Maddesi uyarınca, tüm vatandaşlar haberleşme özgürlüğüne sahiptir. Haberleşmenin gizliliğinin temel olduğu da ayrıyeten belirtilmektedir. 2004'de resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe sokulan 5178 Sayılı Basın Kanunu'nun 3. Maddesine göre, basının özgür olduğu ifade edilmiştir. Basın özgürlüğünün; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını da kapsadığı belirtilmektedir. Böylece basının kanunlarla verilmiş olan birtakım haklarının olduğu net bir biçimde görülmektedir. Bu hakların neler olduğunun bilinmesi son derece önemlidir (Temel ve Koçak, 2015: 447-448) bu hakları şöyle belirtmektedir;

Haber, düşünce ve bilgilere ulaşma hakkı: Haber ve fikir alma özgürlüğü demokratik ülkelerde önem verilmektedir. Demokratik bir sistemde gereklilik arz eden rahatlıkla bilgi edinme ve bu bilginin paylaşımı, genel olarak kitle iletişim araçları ile mümkündür. Bu araçlardan serbestçe faydalanabilmek için, bilgiye ulaşma hakkının da doğal olarak mevcut olması gerekmektedir.

Haber Verme Hakkı: Basın hürriyeti içinde önemli bir yer tutan bir diğer hak ise haber verme hakkıdır. İnsanlar bu haklarını kullanırken bireysel yorum ve tenkitlerde de bulunabilmelidir. Anayasanın 28. maddesindeki *"Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır"* ibaresi haber alma hakkının devletin korumasında olduğunu göstermektedir.

Eleştirme ve yorumlama hakkı: Bu hak ile halka duyurulan olayların, eserlerin ya da davranışların değerlendirilmesi yapılmaktadır. Ayrıca ulaşılan neticelerden de halkın haberdar olmasını ifade etmektedir. Tenkit ve yorumların özgürce yapılamadığı bir düzende kamusal problemler hakkında doğru ve güvenilir bilgi edinebilmek ve neyin fayda getireceğini belirlemek mümkün değildir. Bu nedenle, eleştirme ve yorumlama hakkı demokratik sistemlerde esastır.

Haber düşünce ve bilgileri basabilme ve dağıtma hakkı: Basın yasasında da ifade edildiği üzere, süreli ve süresiz yayın çıkartmanın izne tabi olmaması ve parasal bir teminat koşulu gerektirmemesi özgürlüğü için şarttır.

Fakat her hürriyet gibi basın hürriyeti de bitimsiz değildir. Anayasada ve Basın Kanunu'nda basın özgürlüğüne dair sınırların olduğu bazı maddeler bulunmaktadır.

Getirilen bu sınırlamalar arasında özel hukuk bakımında önem teşkil eden, kişilik hakkına dair getirilen sınırlamaya özellikle dikkat çekilmektedir. Tıpkı basın özgürlüğü gibi, kişilik hakkı da temel bir hak olduğundan Anayasada pek çok maddede koruma altında bulunmaktadır. Esasında Anayasada güvence altında olan temel hak ve özgürlüklerin pek çoğu, kişilik hakkının içine giren değerleri muhafaza eden düzenlemeleri kapsamaktadır. Tekrar vurgulamak gerekirse basın, demokratik bir toplumda vazgeçilmez koşul, mecburi bir unsurdur. Birey ise, kurucu hücresi, varlık sebebidir. Basının yasal sorumluğu, bu iki değer arasındaki optimizasyonun sağlanmasıdır (Acabey, 2013: 6).

1.6.4. 5651 Sayılı Kanun

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde ortaya çıkan baş döndürücü bir hızla devam eden gelişmeler, gündelik yaşamı son derece rahatlatmıştır. Pek çok yeni hizmet ve uygulamalar geliştirilmiştir. Fakat bu teknolojik gelişmelerle birlikte birtakım tehdit ve riskler de gün yüzüne çıkmıştır. Bahsi geçen tehdit ve risklerin hedefinde ise temel hak ve özgürlükler bulunmaktadır. Haberleşme hürriyeti başta olmak üzere, özel yaşamın gizliliği, ifade özgürlüğü, bireysel bilgilerin korunması öncelikli risk altında bulunan hürriyetlerdir. Bu özgürlükler gerek milli gerekse milletlerarası hukuk tarafından garanti altındadır. Enformasyon ve iletişim teknolojilerinin getirdiği olumlu gelişmelerden yararlanılmakta ve bunların risklerinin önlenmesinde ulusal ve uluslararası seviyede iş birliği ve faaliyetler yürütülmektedir. Bilgi teknolojileri, kişileri, toplumları ve devletleri çeşitli ortamlarda bir araya getirmektedir (Kılınç, 2017: 579).

Gelişen bilgi teknolojileri ve elektronik ortam vasıtasıyla verilerin gücünden faydalanırken aynı zamanda elektronik ortamındaki olumsuz içerikler sebebiyle internetin denetimi, pek çok ülkede gündeme gelen bir konu olmaktadır. Çocuk hakları, istismar, cinsel içerikli yayınlar, kötü alışkanlıkların özendirilmesi gibi nitelikleri barındıran sitelerin engellenmesi tüm dünyada meşru kabul edilmektedir. Uyuşturucu kullanımının özendirilmesi ve patlayıcı madde yapımını öğreten, intiharı özendiren siteler de mevcuttur ve dünyanın pek çok ülkesinde engellendiği gibi ülkemizde de bu yönde faaliyetler yapılmaktadır (Akdeniz ve Altıparmak, 2008:59-69).

Türkiye'nin, engellemeler konusundaki tavrı sadece bahsi geçen içeriklerin mevcut olduğu sitelere yönelik değildir. Bunların dışında kalmasına rağmen bazı içeriklere dair erişim engellemeleri sansür tartışmalarını da gündeme taşımıştır. 4 Mayıs 2007'de meclisten geçen "5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesini izleyen tarihten bu yana internet uygulamalarıyla alakalı örnekler, bu yasanın internete dair düzenlemelerde yeterlilik göstermediği düşünülmekte hatta kanunun bir bakıma sansür yasasıymış gibi algılanmasına sebep olduğu görülmektedir (Akdeniz ve Altıparmak, 2008: 59- 69).

Kanun ile kapasam, mekân, erişim ve toplu kullanım sağlayıcıları için bazı yükümlülükler getirilmiş ve bu yükümlülüklerin aksine eylemlerde ise öngörülen "idari para cezaları" bulunmaktadır. Yükümlülükler, kabahatler kapsamında değerlendirildiği için ceza sorumluluğu dışında kalmaktadır. İlgili yasa ile bazı suçları içerdiği şüphesi bulunan elektronik ortam yayınlarına erişimin engellenmesi düzenlenmiştir. Ayrıca içeriğin yayından çıkartılması ve cevap hakkı konularını da detaylı bir biçimde açıklığa kavuşturmuştur (İçel, 2009: 19).

Bu çerçevede yasayla getirilen yenilikler şunlardır (İnternet Daire Başkanlığı, 2008: 15);

- İlgili kanuna göre, internet aktörlerinin tanımlanması bu aktörlere düşen sorumluluk ve yükümlülükler belirlenmiş aynı zamanda hakları da düzenlenmiştir.
- Erişime engelleme getirme işlemleri ve buna yapılacak itirazların kurallarının tespiti yapılmıştır.
- İnternetteki yayınlara dair yanıt ve düzeltme hakkı oluşturularak bu konuda uyulması gereken usul ve esaslar belirlenmiştir.
- İnternet aktörlerince tutulması gerekli olan trafik verilerine dair düzenlemeler getirilmiştir.
- Erişim ve yer sağlayıcılar tarafından alınması gereken faaliyet belgesi hususunda uyulması gereken usul ve esaslar tespit edilmiştir.
- Elektronik ortamda toplu kullanım sağlayıcılarına düşen, yükümlülükler ve sorumlulukların çerçevesi çizilmiştir.

- Ticari maksatla İnternet toplu kullanım sağlayıcıların faaliyet belgeleri almalarının usulleri belirlenmiştir. Aynı zamanda yükümlülük ve sorumluluk alanları belirlenirken kontrol yöntemleri de gösterilmiştir.
- İnternet filtreleme hususundaki usuller ve esaslar yine aynı kanunla belirlenmiştir.
- Türkiye'de elektronik ortamındaki mevcut yayınlar sebebiyle yasada altı çizilen katalog suçlara dair yapılacak şikayetlerin toplanması amacıyla internet bilgi ihbar merkezleri kurulmuştur.
- Bilişim ve İnternet konusunda milletler arası eş güdümü sağlayacak olan görevli birimin tespiti sağlanmıştır.
- İnternet Kurulu tekrar bir düzenlemeye tabi tutulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır.

1.6.5. Türk Ceza Kanunu

Genel olarak değerlendirildiğinde ceza kanunları suçları birtakım kriterlere göre tasniflemektedir. Farklı yaklaşımlara çerçevesinde ceza, suçun manevi unsuru, zaman ve yer, failin sıfatı, pasif süje, hareket ve sonuç, suçun maddi konusu, suçun hukuki konusu vb. şeklinde sıralanabilecek olan ölçütler bulunmaktadır. Fakat bu kriterlerin hiçbirisi doğru ve tam anlamıyla bir sınıflandırma için tek başına yeterlilik arz etmemektedir (Beyazıt, 2009: 100).

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Madde 301. madde

(1) Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Türkiye Büyük Millet Meclisini, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ve Devletin yargı organlarını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Devletin askeri veya emniyet teşkilatını alenen aşağılayan kişi, birinci fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

(3) Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz.

(4) Bu suçtan dolayı soruşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine bağlıdır

Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesi baz alındığında; suçun maddi unsuru, maddede sayılan değer, kurum ve organların alenen aşağılanmasıdır. Tanımda yer alan aleniyet kavramı, eylemin basın aracılığı ile veya herkesin olduğu bir yerde,

birden fazla kimsenin önünde işlenmesidir. Aşağılamadan kasıt ise değerlerin, organ ve kurumların toplum nezdinde prestijini zedeleyen, değersizleştiren ve küçültücü ifadelerin kullanılmasıdır (Beyazıt, 2009: 107).

Maddede görülen biçimiyle sadece "eleştiri hakkının" kullanılmasının mı yoksa ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilebilecek olan bilimsel ve sanatsal etkinliklerde bulunma, tarihsel gerçeklerin araştırılması, haber verme hakları açışından da hukuka uygunluk sebebi oluşturup oluşturmayacağının tespiti gerekmektedir. Hakaret suçları bakımından, hakkın kullanımı yasalara uygunluk sebebi bağlamında görülen haklar, eleştiri hakkıyla birlikte, akademik etkinliklerde bulunma, sanatı yayma, tarihi gerçekleri araştırma, haber verme hakları şeklinde sıralanabilir. Böyle düşünüldüğünde bahsi geçen suç açısından sadece eleştiri hakkının kullanımı değil, eleştiri niteliği olmayan fakat sayılan bu hakların kullanılması adına yapılan ifade açıklamaları da hukuka uygun olarak ele alınmalıdır. Bu hak veya hakların sınırının tespitinin nasıl olacağı ve hangi durumlarda yasalara uygun bir fiilin ortaya çıkacağının belirlenmesi oldukça önemlidir (Kelep, 2013: 766-767).

1.6.6. Terörle Mücadele Kanunu

Türkiye'ye ifade özgürlüğü hakkında verilen ihlâl kararlarının büyük çoğunluğu Türk Ceza Kanunu'nun eski 312. Maddesinden ya da Terörle Mücadele Kanunu'nun 2003 yılında ilga edilen 8. Maddesine göre verilmiş olan mahkûmiyet kararlarından kaynaklanmaktadır. 312. maddede ifade özgürlüğünün korumasına dair gerekenlerin yapılmış olması ve Terörle Mücadele Kanunu'nun 8. maddesinin ilga edilmiş olması sonraki süreçte ifade hürriyetinden kaynaklanan ihlal kararlarının düşebileceği olasılığını gündeme getirmektedir. Fakat bu maddelerden dolayı ortaya çıkan "boşluğun" yeni maddeler eklenerek doldurulması, Türk Ceza Kanununun 301. Maddesinden ötürü pek çok dava açılması ve Terörle Mücadele Kanunu'nda ifade hürriyetini kısıtlayan değişiklerin yapılması ise iyimser bakış açısına gölge düşürmektedir (Arslan, 2007: 208).

Terörizm olgusu bir bakıma istisna durumunu yaratmaktadır. Terör olaylarının yükseliş göstermesi neticesinde toplumsal düzeni ve kişilerin hak ve hürriyetlerinin muhafazası amacıyla geçici ve yasalara uygun olağanüstü önlemlerin söz konusu olabileceği belirtilmektedir. Burada geçicilik ve yasalara uygunluk ön koşulları

oldukça önemlidir. Olağanüstülüğün olağanlaştırılması, terörün ve terörle olan mücadelenin devamlılığı, temel haklar açısından en önemli riski meydana getirmektedir. Yukarıda bahsedilen istisna durumu, varlığını borçlu olduğu dost-düşman ayrımının farklı koşullar çerçevesinde tekrar üretilmesiyle devamlılık sağlamaktadır. 11 Eylül'ün akabinde "küresel terör" tehdidi yaşayan liberal demokrasiler "düşman'' ile mücadele amacıyla hürriyetler sahasını daraltmışlardır. Olağanüstü hâlin ilanından önce rutin hayatın olağandışılaştırılması gündeme gelmiştir. "Küresel terör" karşısında yükseliş eğilimi gösteren "küresel ulusalcılık" toplumun haricinde olanı, hariçten geleni, farklı olanı, özetle "öteki'' kategorisine almıştır. Dolayısıyla baskıcı politik kararlarla geniş kitlelerin "ulusalcı" tepkileri arasında bir ilişkinin olduğu belirtilmektedir (Aslan, 2007: 203).

İKİNCİ BÖLÜM

2. SANSÜR KAVRAMI

Geçmişi oldukça eskiye dayanan sansür, modern dönemde geçmişe nazaran daha da artmıştır. Sansür kavramı ilk önce toplumun inançları doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Devletler toplumsal inançları ve kendi mevcudiyetini korumak ve devam ettirmek için en rahat yöntem olan sansürü kullanmışlardır. Sansür giderek artınca kişilerin fikirlerini ortaya koyabileceği hürriyetlerini de tehdit eder duruma sokmuştur (San, 1969: 236).

2.1. Genel Bilgiler

Sansür sözü, eski Roma'daki "Censor" adıyla bilinen devlet görevlisinden gelmektedir. Censor, Antik Roma'da bir tür memurluk makamıdır. Censor nüfus sayımlarından, ve devletin hazinesinin kontrolünden ve hatta vatandaşların morallerinden sorumludur. Censor sözcüğü günümüzde de İngilizcede halen kullanımı olan censor ve censorship kelimelerinin atası sayılmaktadır (http://ansiklopedi.turkcebilgi.com)

Geçmişte fikri haklar kapsamında sağlanan kazanımlar ve gelişmeler eserin sahibinden ziyade yayınevi sahibine fayda sağlamaktadır. Buna göre, eserlerin basılıp çoğaltılmasıyla satım hakkı, o bölgede hüküm süren kişilerce birtakım kişi ve kurumlara ayrıcalık olarak verilmiştir. Buradaki ayrıcalık tekel sözcüğüne yakın kullanılmaktadır. Telif hakları konusunda geçmişte yalnızca imtiyaz sahipleri eserleri basma hakkına sahipti. Aynı zamanda denetim yetkileri de bulunmaktaydı. Yine, bu hakla, feodal yönetim başı olan, krala ve kiliseye karşı olduğu açık veya varsayılan eserlere sansür konulabilmekteydi. Dolaysıyla bu özellikleri barındıran eserlerin basımına onay verilmemekteydi. Bu durum bugün sansür olarak nitelendirilmektedir. Bu noktada, sansür kavramına da ilk kez bu tip faaliyetler doğrultusunda rastlanmaktadır (Tekinalp, 2005: 82).

BBC 'de yayın yönetmeni olarak görev yapmış olan Wilson, Gazeteciliği Anlamak adıyla yayımladığı kitapta sansür olgusunu resmi ve resmi olmayan

şeklinde değerlendirmiştir. Ona göre resmi sansürde resmi bir görevli tarafından kitle iletişim araçlarında hangi fotoğrafın, hangi haberin yayınlanmasına dair bir talepte bulunması, bu doğrultuda emir vermesidir. Wilson gayri resmi sansürü ise şöyle tanımlar, şayet haberin konusuna ya da haberin üretiminin yapıldığı ortama dışarıdan bir kişi ya da kurum müdahalede bulunur ise gayri resmi sansür söz konusu olmaktadır. Tüm bunlarla birlikte sansür kimi zaman dışarıdan herhangi bir müdahale olmadan da çıkabilmektedir. Yayıncı üretim organı haricindeki sebeplerden ötürü habere sansür getirebilir (Duran, 2001: 71).

Sansür kavramı içinde denetim kavramına da değinmek gerekmektedir. Denetim, sansürü de kapsan daha genel kullanılan bir terimdir. Bu bağlamda yalızca sansüre indirgemek doğru olmaz. Yapılan bir eylemin denetim şeklinde nitelenebilmesindeki ön şart sansür değildir. İçinde sansür olgusunu barındırmasa da bir kontrol girişimi denetim olgusu içinde yer alabilmektedir (Öztürk, 2006: 54) Mesela mevcut durumda görevini yürüten RTÜK (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu), aslında bir sansür kurumu olarak nitelendirilmekle birlikte bir denetim kurumudur. Yayından evvel yapılacak denetimde ilgili kurumun bir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla RTÜK Yasası, bir sansür yasası olarak kabul edilemez. Yasa nihayetinde bir denetim yasasıdır. Şayet siyasal gücün sinema gösterimlerine, radyo ve televizyon yayınlarına ve her türlü basılı materyallere karşı düzenleyici kanunlar yapması söz konusu ise tüm bunların bir denetim gayreti olarak nitelendirilmesi doğal karşılanmaktadır. Fakat yapılacak ayrım, bu tip çabaların sansürü de kapsaması gerekmediği yönündedir (Makal, 1992: 52'dan aktaran: Öztürk, 2006: 56)

Elektronik ortamda yapılan bilgi alışverişinin bu denli yaygın olmadığı dönemde düşünce, ifade ve iletişim özgürlüğüyle beraber gündemi meşgul eden sansür uygulamaları internetin de yaygınlaşmasıyla birlikte, erişim hakkı ve bilgi edinme konularında da yoğun olarak tartışılmaya başlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarından bu yana müstehcenlik, siyaset, sosyal ve din konularında enformasyon noktalarında baskın bir şekilde uygulanan sansür, bugün bilgi kaynaklarının daha çok olduğu elektronik ortamda uygulanmaktadır (Henkoğlu ve Yılmaz, 2013: 218).

2.2. Sansür Sistemleri

Sansür sistemleri incelendiğinde sınırlı ve sınırsız sansür sistemleri de bulunmaktadır. Sınırsız sistemde denetlemeyle ilgili görev, yalnızca devlet memurlarından meydana gelecek olan bir kurula verilebileceği gibi memurların yanında kamuoyunu temsil edecek kişiler de yer alabilmektedir. Her zaman devletin menfaatlerine önem verilmekte olduğundan bu tip uygulamalara otoriter siyasal sistemlerde daha çok rastlanmaktadır. Sınırlı sansür sisteminde ise özellikle sinema sektöründe yalnızca çocukların izlemesi olası filmler denetlenmektedir. Geri kalan yetişkin grubun izleyebileceği filmlerde ise filmlerin ithalatı ve ilgili ülkede çekimi sırasında önceden izin almak gerekmemektedir. Sansür komisyonları bu tip filmleri önceden denetlemektedir (Doğan, 2010: 79).

Ayrıca sansür sistemleri dört grupta incelenmektedir. Bunlar (Onaran 1968, 61);

- Devlet Sansürü
- Karma Sistem
- Otosansür
- Mahalli sistem olarak belirtilmektedir.

Çalışma kapsamında yukarıda belirtilen dört sansür sistemine değinilecektir.

2.2.1. Devlet Sansürü Sistemleri

Devlet tarafından uygulanan sansür sistemlerinde, bu uygulamayı gerçekleştiren kuruluşlarda çalışanlar devlet memurlarıdır. Devlet sansürü genellikle toplum menfaatinin kişisel menfaatlerden önde geldiği ülkelerde ya da otoriter sistemlerin mevcut olduğu ülkelerde görülmektedir. Devlet tarafından uygulanan sansürde uygulayıcı kuruluşlarda görev yapan memurlar devlete bağlı olarak çalıştıklarından devlet sansüründe politik gücün etkinliği de fazla olmaktadır. Bu sistem içinde politik güç, sansür kuruluna baskı yapmakta, kitle iletişim araçlarını bir bakıma kendine bağımlı hale getirmeye çalışmaktadır (Tatar, 1979: 53'dan aktaran: Sönmez, 2010: 12).

Devletin sansür sistemi içinde devlete bağlı şekilde kurulmuş olan "Denetleme Kurulları", filmleri gösterim öncesi denetleme yetkisine sahiptir. Türkiye'de de

uygulandığı görülen bu sistemde Denetleme Kurulu, genel olarak devlete bağlı biçimde oluşturulmuştur. Görev yapan personel çoğunlukla veya bütünüyle devlet memurları tarafından oluşmaktadır. Devletin bu kurulları, yaptıkları denetimlerde devletin menfaatini ön planda tutmaktadır. Türkiye'de de görüldüğü üzere her ne kadar ilgili meslek kuruluşlarından, sanatçılardan, çeşitli meslek gruplarından temsilciler de kurullarda yer alsalar dahi yapı itibariyle şüphesiz devlet sansürü sisteminin katı bir denetleme sistemi olduğu düşünülmektedir (Özonur, 2005: 22).

2.2.2. Mahalli Sistem

Onaran (1968: 61-91)'a göre, mahalli sansür, merkezi sansürün mevcut olduğu ülkelerde uygulanabildiği gibi aynı zamanda merkezi sansür kurumları olmayan ülkelerde de uygulanabilmektedir. Mahalli sansürü gerçekleştirmekle görevli olan birim belediyelerdir. Fakat belediyelerin sansür hakkında görevlerini aşan kararların alınması halinde ise bu görevi valilikler üstlenmektedir. ABD ve İtalya'da yerel yetkililerin merkez tarafından alınmış olan kararlara karşın, mahallî yasaklama tedbirlerine başvurabildikleri bilinmektedir (Baykal,2015 : 92).

2.2.3. Otosansür

Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemde Türkiye'de basında sansür ve oto-sansürün gelenekselleşmiş, sistemli belirtileri görülmektedir. Tek parti dönemi, çok partili dönem, darbe dönemleri, sivilleşme, Avrupalılaşma, demokratikleşme diye devam eden ve her sürecin kendine mahsus taraflı tutumlardan kaynaklanan sansür ve oto-sansür uygulamalarına rastlanmaktadır. Şüphesiz, 1990'lı yıllarda hızlanan neo-liberal kapitalist sistemin ekonomi politiğiyle beraber bazı değişimler meydana getirdiği açıktır. Medya sahipliğindeki dönüşümler; askeri vesayettin bitmesi ve sivilleşme gayretleri, geçmişe göre kimi zaman farklı kimi zaman da benzer sansür yollarının kullanıldığı bir süreci getirmiştir (Arsan, 2011: 4)

Sansürün sınırları siyasi erk tarafından yasalarla gösterilebildiği gibi eşik bekçileri vasıtası ile de tespit edilebilmektedir. Aynı zamanda gazeteci ya da editörleler de bu tip uygulamalardan etkilenmemek adına kendi kendini kısıtlama girişiminde bulunabilir. Bu hallerde otosansür kavramı ortaya çıkmaktadır. Otosansür, haberi yapan kişinin yasaları, editörleri, içinde bulunduğu kurumun yapısı ve toplumun beklentilerini değerlendirerek haberin belirli bir bölümünü, sözcükleri

ya da olayları tam anlamıyla habere yansıtmamasıdır. Doğal olarak büyük ölçüde haberin şeffaflığını ya da yansızlığını etkileyen problemler ortaya çıkmaktadır (Yılmaz, 2015: 120)

Sansürün yaygın bir hal almasıyla beraber normalleşmesi süreci, kişilerin otosansür vasıtasıyla sansüre destek vermelerine neden olan bir duruma dönüştürmektedir. Bu bağlamda otosansürün mevcut olduğu yerde sansürün varlığı mutlaktır. Otosansürü bireyin kendi sansürü şeklinde değil, oluşumundaki nedenleri analiz ederek tanımlamak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Cook ve Heimann (2010) otosansürün oluşumunda bireyden bağımsız bir sansür etkeninin varlığını tartışmaktadırlar. Onlara göre iki çeşit otosansür bulunmaktadır. Bunlar, kamusal ve özel olarak kategorize edilmektedir. Kamusal otosansürde kişi kamusal olarak uygulanmakta bir sansürün tesiriyle otosansür uygularken, özel otosansürde kişinin bizzat iç iletişimine tesir edecek etkenler bulunmaktadır. Otosansürden söz edebilmek için bireyin düşüncesini ifade edebileceği hazır bir atmosfer mevcutken, herhangi bir nedenle, bilerek bunu yapmamayı tercih etmesi gerekmektedir (Hayes ve diğ., 2005).

2.2.4. Telif Hakkından Kaynaklanan Sansür

Matbaanın keşfi eser sahipliği haricinde (matbaacı ve kitapçı) bir takım insanların eser üstünden gelir elde etmelerine neden olmuştur. Bunun neticesi olarak, yazarların hem iktisadi hem de prestij anlamında saygınlıkları da zarar görmüştür. Bu tip durumlarda eser sahibi, kitapçı, matbaacı arasında menfaat çatışması, sansür, telif hakkı, yayın hakkı vs. gibi alanların düzenlenmesinde gereken koşulların sağlanması gündeme gelmiştir (Turan, 2016: 216).

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun ek 4 üncü madde değişik 3 üncü fıkrası uyarınca; yasada sınırları çizilmiş haklarda herhangi bir ihlal durumu olduğu taktirde başvuru üzerine üç gün içinde içeriğin çıkarılmasına gidilebilmektedir. Ayrıca ihlalin sürdürülmesi söz konusu ise cumhuriyet savcısı tarafından verilecek karar doğrultusunda içerik sağlayıcıya sunulan hizmetin durdurulması yönünde yapılan düzenlemeler de mevcuttur. Servis sağlayıcılara, bilgi içerik sağlayıcılarının isimlerini gösterilerek listeyi her ay ilk iş günü içinde Bakanlığa bildirme ve servis sağlayıcılar ile bilgi içerik sağlayıcılara, Bakanlık talep ettiğinde her çeşit veri ve

dokümanı verme sorumluluğu yüklenmiştir. Fakat bu konuda çıkarılması öngörülen yönetmelik henüz mevcut değildir (www.mevzuat.gov.tr).

2.3. Geleneksel Mecralarda Sansür

Türkiye'de medyanın gelişimine bakıldığında 20. yüzyılın ilk yıllarında savaş atmosferi, sansürler ve bir takım devlet politikalarından ötürü olması gerektiği gibi bir şekilde başlanmadığı görülmektedir. Fakat Türkiye, 20. yüzyılın son 20 yılında Batı ülkelerine karşı izlenen yakınlık siyaseti neticesinde Batı'da geliştirilen teknolojik yenilikleri doğrudan aktarma ve kullanma faaliyetlerinin olduğu göze çarpmaktadır. Bu noktada 20. yüzyılın son çeyreği Türk medyası açısından canlanma dönemi olmuştur. Bilhassa radyo ve televizyon yayıncılığında kamu tekelinin son bulması ticari radyo ve televizyon kanallarının sayıca artış göstermesi medya araçlarının önemli ve etkili olduğu hususundaki düşüncelerin kuvvetlenmesine neden olmuştur (Aladağ ve Yağbasan, 2013: 678).

Sansür olgusu, medya denetimi anlamında kullanılan en eski yollardan birisidir. Politik güç tarafından meydana getirilen sansür kurullarıyla medyanın kapsamı denetleyerek okur/izleyiciye sunulan bilginin kontrol altında tutulması amaçlanmaktadır. Fakat demokrasi fikrinin gelişimi ve basın özgürlüğüyle demokrasi arasında olmazsa olmaz ilişkilerin sağlanması, sansür olgusunu tasvip edilmeyen bir denetim vasıtasına dönüştürmüştür. Bugün basın özgürlüğü bir rejimin demokratik olma ölçütleri arasında sayılmaktadır. Demokratik olmaktan uzak ülkelerde adalet sistemleri basın özgürlüğünü kısıtlar nitelikte ve medyaya yasaklar getiren özellikleri barındırmaktadır. Demokratik ülkelerde ise kanunlara "basına sansür getirilemeyeceği" yönünde maddeler konmaktadır. Medya üzerindeki sınırlamalar daha çok üstü kapalı bir biçimde yapılmaktadır (Uzun, 2014: 137).

Görsel ve işitsel medyada kullanılacak olan gereçlerin hazırlanmasını profesyonel teknik ekip gerçekleştirmektedir. Bu yüzden kurumlar görüntülü bültenler için genel olarak haber ajansları vasıtasıyla ya da televizyon kanallarıyla özel haber yayımlatmayı amaçlamaktadır. Geleneksel medya içinde yer alan radyo ve televizyonlarda bilgi verme açısından röportajlar canlı olarak aynı zamanda banttan da yayımlanabilir. Canlı yayında katılımcının sözlerinin hepsi yayımlanırken, bant yayınlarda yapımcı tarafından konuşmanın bazı yerleri alınarak, büyük bir oranda

kesilir. Televizyon röportajları kişiye görünme, duyulma, içerik sunma, seçilenleri ifade etme gibi olanaklar sunarken (Aydede, 2001:132-133), kişinin ifadelerinde kesilme ve sansürlenme riski daha düşüktür.

2.3.1. Basın Özgürlüğünün Ortaya Çıkışı ve Türk Medyasındaki Yeri

Islahatçı ve yenilikçi bir padişah olarak tanınan Sultan II. Mahmut, ilk gazete olan "*Takvim-i Vekâ- yi*" ile oldukça ilgili olmuştur. Takvim-i Veka-yi'nin herkesçe rahatlıkla anlaşılması adına yalın bir dille yayınlanması üzerinde durmuştur. Takvim-i Vekâyi'yi özel yapan niteliklerden birisi de Osmanlı İmparatorluğu'nun çok uluslu yapısı doğrultusunda, tüm yurttaşların yarar sağlayabilmesi için Türkçe dışında beş farklı lisanda yayınlanmış olmasıdır (Fransızca, Arapça, Farsça, Rumca, Ermenice) (Yazıcı, 1983: 51'dan aktaran İbrahimov, 2016: 87).

Düşünceyi ifade etme ve yayma hürriyetinin önemli bir öğesini meydana getiren bilgi ve düşüncelerin ifadesi serbestisi, genel anlamda kullanılan alan, başvurulan yola bağlı olarak pek çok değişik özgürlük sınıfına girmektedir. Mesela, bilgi ve düşünceler gazete, kitap, dergi gibi vasıtalar kullanılarak açıklandığında basın özgürlüğü; organize kuruluşlar vasıtasıyla veya toplu bir şekilde ifade edildiğinde dernek, siyasî parti, sendika veya toplantı ve gösteri hürriyeti söz konusu olmaktadır (Sunay, 2001: 129).

Basın özgürlüğünün, temel bir hak ve hürriyet olarak yer edinmesi 1787 tarihli ABD Federal Anayasasına 1791 tarihinde eklenen 1. ek maddeyle mümkün olmuştur. Bu hükümle birlikte, Kongrenin basın özgürlüğüne herhangi bir kısıtlayıcı kanun çıkartılamayacağı açık bir dille belirtilmiştir. Akabinde pek çok devlet anayasalarında basın özgürlüğü kapsamında düzenlemeler yapmıştır. Bugün de pek çok ülkenin anayasasında basın özgürlüğü kanun koyucuya karşı açıkça garanti altına alınmıştır (Yıldız, 2014: 432).

2.3.2. Gazetecilikte Sansür ve Otosansür

Sansür kavramında iletinin bütününü veya bir kısmını engelleme düzenleme ve yönlendirme eylemleri bulunmaktadır. Basında, gerçek manada kullanılan sansürde, haber veya öteki yazınsal çeşitlerin görüntü ve fotoğrafların devlete bağlı bir kurum, tarafından engellenmesi söz konusudur. Burada sözü geçen kurum genellikle kolluk kuvvetleri olmaktadır. Sansür genel olarak kitle iletişimini sağlayan araçlarca üretimi

yapılan ve dağıtılan enformasyonun bastırılması ve çarpıtılmasındaki süreç şeklinde algılanmaktadır. Bu süreçte özendirme de yasaklama da görülmektedir. Sansür, mesajın yayından evvel ve yayın sonrasında olmak üzere iki süreçte rol üstlenmektedir. İleti yayınından evvelki sansür uygulaması, iletinin meydana gelmesini engellemeye yöneliktir. Yayından sonra görülen sansürdeyse daha ziyade onu şekillendiren bir eylem görülmektedir. Burada ilgili iletinin yayınlanmasından sorumlu olanların cezalandırmaları öngörmektedir (Bülbül 2001: 293).

Medyanın geniş kitlelere ulaşma gücünün farkında olan yönetici kesim ya da yönetici adayları geçmişin her noktasında iktidarı elde edebilmek, sonrasında ise pekiştirebilmek adına iletişim kanallarının denetimini ellerinde tutmayı istemişlerdir. Bu nedenle bütün iletişim ortamları gibi gazeteler de ilk defa ortaya çıktıklarından bu yana güç odaklarının denetim gayretlerini her zaman üstlerinde hissetmişlerdir. İktidarlar basının kendi, denetimleri altında olmasına yönelik sansürden, pul vergisine, matbaa araçları ve kâğıt üzerindeki gümrük vergilerinden müsadereye dek her çeşit iktisadi ve politik aracı kullanmışlar taraf bir medya oluşturma çabasına girmişlerdir (Uzun, 2014: 137).

Medya içindeki sansür ve oto sansür konusundaki fikirlerini ifade eden Haluk Şahin *"oto sansür her yazarın uğraştığı birlikte yaşadığı bir arkadaştır''* şeklinde otosansürü tanımlamıştır. özel televizyonculuğun gelişi, çapraz medya mülkiyetinin oluşumu ve holdingleşmeyle birlikte oto sansürün daha net bir biçimde görüldüğünü belirtmiştir. Şahin'e göre Radikal Gazetesinden tasfiye edilişi de bir bakıma sansürdür (Şahin 2012 'den aktaran: Sevginer, 2012: 60):

''En kesin ve acı sansür gazeteciyi öldürmektir, Uğur Mumcu öldürüldü bütün yazacakları sansürlendi. İkinci en etkili sansür gazeteciyi işten atmaktır. Hiç gazeteci işten çıkarılmayacak mı? Elbette çıkarılabilir ama gazetecinin işten çıkartılması ideolojik nedenlerle olan bir şeyse işte o sansürdür. Radikal'den tasfiye ediliş şekli bana yapılan etkili bir sansürdür. İlla asker gelir, kapıya tekme atar, kitaplarını alır, seni öldürür ya da hapse atar değil. Post modern dönemde post modern despotizmle karşı karşıyayız. Her taraftan gelip sararak, sizin demokrasi adına söylemek istediğiniz şeylere engel oluyorlar. Tasfiye ederek, hapse atarak, sansür ederek, size çalışacak yer bırakmayarak engel oluyorlar''

Medya yöneticilerinin diğer alanlardaki yatırımları sebebiyle hükümetlere yakın olma, eleştirel yayıncılıktan uzak durma neredeyse habercilikten vazgeçer tutumları medyadaki otosansürün önemli sebeplerinden birisini teşkil etmektedir. Medya patronlarının kamu ihaleleriyle ödüllendirilmesinin sürdürülmesi bu olumsuz durumun değişmeyeceğini göstermektedir. Eski düzenlemelerde de görüleceği üzere medya patronlarının kamu ihalelerine girişlerinin yasaklanması biraz olsun çözüm şeklinde düşünülse de başka çeşit patronaj ilişkilerine neden olma tehlikesini barındırmaktadır. Mesela Yunanistan'da böyle bir düzenleme Avrupa Komisyonu'nun serbest rekabete mâni olunması gerekçesiyle tepkisini çekmiştir. Doğal olarak geri adım atılmak mecburiyetinde kalınmıştır (Sözeri, 2015: 16).

2.4. Yeni Medyada Sansür

Yeni ortaya çıkan bu global kamu alanının yüksek etkinlikteki kurallarla ve müdahalelerle belirli bir düzene oturtulmaya çalışılması ya da bunu sağlamak, düşünüldüğü kadar rahat olmayacaktır. Kişiler için internet, devletlerin belirlediği sınırlardan, yasa hükümlerinden, toplumsal etik değerlerden sıyrılmak isteyenler için de alternatifler üreten bir mecradır. Dolayısıyla bir özgürlük alanına dönüşmüşken her şeyin bulunabildiği bu sanal atmosferde lüzumlu, doğru ve güzel şeylerin yanında yanlış, kötü ve kişilerin mağduriyetine sebebiyet verebilecek ve onu saptıracak bazı verilerin, uygulamaların ve bunlar gibi fiillerin olması da elbette kaçınılmazdır. Tam da bu noktada kanuni düzenlemelerin mecburiyeti, sorumlu kurumların yapılandırması ve bu olağanüstü ağ üzerinde etik kuralların oluşturulması aynı zamanda küresel bir biçimde uygulanmasının da sağlaması mecburiyeti ortaya çıkmaktadır (Dilmen ve Akyazı 2008: 1-14).

Medya ve siyaset olguları kamusal hizmetlerde bulunan toplumun görevlendirdiği ikamesi bulunmayan bir sistem şeklinde değerlendirilmektedir. Bu açıdan iki kurumun da faaliyetleri, toplum namına yürütülmektedir. Dolayısıyla kaçınılmaz bir diyalektik etkileşim içinde olan kurumlar, sosyal sistem içindeki ilişki ve etkileşimleri, birbirine yaklaşımları ve toplumsal çıktıları gibi özellikleri bakımından incelenebilir (Damlapınar, 2007:113).

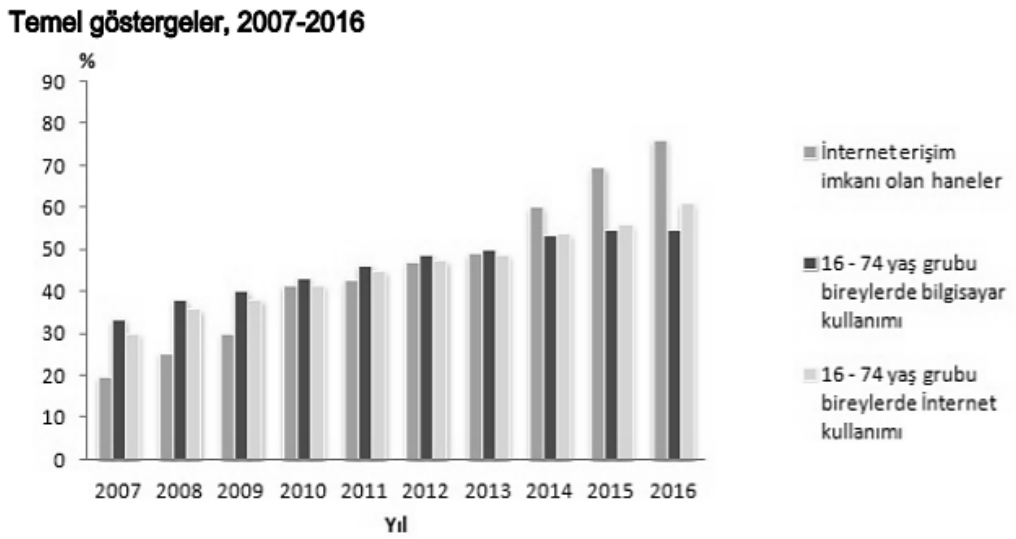
Elektronik ortamda erişime getirilen yasakların birçok anayasal değerle ilintilisi bulunmaktadır. En başta düşünce özgürlüğü olmak üzere, ifade hürriyeti,

eğitim ve öğrenim, akademik özgürlük, bireylerin maddi ve manevi bütünlüğünü geliştirme hakkı, insan onuruna saygı, özel yaşamın gizliliği gibi kavramlar erişim engellemeleri noktasında dikkat edilmesi gerekenler şeklinde sıralanmaktadır. Ayrıca din ve vicdan özgürlüğü, basın hürriyeti, mülkiyet hakkı, ailenin korunması ve çocuk hakları, çalışma özgürlüğü, hukukun ilkeleri, hak ve hürriyetler arasındaki tercih problemi, öze dokunma yasağı, ölçülülük ilkesi gibi çalışmada sık sık bahsedilen kavramlar yine erişim engellerinde göz önünde bulundurulması gerekenler arsındadır. Yönetim, kolluk yetkisi bakımından yasaklama getirmek isterse "öze dokunma yasağı "nın ihlalinden kaçınması gerekmektedir. Ölçülülük ilkesi ise en basit anlatımla ''badem çekirdeğini kırmak için balyoz kullanılmamasıdır'' millî gerekler kadar, milletlerarası hukuk gerekleri göz ardı edilmemelidir. Otorite ve hürriyet dengesinde demokratik hukuk devleti olmanın bir gerekçesi olarak önceliğin hürriyetlerden yana kullanılması adeta zorunluluk arz etmektedir. Fakat hukuk devleti kaotik oluşumların ortaya çıkmasında da onaylayıcı bir makam olamaz. Olmaması da gerekmektedir. Bu halde "kamu düzeni''ni itinayla muhafaza etme ödevi bir adım öne çıkmaktadır (Akıncı, 2014: 152).

Geniş kitlelerin enformasyona ulaşmasını sağlayan, aynı paralelde yönlendirme odaklarını kapsayan medyayla bahsi geçen bu işlevleri kendi yapısından ve biraz da sistematikten alan politika arasında her daim bir iş birliği bulunmaktadır. Aynı zamanda bir çatışma da söz konusudur. Siyaset ve medya güçleri manipülasyon ve bilgi vermenin kendi tekelinde olmasını istemekte ve sık sık bunu paylaşımla elde etmektedir. Fakat bazen bu durum sorunlara yol açmaktadır. Medya, siyaseti kendi alt sistemi haline getirmek için çaba içindeyken, tamamen aynı doğrultuda siyasette medya adına aynı düşünceleri taşımaktadır (Hazar, 2008:254).

Şüphesiz geleneksel medyaya nazaran oldukça özgür ve herkese kapılarını açan bir ortamda zarar verici veya sakıncalı içerik üretiminin de olabileceği bir gerçektir. Fakat bu dünyada, geleneksel medyada konuşulmayan ya da konuşulamayan hususların açıkça dile getirildiği ve her sınıftan insanın bir arada olduğu çok sesli bir yapı mevcuttur. Bununla birlikte kendini ifade edemeyen azınlıklar ya da ötekileştirilmiş grupların da seslerini rahatlıkla duyurabildiği bir ortam bulunmaktadır (Tosunay ve Çolak, 2016: 929).

Şekil: 2.2. İnternet Kullanımı

Kaynak: TUIK (2016) Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması.

Freedom House, dünya çapında özgürlük ve demokrasinin genişlemesine adanmış bağımsız bir izleme örgütüdür. (https://freedomhouse.org/about-us). Örgüt, bahsi geçen alanlarda gerçekleştirdiği araştırmalar dünya kamuoyunda gündem yaratmaktadır. Gözlemci bir kuruluş olarak Freedom tarafından Türkiye internet özgürlüğü raporu yeni medyada sansür açısından oldukça önemlidir (Canata, 2016: 624). Şekil 2.2'den de gördüğümüz üzere bilgisayar kullanım oranı ve internete erişim oranı birbirine oldukça yakındır. Geçmişten günümüze kadar giderek daha fazla internet kullanımı artmaktadır.

2.4.1. İnternet Sansüründe Dünyadaki Durum

İnternet sansüründe dünyadaki durum değerlendirildiğinde, Avrupa'daki yasaklamalarda, ülkeler arasında belirli bir düşünce birliğinin sağlanamadığı görülmektedir. Kimi devletler internetin yasaklanmasına dair kararlar verirken kimilerinde ise bir eylemin olmadığı görülmektedir. Hem Avrupa hem de Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde bu noktada hem lehte hem de aleyhte düşünceler olduğu görülmektedir. Yasaklama girişimlerinin uygulamada da mevcut olduğu iki tip grup bulunmaktadır. İnternetin yasaklanmasına dair herhangi bir yasanın bulunmadığı AB ülkelerinden bazıları, Avusturya, , İspanya Yunanistan, İrlanda Belçika dır. İsviçre, İzlanda ve Lihtenştayn gibi AB 'ne üye olmayan ülkelerde bugüne değin internet sansürleri kapsamında herhangi bir yasa çıkarılmamıştır. Öte taraftan, Danimarka,

Fransa, Finlandiya, İtalya, Hollanda ve Birleşik Krallık internetin sansürlerinin olduğu AB ülkelerinden sayılmaktadır. AB üyesi olmayan ülkelerden Norveç ve İsveç'te sansür girişimlerine yönelik yasalar bulunmaktadır. Bu yasaların çıkarılmasının nedeni analiz edildiğinde, AB'nin ve toplumun menfaatleri gerekçe gösterilmektedir (Bulut, 2009: 166-167).

1990'lı senelerin ortalarından bu yana, bilhassa komünist yönetimin hakim olduğu ülkelerde oldukça sert bir internet denetim ağı yaratılmıştır. Çin'de 2008 yılı itibariyle 290 milyon internet kullanıcısının olarak internet erişiminin engellendiği belirtilmektedir. Özbekistan. İran, Türkmenistan, Suriye ve Vietnam'ın da siyasi konularda erişimin engellenmesinde Çin ile benzeşen durumlar göze çarpmaktadır. Ülkeler sosyal ve kültürel yapıları bakımından farklı oldukları için elektronik ortamdaki içeriğe dair perspektifleri de farklılık arz etmektedir. Çin, İran ve Arap ülkelerinde politik içerik ve muhalif ifadelere dair oldukça sert bir sansür ve filtreleme girişimi vardır. Buna karşılık Avrupa'da çocuk pornografisi ve ırkçılık konuları üzerine sert bir tutum olduğu görülmektedir. ABD'de de benzeşen biçimlerde, çocukların elektronik ortamın zararlı içeriklerine karşı korunmaları için "Çocukların İnternetten Korunması Kanunu" (Children's Internet Protection Assocation - CIPA) 2000 senesinde yapılan bir düzenleme ile kabul edilerek yürürlüğe sokulmuştur. Bununla birlikte her eyalette bilhassa okul ve enformasyon merkezlerinde kullanıma sunulan bilgisayarlar için alınacak tedbirler ve yöntemler kanuni düzenlemeler doğrultusunda belirlenmiştir (Henkoğlu ve Yılmaz, 2013: 217).

ABD'deki elektronik ortamdaki sansüre dair ilk ciddi eylem, 1996'da yürürlüğe sokulan ve Internet'teki pornografik içerikleri denetlemek amacıyla hazırlanmış olan yasa, İletişimde Uygunluk Yasası'dır. 2000 yılında çıkarılmış olan ve Amerika'daki her okul ve her kütüphaneye internet filtreleme ve engelleme yazılımlarının yerleştirilmesi girişiminde bulunulmuştur. Federal finans desteğini öngören Çocukların Internet'ten Korunması Kanunu (CIPA) pornografik materyale tedbir getirmek amacıyla hazırlanmış bir yasadır. Bu sayılan yasalar haricinde 1999'da Internet'te Kumarın Yasaklanması Kanunu ABD Senatosu'nda kabul edilmiş ve elektronik ortamda şans oyunu oynayanların, suç ve istismardan korunmasına yönelik bir uygulama olmuştur (Bulut, 2009: 166-167).

Mısırda mevcut sansür uygulamalarında ise, yaşanan en önemli siyasi hareketin engellenmesi amacıyla milli güvenlik için tehdit oluşturan sitelerin engellenmesi yönünde karar alan mahkemenin hükümleri uygulanmaktadır. Benzer biçimde Rusya da çevrimdışı medya üzerindeki kontrolü elektronik ortama yayma çabasındadır (Bayzan, 2009: 387).

Bazı ülkelerdeki internet sansürlerini kısaca aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür (Dilmen ve Akyazı, 2008: 1-14):

• Küba: Latin Amerika ülkeleri içinde en az bilgisayar sahipliği ve erişim yüzdesine sahiptir. Burada kullanıcılar, erişimin filtreleme ve farklı yollarla denetiminin yapıldığı devlete ait erişim noktalarını kullanmak mecburiyetindedir.

• İran: Elektronik ortamın denetimi devlet tarafından gerçekleştirilmektedir. İran'daki erişim bilhassa siyasi konular, pornografik içerik ve son dönemde kadın hakları noktasında filtrelenmektedir. Aynı zamanda İran video paylaşım sitesi olan Youtube'a da erişimi engellenmiştir.

• Çin: Düşünce hürriyeti, Tienenman gösterileri, Tibet'in bağımsızlığı şeklindeki sözcükler devlet tarafından filtrelenmiştir. Aynı zamanda Çin hükümeti Wikipedia'nın bazı bölümlerine erişim engellerinin kaldırılacağını deklare etmiştir.

• Tunus: Tunus'ta pornografik siteler, dosya paylaşım servisleri, arama motorlarının engellendiği görülmektedir. Bunun yanı sıra, internetteki eylemlerinden dolayı bir avukat da tutuklamıştır.

• Güney Kore: Güney Kore'deki engellemelerin boyutları maillerin denetlenmesine zararlı maillerin silinmesine kadar büyümektedir. Hatta, büyük internet portallarında üyelik sistemi olanların girişine izin verilmekte, bu girişler bir denetleme için barındırılmaktadır. Başkanlık seçimlerinden evvel gazetede yayınlanan bir makaleye yorum yazmak amacıyla siteye giren birinin vatandaşlık numarasını girme mecburiyeti bulunmaktadır. Vatandaşlık numarası olmayanların pasaportlarının fotokopisini ilgili kuruma yollama zorunluluğu bulunmaktadır. Kuzey Kore sempatizanı olan 31 web sitesi Güney Kore'de kapatılmıştır.

• Suudi Arabistan: En fazla sınırlamanın görüldüğü ülkelerden birisidir. Internet trafiğinin denetimi, pornografik içerik, alkol kullanımı, kumar ve İslamiyet'e dair hakaret eylemlerinde kısıtlamalar daha yoğun olmaktadır.

• Avustralya: her ne kadar İnternet düşmanı sayılacak bir ülke olmasa da genel bir sistem bulunmaktadır. Kanuni sayılmayan içerikler konusunda engelleme girişimleri mevcuttur.

• İtalya: Çocuk pornografisi içeriklerinin olduğu sitelere erişim yasaktır. The Pirate Bay adındaki bir e-ticaret sitesi de zaman sınırı olmaksızın erişime kapatılmıştır.

2.4.2. Türkiye'de İnternet Sansürü Uygulamaları

Türkiye'nin elektronik ortamla tanışması 1993 yılına denk gelmektedir. Türkiye'de internet kullanımı 1990'lardan sonra yaygınlaşmıştır. 2000'li senelerin ilk yıllarına kadar uzanan dönemde, Türkiye'de internet kullanımına dair direkt bir girişim olmadığı gibi genel bir müdahalede de bulunulmamıştır. Türkiye internetle ilk karşılaştığı senelerden bu yana erişim engellemeleriyle alakalı gelişmeler incelendiğinde müdahale ve engellemeler üç dönemde incelenebilir. Bunlar: (Henkoğlu ve Yılmaz, 2013: 219-221).

1993-2000 yılları arasında geçen dönemde eski Türk Ceza Kanunu'nun 159. Maddesinde bulunan ifade suçlarıyla alakalı düzenleme, bu alandaki problemleri çözmek için yeterli olduğu düşünülmüştür. İnternet sansürü olarak ele alınabilecek ilk girişim 2001 senesinde 4676 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı" ile gerçekleştirilmiştir (Henkoğlu ve Yılmaz, 2013: 218-219)

Türkiye'de bilhassa 1990'lı senelerde sonra internet kullanımının yaygın bir hal almasının ardından bu alanlarda belirli bir düzene ihtiyaç duyulmuştur. Ancak bu 2006 döneminin bitimine doğru gündeme gelmiştir. İlgili dönemde Türkiye elektronik ortamda çocuk pornografisi hakkında yoğun aramalar yapılmasının anlaşılması üzerine harekete geçilmiştir (Bayzan, 2009: 385).

İnternet kullanımının arttığı ve doğal olarak bilişim suçlarının da hız kazandığı 2001-2006 arası dönemde Türk Ceza Kanunu, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve Medeni Kanun'daki düzenlemeler ışığında pek çok site için kapatma kararı verilmiştir. Bahsi geçen dönemde içeriğin ülke dışından yayınlanıyor olması gibi sebeplerden ötürü, zararlı içeriğin olduğu internet sayfalarına erişimin engellenmesinden ziyade sitenin bütününe erişim kısıtlanmasının getirilmesi dikkat çekicidir. Böylelikle 2001-2006 yılları arasını kapsayan dönemde aşırı denilebilecek erişim kısıtlamaları olmuştur (Henkoğlu ve Yılmaz, 2013: 219).

2008'den itibaren adları belirlenen ve listelenen erişime engellenmiş web sitesi sayısı 10 Nisan 2013 tarihi itibariyle 29.006 olmuştur. Fakat gerçek sayının 30.000'in üstünde olduğu düşünülmektedir. Mahkeme ve savcılığın kapatma kararlarının da içinde yer aldığı 29.006 internet sitesinin %86,8'inin TİB kararı ile erişime engellenmiş olduğu görülmektedir. Mahkeme kararına gerek duyulmadan veya onay alma şartı aranmadan internet içeriğinin servis sağlayıcılar üzerinden erişiminin engellenmesi, uluslararası raporlarda olumsuz gelişmeler arasında değerlendirilmektedir (Henkoğlu ve Yılmaz, 2013: 220).

Elektronik ortamda içeriğin denetlenmesi hakkında Türkiye, farklı bir biçimde uzun seneler sessiz kalmıştır. 2001 tarihine kadar kamuyla ilgili yasal bir düzenlemeye girişilmemiştir. Fakat yasal bir düzenleme olmamasına karşın internet üzerindeki yayınlar eski Türk Ceza Kanunu'nun 159. Maddesinin 1. fıkrası kapsamında ele alınmış ve içerik sağlayıcılar veya içeriği oluşturan kullanıcılara karşı birtakım davalar açılmıştır (Akdeniz ve Altıparmak, 2008' dan aktaran: Köse ve Özen, 2010: 116).

Tablo 2. 3. TİB Başkanlığı 23.11.2007 - 19.01.2009 Tarihleri Arasındaki Erişim Engelleme İstatistikleri

Suç Türleri	*Yargı Kararıyla*	*Re'sen*	*Toplam*
Çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra)	*5*	*312*	*317*
Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228)	*17*	*60*	*77*
Bahis & Kumar	*3*	*51*	*54*
Müstehcenlik (madde 226)	*37*	*516*	*553*
Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanundaki Suçlar	*26*	*2*	*28*

İntihara yönlendirme (madde 84)	*0*	*1*	*1*
Uyuşturucu / uyarıcı madde kull. Kolaylaştırma (madde 190)	*1*	*1*	*2*
Fuhuş (madde 227)	*2*	*11*	*13*
Sağlık için tehlikeli madde temini (madde 194)	*0*	*0*	*0*
Diğer	*167*	*0*	*164*
Toplam	*255*	*954*	*1209*

Kaynak*:* Köse ve Özen 2010; 118

Türkiye'nin de bir özelliği olan gelişmekte olan ülkelerin, kendi iç meseleleri (terör, demokrasinin tam olarak yerleşmemesi vs.) sebebiyle, bilhassa ulus-devletin mevcudiyeti ve bütünlüğünü muhafazaya dair uygulanan sert devlet denetimini bir anda ılımlaştırması mümkün değildir. Bilhassa gelişmiş ülkelerin kullandığı yöntemlerden, denetimin tamamen sektöre bırakıldığı kendi kendini denetleyen bir sistematiğin geliştirmesi de kolay olmamaktadır. Böylesi bir değişimin zor olduğu, devletin uyguladığı sert sansür sisteminin yumuşatılması için çıkarılan 4928, 5101 ve son olarak çıkarılan 5224 sayılı Kanun ortaya çıkmıştır. Türkiye'de, denetleme sisteminin ılımlı bir hale getirilmesi noktasında uluslararası baskılar bulunmaktadır. Fakat sadece bu derece yumuşayabilmiştir. Devletin internet denetiminden çekilmeyi istememesi ve denetleme ölçütleri açısından korunması şart olan Devletin varlığı ve bütünlüğünü de ortaya koyması, konuyla alakalı korkularının sürdüğünü göstermektedir (Özonur, 2005: 29).

Sansür konusundaki davalara bakıldığında ağırlıklı olarak, bazı web sitelerinin forum sayfalarında yapılan yorumlardan ötürü kişi ya da içerik sağlayıcının aleyhine açılmış olduğu görülmektedir. Bu davalarda pek çok kişi aleyhine cezalar verilmiştir. Mahkemelerce açıklanan ceza davalarında "*devletin emniyet kuvvetlerini alenen tahkir" ve "Türkiye Cumhuriyeti'ni, Askeri Kuvvetlerini, Emniyet Muhafaza kuvvetlerini ve Adliyenin manevi şahsiyetini tahkir ve tezyif"* olarak gerekçelendiği ifade edilmektedir. Web sitelerinin kapatılmasına dair bazı davalar Yargıtay'ca, internet yönetimiyle alakalı bir yasa olmaması, bu konudaki yargı kararlarının infaz edilebilirlik bakımından sonuçsuz kalmaya mahkum olduğu sebepleriyle reddedilmiştir (Akdeniz ve Altıparmak, 2008 ' den aktaran: Köse ve Özen, 2010: 117)

2.5. Sansür Konuları

5651 no'lu kanun elektronik ortamda gerçekleştirilen yayınlarla işlenen suçları engellemek için çıkarılmıştır. Bu suçların kamuoyuna yansıması, bilhassa çocuk pornosu gibi içerikleri barındıran sitelerin çoğalmaya başlamasıyla birlikte mevzuat çalışmalarına da hız verilmiştir. Türkiye'deki internet sansürleri 5651 no'lu yasanın 8. Maddesinde gösterilen suçların işlendiğine yönelik yeterli şüphe bulunması nedeniyle gerçekleştirilmektedir (Aydemir, 2010: 7).

İnternet içeriklerine dair suçlar esasta iki grupta değerlendirilmektedir (5651 kanunu)

a) Katalog suçlar olarak ifade edilen internet ortamında işlenen 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan 8 çeşit suç;

- *İntihara yönlendirme (madde 84),*

- *Çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra),*

- *Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190),*

- *Sağlık için tehlikeli madde temini (madde 194),*

- *Müstehcenlik (madde 226),*

- *Fuhuş (madde 227),*

- *Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228) suçları*

b) Bu kategoride ise 25/7/1951 tarihli ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar hakkında kanunda yer alan suçlardır. Bu suçların işlenmesi durumunda internet sitesine erişimin engellenmesi kararından sonra soruşturma döneminde hâkim, kovuşturma evresinde ise mahkeme bulunmaktadır. Mahkemeler ve TİB (Telekomunikasyon ve İletişim Başkanlığı) yasaya aykırı içerik barındıran siteyi kapatabilmekte veya erişimi engelleyebilmektedir. Erişim engellenmesi kararı 24 saat içerisinde uygulanmaktadır.

Koruma tedbirleri bir hedef olmaktan ziyade vasıta olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Koruma tedbirleri noktasında ifade edilmesi şart olan önemli bir ayrıntı da tedbirlerin süreli bir biçimde konulması gerektiğidir. Koruma tedbiri

kararını bir suça yönelik verilen ceza şeklinde düşünmek son derece yanlıştır (Dülger ve Beceni, 2011: 40).

İntihara Yönlendirme, Türk Ceza Kanunu, Madde 84'e göre intihara teşvik eder nitelikte metin, video, resim veya görüntü bulunduran bir internet sitesinin resmen kapatılması mümkündür. Örneğin ilgili maddeye dayanarak www.justin.tv sitesi tespit edilmiş ve kapatılmıştır. Buradaki gerekçe Amerikalı Abraham K. Biggs isimli, 19 yaşındaki bir genç sitede canlı yayında intihara teşebbüs etmiştir. Ölen gencin videosu pek çok kullanıcıya ulaşmıştır. Fakat ilgili sitenin ekranında kapatma kararıyla alakalı yapılmış bir açıklama bulunmamaktadır. Bu tip site kapatma kararlarının ardında kamuoyu menfaati düşüncesi bulunmaktadır. Teorik açıdan intihara meyilli insanların bu eylemi yönlendirici olarak algılamasının önüne geçmek istenmektedir. Nitekim sitenin kapatılmasıyla, bu tarz eylemlerin engellenmesi de mümkün değildir (Bulut, 2009: 173).

Çocukların Cinsel İstismarı (madde 103, birinci fıkra), çocuk cinsel istismarına neden olan elektronik ortamdaki içeriklerin denetim altında tutulabilmesi için yurt içi ve yurt dışından kanun uygulayıcı birimlerle kesintisiz iletişim halinde olunmaktadır. Bu iş birliğinde Bilgi teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB)'nın çalışmaları ve Türkiye, "*Uluslararası İnternet Bilgi İhbar Merkezleri Birliği*"ne (INHOPE) birlikte hareket etmektedir. TİB, çocuk ve gençlerle birlikte ailelerin de bilinçli internet kullanımları noktasında çeşitli faaliyetler göstermektedir. Bu faaliyetler arasında kitapçıklar ve broşürler hazırlanmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından onaylanan toplam 12 milyon adet çocuklar için "Güvenli İnternet Kullanımı İçin Tavsiyeler" adlı rehber kitapçık basılarak tüm ilköğretim öğrencileri ve öğretmenlerine ücretsiz olarak dağıtılmıştır. Ailelere yönelik "İnternetin Güvenli Kullanımı İçin Anne-Babalara Öneriler" ismi altında bir rehber kitapçık da hazırlanmıştır. Elektronik ortamın güvenli kullanımına dair ilköğretim ve liselerde seminerler düzenlenmiştir. Bununla birlikte "Ailelerin İnternet Algıları ve Eğilimleri" ile "Çocukların Sosyal Paylaşım Sitelerini Kullanma Alışkanlıkları''na dair çeşitli araştırmalar da yapılmaktadır. Konu kapsamında "Güvenli İnternet Hizmeti-GİH" tartışmalara neden olan bir çalışma olarak kamuoyunda yer edinmiştir (Bayzan ve Özbilen, 2012: 529).

Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasını Kolaylaştırma (madde 190), pek çok internet sitesi, kullanıcının yaşına dair bir soru yöneltmeden internet üzerinden tütün ve alkol ürünleri pazarlamaktadır. Elektronik ortamda gençlerin arasında yasalara aykırı olan ilaç (uyuşturucu-madde bağımlılığı) kullanımına özendirme gayeli faaliyetlere de rastlanmaktadır. Maruhuanna yetiştiriciliği hakkında bilgi veren, öğreten ve kişilerin illegal tecrübelerini aktardığı konuşma odaları ve satın alabilecekleri yüzlerce site bulunmaktadır (Levy and Strombeck, 2002; 495-510 ' den aktaran: Demirel ve diğ. 2012: 57).

Oldukça yüksek miktarlarda yeni psikoaktif maddenin baş gösterdiğine tanıklık eden son on senede, Avrupa'daki uyuşturucu pazarı büyük bir genişleme içine girmiştir. İllegal nitelikli uyuşturucu pazarları, büyük ölçüde globalleşme ve yeni teknolojiyle ilişkili görülen son değişiklikler, illegal maddelerin üretimindeki ve ticari yöntemlerindeki yenilikleri, yeni ticaret rotaların ve internet piyasalarının meydana gelmesini kapsamaktadır. Bazı çevrimiçi illegal satıcılar, genel olarak kontrolü yapılmayan ara kimyasalların, yeni psikoaktif maddelerin ya da sahte ilaçların pazarlamasında yüzey ağı kullanmaktadır. Öteki satıcılar derin ağ ortamında hem alıcının hem de satıcının kimliğini gizli tutan teknolojilerin de yardımıyla karanlık pazarlar oluşturmaktadırlar. Ortaya çıkan bu pazarlar legal pazarlama ortamları ile benzeşen özelliklere sahiptir. Alıcılar legal ortamlardaki gibi ürün ve satıcı araması ve karşılaştırması dahi yapabilmektedirler. Sunuculardan yapılan işlemlerin ve konumlarının saklanması yönünde bazı stratejiler uygulanmaktadır (EMCDDA, 2017: 19-20)

Sağlık için Tehlikeli Madde Temini (madde 194), Temelde 194. Maddenin çekirdeği kamu yararına dayanmaktadır. Fakat böyle bir hükmün yürürlükte kalması; tütün ve alkol ürünleri vb. kişilerin gündelik yaşamından çıkarmaya çalışmak bilhassa piyasadaki rekabetinde önemli bir değişken olduğu düşünüldüğünde oldukça zordur. Bahsi geçen maddenin uygulamasındaki güçlük ve aksamalar geçen senelerde bilfiil gözler önüne serilmiştir. Dolayısıyla yasa kapsamından çıkartılmasına yönelik görüşler bulunmaktadır**.** Yoksa uygulanması güç fakat yasada yer alan etkinliği olmayan bir unsur olarak kalacaktır (Bulut, 2009: 175).

Müstehcenlik (madde 226), Sosyal medya araçları kullanılarak çocuk kullanıcılarla iletişim kurmaya çalışan yetişkinlerin, onlara yönelik yakışıksız sesli, görüntülü veya

yazılı veri aktarımına sıklıkla rastlanmaktadır. Bu durumda Türk Ceza Kanunu madde 226/1'da belirtilen bir çocuğa müstehcen yani edebe aykırı görüntü, yazı veya sözlerin olduğu ürünleri aktarmak veya içeriğini göstermek eylemler tarif edilmiştir. Bu eylemlerin içinde müstehcen içerikli yazıların okunması, okutulması, dinletilmesi, içeriklerin çocukların görmesinin mümkün olduğu yerlerde bulunması ya da açıkça gösterilmesi olarak sıralanan eylemler de yine madde 226'da açıklanarak hükme bağlanmıştır. Yalnızca çocukların müstehcen ses, yazı ya da görüntüye maruz kalması değil aynı zamanda; müstehcen ses, görüntü ya da yazı içeren içerikte çocukların kullanılması da suç teşkil etmektedir (Uluç ve Süslü, 2016: 346).

Fuhuş (madde 227), Bilindiği gibi elektronik ortamda pek çok ahlak dışı içerik barındıran web sitesi bulunmaktadır. Fuhuş gayesiyle yapılandırılmış sitelerin sayısı da azımsanamayacak boyutlardadır. Buradaki en önemli neden fuhuş suçunun oluşumundaki öğelerden yana teşvik ve bu yolların kolaylaştırılmasıdır. Aynı zamanda aracılık ve yer temini faktörleri de elektronik ortamda daha kolay sağlanmaktadır. Sosyal medyanın her geçen gün kullanılma oranlarının yükselmesi nedeniyle de fuhuş günümüzde daha kolay işlenebilen bir suç haline gelmiştir. Elbette sosyal paylaşım siteleri kullanılarak sahte bilgilerle açılan hesaplar da fuhuş ilgilileri için kolaylık sağlayan bir araçtır **(**Başar, 2015: 52).

Kumar Oynanması İçin Yer Ve İmkân Sağlama (madde 228) suçları: Kumar için temin edilen yerin illa ki somut bir yer olması gerekmemektedir. Bunun haricinde elektronik ortamda sanal olarak sağlanacak mekân ve gerekli ortam da yer sağlama kapsamında değerlendirilmektedir. Bu bağlamda elektronik ortamda kumar sitesi oluşturmak bakımından insanlara kumar oynama yeri ve olanağı sunan kimseler de bu madde doğrultusunda cezai sorumluluk taşımaktadırlar. Ülkenin sınırları dışında faaliyet gösteren kumar sitelerinde kumar oynanması için zemin hazırlayanlar açısından ise 7258 s. Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 5/2. maddesinde özel bir düzenlemeye gidilmiştir. Madde uyarınca; "Yurt dışında oynatılmasına izin verilen her tür bahis veya şans oyunlarının elektronik ortam vasıtasıyla ve diğer haller kapsamında erişim sağlanması kanunlara aykırıdır. Türkiye'den kumar oynanmasına olanak sağlayanların, iki seneden beş seneye kadar hapisle cezalandırılmasına karar

verilebilmektedir. Yine aynı maddede her çeşit şans ya da bahis oyunlarıyla ilgili para transferine aracı olanlar, bir seneden üç seneye kadar hapis ceza alabilmektedir. Aynı zamanda beş bin güne kadar bir para cezası da söz konusu olabilmektedir. Bu bağlamda görülüyor ki *kumar* ve bahis oyunlarında maddi transfere aracı olanların da cezai sorumluluğu bulunmaktadır (Karakehya, 2013: 700-713).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İNTERNETTE SANSÜR ÖRNEKLERİ İNCELEMESİ

3.1. İncelenen Web Portalları Tarihçeleri

Bu bölümde araştırma kapsamında ele alınan web portalları incelenmiştir. Günümüzde dünya genelinde kullanıcısı olan ve günlük olarak kullanıcıların birbirlerini takip ettikleri Facebook Twitter ve youtube gibi web portallarının sansür durumları incelenmiştir.

3.1.1. Facebook Tarihçe

Facebook, online sosyal ağ hizmetleri sunan Amerikan şirketidir . Facebook 2004 yılında kuruldu. Harward üniversitesi'nde öğrenci olan Mark Zuckerberg , Eduardo Saverin, Dustin Moskovitz ve Chris Hughes , Facebook , 2012 yılı itibariyle bir milyardan fazla kullanıcısı ile dünyanın en büyük sosyal ağı haline geldi ve bu sayının yaklaşık yarısı Facebook'u her gün kullanmaktadır. Şirketin merkezi olan Menlo Park, California'da bulunmaktadır (http://www.milliyet.com.tr).

2003 yılında Harvard Üniversitesi'nde, öğrencilerin arkadaşlarının çekiciliğini değerlendirmek için çevrimiçi bir hizmet olan Facemash olarak başladı. Birincil geliştirici olan Zuckerberg, hizmet için kaynak edinmede üniversite politikasını ihlal ettiği için iki gün sonra kapatıldı. Ancak öğrenciler tarafından beğenilen uygulama Zuckerberg ve arkadaşlarının http://www.thefacebook.com URL'sini kaydetmesiyle Haziran 2004 yılında 34 okuldan 250.000'den fazla öğrenci kaydoldu. Aynı yıl büyük şirketlerin de dikkatini çeken siteye, 2005 yılında Amerika Birleşik Devletleri dışındaki lise öğrencileri ve üniversitelerde öğrencilere hizmete katılma izni verilmiştir. (https://www.britannica.com).

2008'de Facebook, en çok ziyaret edilen sosyal medya sitesi olarak Myspace'i geçti. Site, 2008'in ABD başkanlık seçimleriyle başlayan siyasi hareketler için güçlü bir araç haline geldi. 2009 yılından itibaren, Facebook üyelerinin doğrudan hizmet aracılığıyla kullanabilecekleri yazılımları yazabilmeleri için uygulama programlama

arayüzünü (API) (application programming interface) yayımlamıştır. Geliştiriciler Facebook üzerinden yaklaşık 500 milyon dolar gelir elde etmişlerdir. Şirket ayrıca, üçüncü taraf uygulamalarıyla satılan sanal veya dijital ürünlerin ödemeleri yoluyla geliştiricilerin gelirlerini de kazanmıştır. Nisan 2012 tarihinde Facebook, sosyal paylaşım sitesi instagram'ı 1 milyar dolara satın alarak bünyesine katmıştır. Aynı yıl borsaya giren Facebook halka açık bir şirket haline gelmiştir. (https://www.britannica.com).

3.1.2. Twitter Tarihçe

Twitter, bilgisayar ve cep telefonları üzerinden alıcı grupları arasında kısa (en fazla 140 karakter) mesajlar dağıtmayı sağlayan bir mikroblog servisidir. Mart 2006'da Jack Dorsey, Noah Glass, Biz Stone, ve Evan Williams tarafından oluşturuldu. Twitter, Ruby diliyle yazılmış, açık kaynak kodlu bir web uygulama geliştirme çatısı olan Ruby On Rails, kullanarak diğer çevrimiçi hizmetler ve kısa SMS hizmeti vermektedir. (https://www.britannica.com).

Twitter, 2006 yılında kurulmuştur ve insanların tweet adı verilen kısa metinsel mesajları siteye üye olan diğer kullanıcılarla paylaşmasına olanak vermektedir. Twitter'ın sistemi tweetlerin SMS yoluyla atılabilmesi üzerinden kurulduğu için, bir tweetin maksimum uzunluğu 140 karakterle sınırlıdır. SMS dışında masaüstü kullanıcılar ve web üzerinden kullanım gibi pek çok yolla da ulaşılabilmesine rağmen, Twitter karakter sınırlamasında ısrarını sürdürmektedir. Twitter'ın Kreatif Direktörü Biz Stone, " Yaratıcılık, kısıtlamadan gelir." demiştir (Zinko'dan akt. Boyd, Golder, Lotan, 2010:2 ' den aktaran Kıpçak, 2016:153). Stone'un bu sözü, Twitter'ın diğer sosyal paylaşım sitelerine nazaran neden çok daha yaratıcı paylaşımlara meydan verdiğini açıklamaktadır. Tıpkı karnaval zamanında olduğu gibi, kısıtlamaların ve baskıların yaratacılığa ve mizaha dönüştüğü bir mecradır Twitter. 140 harf karakteriyle sınırlanan kullanıcılar, paylaşmak istedikleri görüşleri, fikirleri en kısa ve en etkili yoldan aktarabilmenin yollarını bulmuşlardır. Kullanıcıların bulduğu bu yöntemlerse Twitter'ın doğasını oluşturmuştur. Kullanılan kısaltmalar, emojiler ya da görseller, kullancıların kendilerini kısa ve etkili yoldan ifade etmelerine olanak tanırken, yaratıcı, mizahi, eleştirel ve kendine has bir mecranın da doğmasını sağlamıştır (Kıpçak, 2016:153).

Twitter mesajların "tweet" olarak adlandırıldığı, sosyal ağ ve servis kullanıcılarının özgürce mesaj gönderdiği ve okuduğu bir mikro blogdur. Twitter kullanıcılarına tweet, (cıvıldama) adı verilen 140 karakterlik metinlerini, resim, video ve diledikleri sayfaların web adreslerini link vererek Twitter'ın web sitesi aracılığıyla gönderme imkânı veriyor. Atılan tweet'ler herkes tarafından görülebilir yada kullanıcılar sadece kendi izin verdikleri kullanıcılar tarafından görebilecekleri şekilde sınırlandırabilirler. Kullanıcılar sadece tweetleri görmekle kalmaz ayrıca izledikleri kişi veya kurumların takipçi sayısını ve bunların kimleri takip ettiklerini de görebilirler. Twitter temelde izleme, takip etme biçiminde ilerlemektedir. Örneğin, bir kullanıcı takip ettiği Twitter hesabından paylaşılanları kendi hesabı üzerinden görebilmekte, kendisi de paylaşabilmekte (retweet) ve cevap yazabilmektedir yada tweetlerini favorilerine ekleyebilmektedir.Bu sayede tüm kullanıcılar bilmedikleri diğer hesaplardan haberdar olabilmekte ve onları da takibe alabilmektedirler. Twitter'ınbir diğer özelliği ise karşılıklı olarak birbirlerini takip eden kullanıcılar arasında özel mesajlaşma(direct message) özelliğinin de bulunmasıdır. Twitter ayrıca sadece web sayfası aracılığıyla değil, akıllı telefonlar ve tabletler için yazılmış özel uygulamalarla da takip edilebilmektedir (Uzunyol, 2013: 61).

3.1.3. Youtube Tarihçe

YouTube, 2005 yılında paypal çalışanları Chad Hurley , Steve Chen ve Jawed Karim tarafından kullanıcıların video içeriklerin yükleyebileceği ve paylaşabileceği bir video paylaşım sitesi olarak oluşturuldu. Ekim 2006'da, Google şirketi, internette daha fazla güç elde etmek için 1,65 milyar dolar karşılığında YouTube'u satın aldı. Google, "İnternet'in evrimindeki bir sonraki adım" satın alma adını aldı. 2007 yılında YouTube "*YouTube İş Ortağı Programı*" nı başlattı. Bu, içerik sağlayıcılara YouTube şöhretini kazanma fırsatı verdi. Aylık 1 milyardan fazla tekil kullanıcısı olan Youtube'da her ay yaklaşık 7 milyar saat içerik izlenmektedir (https://phrasee.co/).

3.1.4. Google Tarihçe

Dünyayı etkileyen birçok büyük girişim, oldukça basit, hedefler ile başlamıştır. Microsoft, Apple, Google gibi şu anda dünya pazarının büyük çoğunluğuna hakim olan ve dünyada milyarlarca kişinin ürününü kullandığı veya en azından adını

duyduğu kurumlar ise bunlara yönelik gösterilebilecek en iyi örnekler arasındadır (http://www.medyaakademi.org).

Arama motorları, Internet üzerindeki sitelerinde geçen anahtar kelimeler, ziyaret sıklıkları ve diğer sitelerin verdikleri linklere göre odaklanarak, arama yapan kişinin girdiği kelimelerle ilişki kurarak seri bir şekilde sonuçlar sayfasına getirmektedir. 1990 yılında Arama motorlarının ilk örnekleri oluşmuştur (Schmidt, 2015'den aktaran: Yozkat, 2017:74).

Google'ın temeli 1996 yılında California'da başlamıştır. Stanford Üniversitesi'nde doktora yapan iki öğrenci (Larry Page ve Sergey Brin) öncelikle araştırma projesi olarak başlayıp sonrasında çalışmalarını, kullanıcıya ihtiyacını verecek bir arama motoru yapmak üzerine gerçekleştirmiştir. Sayfaların kaç kez gösterildiğine göre sıralama yapan arama motorları yerine, PageRank teknolojisini kullanarak ve böylece her siteyi farklı kriterlere göre değerlendiren bir sistemi ön plana çıkarmışlar ve 1998'de şirket olarak kurulmuştur. Böylece domain adresi satın alınan Google'ın ilk temelleri atılmış oldu (http://www.medyaakademi.org). Ancak daha sonra, "googol" sözcüğü üzerinde orijinal bir imlâ değişikliği yapılarak, bu arama motoru Google olarak adlandırılmıştır. Google arama motoruyla insanlara büyük bir bilgi kaynağının sunulduğunu belirtmek için bu isim konulmuştu, çünkü googol on üzeri yüz rakamını ifade etmektedir. Başlangıçta Google; Stanford Üniversitesi'nin alt alan adı olarak google.stanford.edu alan adını kullanmıştır. Bugün kullandığı alan adını 15 Eylül 1997'de etkinleştirilmiştir ve 4 Eylül 1998'de Google şirketi resmen kurulmuştur (http://www.hurriyet.com.tr).

İlk kuruluşu internetin o yıllarda en sık kullanılan kodlama sistemi olan HTML ile yapılan Google, sonrasında içinde pek çok sistemi de barındırmaya başladı ve hem daha geniş imkanlara, hem de farklı kodlama sistemlerine ihtiyaç duydu. 2001 yılında ise 1 milyar kullanıcı sayısını aşarak rekora ulaşmıştır. Sonrasında ise arama sistemleri içerisinde kullanıcının tercih ettiği bir numaralı site haline gelmiştir (http://creatag.com.tr).

Günümüzde Google sadece bir arama motoru olmamakla beraber, birçok ülkede belli bir piyasaya sahip olan bir bilişim şirketi halini almıştır. Android işletim sistemi ile mobil pazarda Apple'la birlikte en büyük pay ortağı olan Google, aynı

zamanda harita, reklam, çeviri, sosyal medya gibi pek çok sektörde de imzası bulunmaktadır. Bu konuda atılan en büyük adımlara örnek verilecek olursa, 2006 yılında YouTube'un satın alınışı ve şirket bünyesine dahil edilmesi gösterilebilir (http://www.medyaakademi.org).

Şirketin asıl amaç olarak ortaya çıkarttığı arama motoru kullanıcılarına aradıklarını verebilmektedir. Google, ziyaretçisine aradığı bilgiye veren siteyi daha değerli görmekte ve önem sıralama kriterlerini de buna göre oluşturmaktadır (http://www.medyaakademi.org).

3.1.5. Wikipedia Tarihçe

Web 2.0 diye adlandırılan içinde bulunduğumuz zaman, internet kullanıcılarının Web 1.0 döneminde olduğu gibi yalnızca tüketici değil aynı zamanda üretici olabildikleri ve ürettiklerini kolayca paylaşabildikleri bir dönemdir. Wikipedia ise yalnızca kullanıcıların katkıda bulunduğu en eski oluşumlardan biri olması sebebiyle Web 1.0'dan Web 2.0'a geçişin temel öğelerinden biri olarak gösterilebilir. Wikipedia 2001 yılında kurulmuştur. Wikipedia'nın ismi Hawaii dilinde çabuk anlamına gelen "wiki" ile ansiklopedinin (encyclopedia) "pedia"sının bir araya gelmesiyle oluşmuştur (http://sosyalmedya.co).

3.1.6. Linkedin Tarihçe

Linkedın'in temelleri 2002 yılında atıldı. Ancak, resmi olarak 5 Mayıs 2003'de kuruldu. Şirketin CEO'su Jeff Weiner'dır ve ekibi, Yahoo!, Google, Microsoft, gibi şirketlerde yöneticilik görevini üstlenmiş deneyimli kişilerden oluşmaktadır. Linkedın farklı alanlara yönlendirilmiş iş modeli ile abonelikler, reklam satışları ve işe alma çözümlerinden gelir elde etmektedir (https://about.linkedin.com). Linkedın iş dünyasındaki kişilerin diğer kişilerle iletişim kurmasını ve bilgi alışverişi yapmasını amaçlayan profesyonel sosyal paylaşım platformudur.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın önemi, internet sansürünün genel durumu incelenerek dünya genelinde kullanıcısı olan web portallarının sansür konusunda bakış açılarını incelemek ve uygulamalarını şeffaflık raporu dahilinde istatistiksel

değerlendirmelerle beraber örneklem methodunu kullanarak değerlendirme yapmaktır.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma dünyada en çok kullanılan sosyal paylaşım platformları olan Facebook, Twitter, Youtube, Google, Wikipedia ve Linkedin büyük web portallarının sansür verileri ve raporları incelenmiştir.

3.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma kapsam ve sınırlılığını Facebook, Twitter, Youtube, Google, Wikipedia ve Linkedin oluşturmaktadır. İnternet platformları fazlaca olduğundan dolayı çalışmada var olan tüm web sitelerine değinilmemektedir.

3.5. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada literatür taraması yapılmış, örneklerde yer alan portallarla ilgili yazılı kaynaklar kitap, dergi, istatistik sonuçları, internet siteleri ve istatistiksel raporlardan yararlanılarak derlenmiştir.

3.6. Araştırmanın Bulguları

Araştırmada Facebook, Twitter, Youtube, Google, Vikipedia, Linkedin platformlarında sansürün uygulanış durumu şeffaflık raporu dahilinde ele alınmaktadır.

3.6.1. Facebook Sansürü

Facebook sansürün en çok yapıldığı web sitelerinden birisidir. Facebook şikâyetleri Resmi Talepler ve fikri mülkiyet hak talepleri olarak iki ayrı grupta sınıflandırmaktadır. Facebook gelen şikâyet taleplerini inceleyip içeriğin kısıtlanması, içeriğin tamamen kaldırılması veya hesapların kapatılması gibi işlemleri gerçekleştirmektedir.

3.6.1.1.Facebook sansürünün nedenleri ve uygulanma şartları

Facebook içerik kısıtlamaları ya da içeriklerin kaldırılmasıyla ilgili olarak hizmet koşulları ve topluluk standartlarını uygulamaktadır. Topluluk standartlarında

altı ana başlıkta topladığı şartların ihlali durumunda Facebook ve İnstagram işlem yapmaktadır (www.facebook.com). Bu ana başlıklar;

- Şiddet ve Suç Davranışları
- Emniyet
- Uygunsuz İçerikler
- Bütünlük ve Özgünlük
- Fikri Mülkiyet Haklarına Saygı
- İçeriklerle İlgili İstekler

Şeklinde ayrılmıştır. Facebook yapılan başvuruları bu ana başlıklar ve alt kategoriler halinde ayırmaktadır.

Tablo 3.6-1 Facebook sansür konuları

Şiddet ve Suç Davranışları	**Emniyet**	**Uygunsuz İçerikler**
• İnandırıcı Şiddet Tehdidi • Tehlikeli Kişi ve Kuruluşlar Suça Teşvik Etme veya Suçu İlan Etme • Zarara Yol Açma Amaçlı Organizasyon • Düzenlemeye Tabi Ürünler	• İntihar ve Kendine Zarar Verme • Çocuk Çıplaklığı ve Çocukların Cinsel İstismarı • Yetişkinlerin Cinsel İstismarı • Zorbalık • Taciz • Gizlilik İhlalleri ve Görüntülere İlişkin Gizlilik Hakları	• Nefret Söylemi • Sansürlenmemiş Şiddet • Yetişkin Çıplaklığı ve Cinselliği • Acımasız ve Duyarsız İçerikler
Bütünlük ve Özgünlük	**Fikri Mülkiyet Haklarına Saygı**	**İçeriklerle İlgili İstekler**
• Spam • Gerçeğe uygun olmayan temsil • Asılsız Haberler • Anıtlaştırma	• Telif hakkı ihlali • Ticari marka hakkı ihlali	• Kendi hesabının kaldırılması • Reşit olmayan birine ait hesabın kaldırılması

Kaynak: www.facebook.com

Tablo 3.1'de de gördüğümüz gibi Facebook konuları, şiddet ve suç davranışları, emniyet, uygunsuz içerik, bütünlük ve özgürlük, fikri mülkiyet haklarına saygı, içerikler ile ilgili istekler olarak 6 kategoriye ayrılmaktadır.

3.6.1.2.Facebook sansürünün uygulama türü

Kullanıcılar topluluk kurallarını ihlal ettiğini düşündükleri bir profili, hesabı, Sayfayı, grubu veya etkinliği şikâyet edebilir. Facebook ve Instagram'da yapılan şikayetler doğrultusunda yasaları ihlal eden içerikler paylaşmasına engel olunmakta içerik kısıtlanmakta veya kaldırılmaktadır.

Facebook kullanıcılar veya resmi kuruluşlar tarafından gönderilen şikayetleri birden fazla dilde aralıksız olarak kapsama sunan, eğitimli profesyonellerden oluşan Fikri Mülkiyet Operasyonları ekibi tarafından işleme alınmaktadır. (www.transparency.facebook.com).

Facebook eser sahiplerinin kitap, müzik, film ve resim gibi özgün eserlerini korumak amacıyla telif haklarını korumak amacıyla Fikri Mülkiyet Yardım Merkezi'ni bünyesinde kurmuştur. Kullanıcılardan gelen Fikri Mülkiyet İhlali şikayetleri doğrultusunda Site genellikle, telif hakkı yazı veya görselleri gibi özgün ifadeleri korumaktadır.

3.6.1.3.Facebook istatistiksel değerlendirme

İstatistikse değerlendirmelerde Facebook ve İnstagram verileri birlikte verilmiştir. Facebook İnstagramı satın aldıktan sonra her iki sosyal paylaşım sitesini aynı değerlendirmede tutmaktadır. Facebook Telif hakkı, Ticari Marka, Taklit konu başlıkları şeklinde değerlendirilerek, şikayetler ve işlem yapılma oranları hakkında değerlendirilmelerde bulunulmaktadır.

Telif Hakkı: Facebook ve instagram'ın telif hakkı şikayetleriyle ilgili verileri şöyledir.

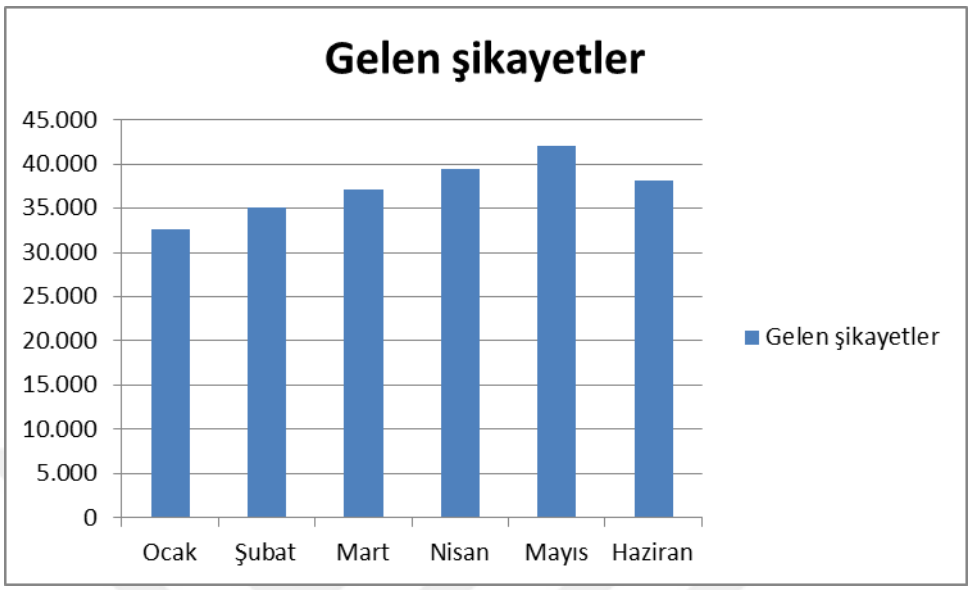
Tablo 3.6-2 Facebook-gelen şikayet sayısı (ocak-haziran 2017)

Facebook	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Total
Gelen şikayetler	32,581	35,135	37,169	39,381	42,079	38,119	224,464
İşleme oranı	65.38%	64.36%	61.54%	72.63%	72.53%	72.13%	68.34%
İşlem yapılan içerik sayısı	341,274	313,706	303,439	306,503	311,856	242,016	1.818.794

Kaynak: https://transparency.facebook.com/

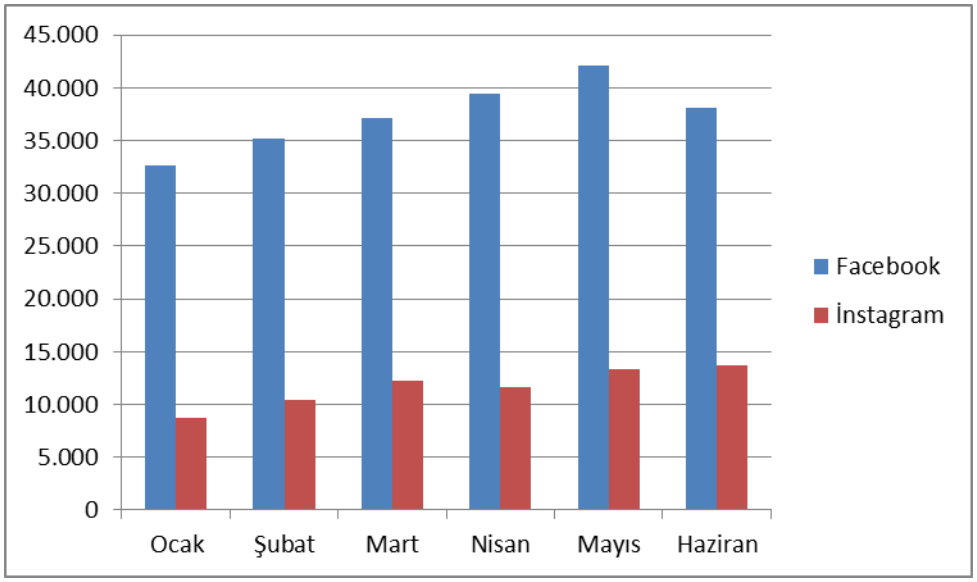
Facebook 18 Aralık 2017 de yayımlanan raporda telif hakkı şikayetleri ve yapılan işlem sayısı verilmiştir. Facebook altı ayda 1,818,794 içerik hakkındı işlem

yapmıştır. Facebook'un diğer bir kuruluşu olan İnstagram 685.996 içerik hakkında işlem yapmıştır.

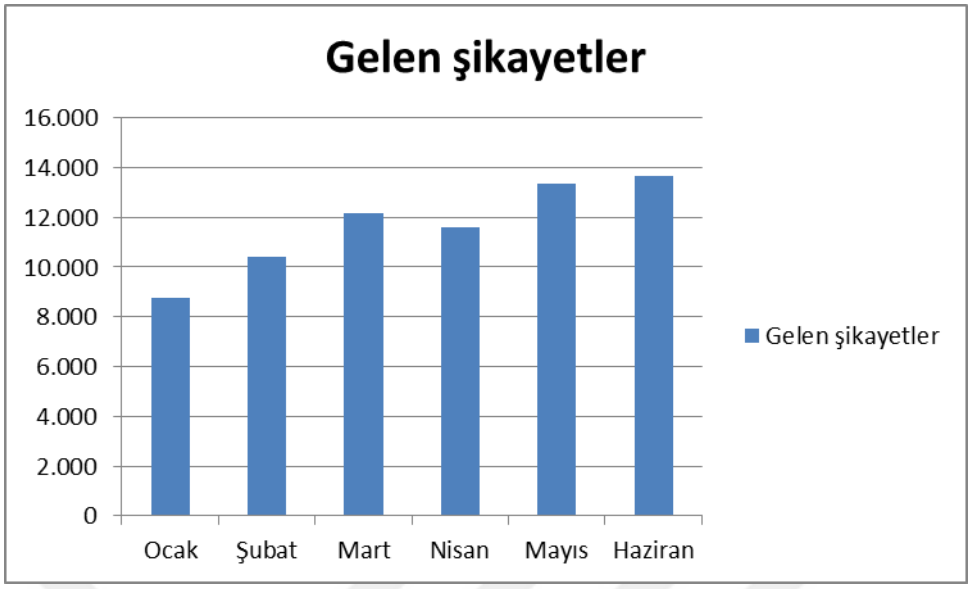
Şekil 3.6-1 Facebook-gelen şikayet sayısı (ocak-haziran 2017)

Şekil 3.1'de 2017 yılının ilk altı ayında Facebook web sitesine gelen telif hakkı şikayetlerinin sayısı görülmektedir. Toplam 224,464 şikayetin telif hakkı nedeniyle yapıldığı dönemde en çok şikayet 42,079 şikayet ile mayıs ayına denk gelmektedir.

Şekil 3.6-2 Telif hakkı şikâyetleri karşılaştırması

Facebook ve instagram istatistiklerini karşılaştırdığımızda aylar itibariyle rakamsal olarak orantılı bir şikayet sayısını görmekteyiz.

Şekil 3.6-3 İnstagram-gelen şikayet sayısı (ocak-haziran 2017)

Şekil 3.3'de Telif hakkı ile ilgili instagrama gelen şikayetlerde mayıs ve haziran aylarında yoğunluk olduğunu görmekteyiz.

Tablo 3.6-3 İnstagram-gelen şikayet sayısı (ocak-haziran 2017

Instagram	**Ocak**	**Şubat**	**Mart**	**Nisan**	**Mayıs**	**Haziran**	**Total**
Gelen şikayetler	8,753	10,434	12,186	11,584	13,377	13,674	70,008
İşleme oranı	63.66%	60.39%	62.60%	64.90%	62.65%	69.19%	64.08%
İşlem yapılan içerik sayısı	72,999	93,123	92,056	103,313	136,552	187,953	685,996

Kaynak : https://transparency.facebook.com

Ticari Marka: Facebook ticari sembol, slogan veya görsellerin kullanımıyla ilgili gelen şikayetler doğrultusunda ticari markaların haklarını korumak amacıyla ilgili içeriklerin incelenmesini yapıp, hak ihlali tespit ettiğinde içeriklerle ilgili kısıtlama yada içeriği kaldırma işlemlerini yapmaktadır. Facebook ve instagramın yayımladığı raporda 2017 ilk altı ayıyla ilgili istatistikler şöyledir;

Tablo 3.6-4. Facebook ticari marka şikayetleri (ocak - haziran 2017)

Facebook	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Total
Gelen şikayetler	6,587	6,654	7,846	6,257	7,210	7,300	41,854
İşleme Oranı	46.11%	48.39%	48.19%	48.84%	46.84%	44.79%	47.17%
Hakkında İşlem Yapılan İçerik sayısı	19,901	18,074	24,470	16,828	15,767	15,937	110,977

Kaynak : https://transparency.facebook.com

Facebook altı ayda 41.854 şikayetin yaklaşık %47'sini işleme almış ve 110.977 içerik hakkında işlem yapmıştır. İnstagram ise 16. 563 şikayetin %48.61'ini işleme almış ve 37.478 içerik hakkında işlem yapmıştır. Facebook Ticari marka şikayetlerinin en fazla olduğu ay mart ayı olarak tespit edilmektedir.

Tablo 3.6-5. İnstagram ticari marka şikayetleri (ocak - haziran 2017)

Instagram	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Total
Gönderilen Şikayet Sayısı	2,144	2,413	3,036	2,562	3,166	3,242	16,563
Şikayet İşlem Oranı	52.80%	56.78%	50.86%	47.93%	42.74%	43.95%	48.61%
Hakkında İşlem Yapılan İçerik Miktarı	6,282	5,699	8,423	5,145	5,837	6,092	37,478

Kaynak : https://transparency.facebook.com

Facebook ve İnstagram ticari marka şikayetlerinde şikayet işleme oranının taklit ve genel şikayet değerlendirme oranlarından düşük olduğunu görmekteyiz.

Taklit: Facebook ve İnstagram ticari amaçlı hizmet/ürün tanıtım ve satışlarının yoğun yapıldığı platformlardır. Bu sitelerde en çok karşılaşılan şikayetlerin başında taklit ürünler gelmektedir. Özellikle imitasyon ürünlerin reklam ve satışı konusunda Google, Facebook ve İntagram hassas davranmakta, tanıtım ve reklam içeriklerini kaldırmaktadır. Çoğu zaman ilgili sayfalar veya hesaplar ya askıya alınmakta yada kaldırılmaktadır.

Tablo 3.6-6 Facebook taklit şikayetleri (ocak - haziran 2017)

Facebook	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Total
Gelen Şikayet Sayısı	2,248	2,180	2,248	2,078	2,665	2,860	14,279
Şikayet İşlem Oranı	81.94%	84.63%	79.00%	81.52%	79.62%	80.49%	81.11%
Hakkında İşlem Yapılan İçerik Miktarı	33,170	26,927	36,496	42,118	41,162	37,392	217,265

Kaynak : https://transparency.facebook.com

Facebook şeffaflık raporunda 2017 yılının ilk altı yayında 14.279 şikayetin %81'ini değerlendirmeye almış ve 217.265 içerik hakkında işlem yapmıştır. İnstagram ise 108.094 içerik hakkında işlem yapmıştır. (www.transparency.facebook.com). Tablo 3.6'da görüldüğü üzere en fazla taklit şikayetleri haziran ayında en az ise nisan ayında olmaktadır.

Tablo 3.6-7 İnstagram taklit şikayetleri (ocak - haziran 2017)

Instagram	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Total
Gönderilen Şikayet Sayısı	1,330	1,484	1,707	1,768	1,751	2,191	10,231
Şikayet İşlem Oranı	90.53%	90.77%	87.29%	76.92%	81.72%	86.08%	85.21%
Hakkında İşlem Yapılan İçerik Miktarı	16,105	15,201	18,347	17,452	17,558	23,431	108,094

Kaynak : https://transparency.facebook.com

Tablo 3.7'de instagramın taklit şikayetlerinin işleme oranının %85-90 arasında olduğunu gözlemlemekteyiz. Bu taklit şikayetlerinin telif hakkı ve ticari marka şikayetlerinden daha az geldiği için işleme oranının yüksek olduğu şeklinde değerlendirebilir.

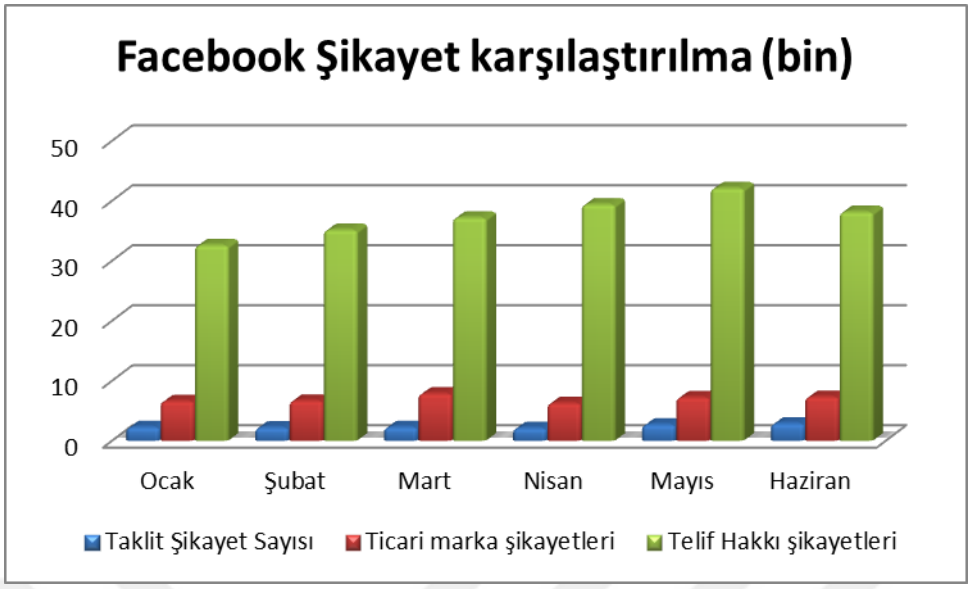
Facebook ve instagram tarafından yayınlanan telif hakkı, ticari marka, taklit şikayetleri aşağıdaki şekilde karşılaştırılmıştır.

Tablo 3.6-8 Facebook şikâyetler karşılaştırma

Facebook	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Total
Taklit Şikayet Sayısı	2,248	2,18	2,248	2,078	2,665	2,86	14,279
Ticari marka şikayetleri	6,587	6,654	7,846	6,257	7,21	7,3	41,854
Telif Hakkı şikayetleri	32,581	35,135	37,169	39,381	42,079	38,119	224,464

Kaynak : https://transparency.facebook.com

Tablo 3.8'de Facebook'a gelen taklit, ticari marka, telif hakkı şikayetlerine birarada değerlendirdiğimizde en çok telif hakkı şikayetlerinin geldiğini (224.464), sonrasında ticari marka şikayetlerinin (41.854), devamında taklit şikayetlerinin geldiğini görmekteyiz.

Şekil 3.6-4 Facebook şikâyet karşılaştırılması

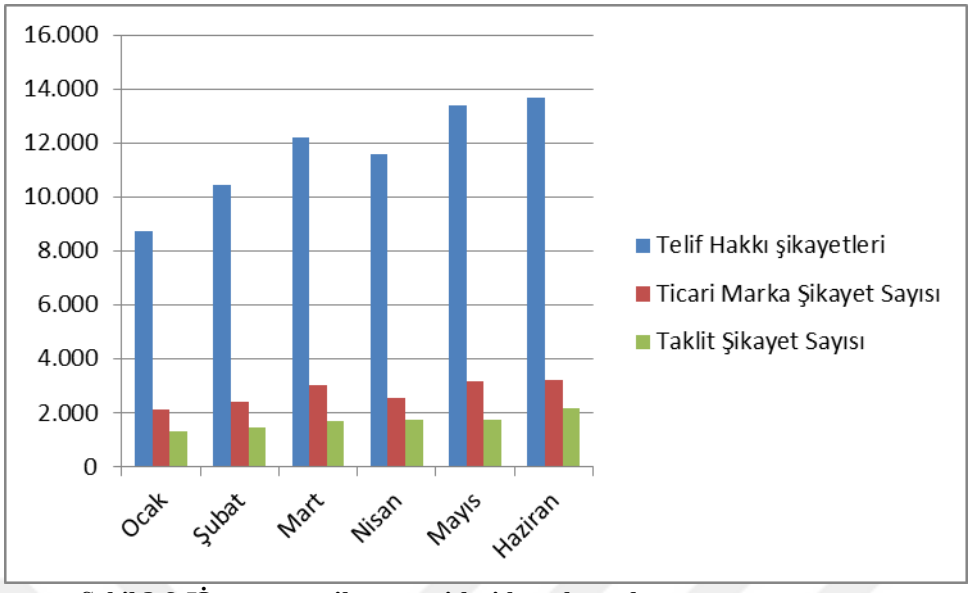
Şekil 3.4'de gördüğümüz gibi Facebookta en fazla şikayet konusu Telif Hakkı şikayetleridir. Ardından Ticari Marka Şikâyetleri gelmektedir. En az oranda ise Taklit şikâyetleridir.

Tablo 3.6-9 İnstagram şikâyet çeşitleri toplamları

Instagram	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Toplam
Telif Hakkı şikayetleri	8.753	10.434	12.186	11.584	13.377	13.674	70.008
Ticari Marka Şikayet Sayısı	2.144	2.413	3.036	2.562	3.166	3.242	16.563
Taklit Şikayet Sayısı	1330	1.484	1.707	1.768	1.751	2.191	10.231

Kaynak : https://transparency.facebook.com

Tablo 3.9'da Ocak- Haziran 2017 dönemine ait İnstagrama gelen şikayet sebeplerini karşılaştırdığımızda telif hakkı şikayetleri toplam 70.000 ticari marka şikayetleri 16.563 ve taklit şikayet sayısı ise 10.231 olarak verilmiştir.

Şekil 3.6-5İnstagram şikayet çeşitleri karşılaştırılması

Kaynak: https://transparency.facebook.com

Şekil 3.5'de görüldüğü gibi en çok telif hakkı şikayetleri sonrasında ticari marka şikayetleri yapılmaktadır. Ocak- Haziran 2017 döneminde şikayet sayılarında sürekli artış görüldüğünü gözlemlemekteyiz (www.transparency.facebook.com).

Ceza Davaları: Facebook ceza davalarına ilişkin geçerli taleplerle ilgili işlem yapılmaktadır. Alınan talepler yasal yeterlilik açısından kontrol edilmektedir, aşırı kapsamlı veya belirsiz talepleri reddedilmekte veya daha ayrıntılı bilgi istenmektedir (www.transparency.facebook.com).

Tablo 3.6-10 Facebook'tan resmi olarak talep edilen veriler (Ocak-Haziran 2017)

Talep Türü	Toplam Talep Sayısı	Talep Edilen Kullanıcıların / Hesapların Sayısı	Bazı Verilerin Verildiği Taleplerin Yüzdesi
Adli İşlemler	1,024	1,367	70.72%
Acil	17	26	88.00%
Toplam	1,041	1,367	71.00%

Kaynak: https://transparency.facebook.com

Tablo 3.10'u incelediğimizde Türkiye Facebook'tan Adli işlemler için 1.024 talepte bulunmuştur. Bu taleplerle ilgili olaraktoplamda 1.367 kullanıcını hesabı rapor edilmiş ve bilgi istenmiştir. Facebook tarafından adli taleplerin %70'i değerlendirmeye alınmıştır. Aynı dönemde acil işlemler için ise Türkiye 17 talepte

bulunmuştur. Bu taleplerde 26 kullancının hesabı rapor edilmiş ve facebook tarafından bu taleplerin %88'i işleme alınmıştır.

Tablo 3.6-11 Facebook'tan resmi olarak talep edilen veriler (Temmuz-Aralık 2017)

Talep Türü	Toplam Talep Sayısı	Talep Edilen Kullanıcıların / Hesapların Sayısı	Bazı Verilerin Verildiği Taleplerin Yüzdesi
Adli İşlemler	426	625	64.0%
Acil	14	6	81.0%
Toplam	440	522	66.00%

Kaynak: https://transparency.facebook.com

Tablo 3.11'de resmi olarak talep edilen veriler yer almaktadır. Şeffaflık raporundaki Temmuz-Aralık 2017 dönemi ile ilgili verilere bakıldığında, Türkiye'nin adli işlemler için 426 talepte bulunduğunu ve bu taleplerin %64'ünün Facebook tarafından işleme alındığını görmekteyiz. Ayrıca resmi makamlardan acil olarak istenen 14 acil talebin 11'inin (%81) işleme alındığını gözlemlemekteyiz.

Şekil 3.6.6 Türkiye veri talepleri (2013-2017)

Kaynak: https://transparency.facebook.com

Şekil 3.6'da Facebook şeffaflık raporunda Türkiye ile ilgili genel bakış verilmiştir. Türkiye Ocak-Haziran 2016 ve Ocak-Haziran 2017 dönemlerinde resmi şikayetlerde artışlar olduğu gözlenmektedir (transparency.facebook.com).

Facebook Resmi cezai soruşturmalarla bağlantılı hesap kayıtlarını, mahkemeden alınmış resmi bir belge elimize geçinceye kadar 90 gün boyunca koruma altına almaktadır.

Tablo 3.6-12 Koruma isteği istenen hesaplar

Koruma İstekleri	Talep Edilen Kullanıcıların / Hesapların Sayısı
2	2

Kaynak: https://transparency.facebook.com

Tablo 3.12'de Ocak-Haziran 2017 döneminde Türkiye yaptığı 2 talep ile 2 kullanıcının hesabı hakkında koruma isteği talep edilmiştir.

İçerik Kısıtlamaları: Facebook, içerik kısıtlamalarıyla ilişkin olarak Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK), Türk mahkemeleri, Sağlık Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ve Erişim Sağlayıcıları Birliği'nden gelen yasal talepler doğrultusunda Türkiye'de belirli içeriklere erişimi kısıtlamaktadır. İçerikler; şahsiyet hakkı ihlalleri, kişisel gizlilik, Atatürk'e hakaret ve denetime tabi ürünlerin yetkisiz satışını içeren bir dizi suç kapsamında 5651 sayılı İnternet Yasası uyarınca kısıtlanmaktadır. Facebook'ta 2017 yılında kısıtlanan içerik sayısı 712'dir (transparency.facebook.com).

Facebooktaki yayınlarında en çok belli bir gruba yayın yapan sayfa ve içerikler kapatılma riski ile karşı karşıyadır. Facebookta her paylaşımın altında bulunan gönderiyi şikayet et butonu belli grupların istenmeyen sayfa ve paylaşımları şikayet edip kaldırılmasını talep etmektedirler. Gündem konusu olarak örnek verecek olursak, Etkin Haber Ajansı (ETHA), Facebook hesabını kapattığını belirtmektedir. Twitter hesabından duyuru yayınlayan ETHA, Facebook hesaplarının Türkiye'nin kararıyla kapatıldığını belirtmektedir. Ajans aynı zamanda okurlara kendilerini takip etme çağrısı da yapmaktadır. ''Facebook, Türkiye'nin kararıyla hesabımıza erişimi kapatmıştır. Haberlerimizi VPN bağlantısıyla Twitter üzerinden takip edebilirsiniz'' şeklinde ifadede bulunmaktadır (www.diken.com.tr).

Türkiye'de de en çok kullanılan sosyal paylaşım sitesi olan Facebook, aralarında birçok İslami ve milli yayın yapan birçok sayfaları yayından kaldırmıştır. Bu durum birçok Facebook kullanıcısı tarafından tepki görmüştür. Kullanıcılar birçok konu varken neden islami sayfaların kapatıldığına karşı tepki göstermişlerdir. Twitter üzerinde organize olan Türk kullanıcılar, Facebook'un bu kararlarını "#FacebooktaSansür" etiketi ile eleştirmişlerdir. Bu etiket kısa zamanda dünya listesine girmiştir (www.yenisafak.com).

Yeni Şafak gazetesinin sayfalarına sansür uygulayan Facebook, bu uygulamasını 12'inci gününde sonlandırmıştır. Facebook yönetimi de bunu bir açıklamayla kamuoyuna duyurmuştur. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) Başkanı, Yeni Şafak'ın Facebook sayfalarının kapatılarak milyonlarca okurun Yeni Şafak haberlerine ulaşımının engellenmesine tepki göstermiştir. BTK Başkanı Sayan'ı bu açıklamasından 1 gün sonra Facebook, Yeni Şafak'ın sosyal medya hesaplarını iade etmiştir (www.yenisafak.com).

Siccin 2, 10 Temmuz'da vizyona girmeden önce filmin fragmanı sosyal medyada Facebook'un sansürüne uğramıştır. Fragmanın yayınlanmasına izin veren fakat reklamının yapılmasına engel olan Facebook yönetiminin açıklaması ise; "Reklamınız, görseli reklam kurallarımıza uymadığı için reddedilmiştir. Görsellerde kullanıcıların saldırganca veya korkutucu bulabileceği yaralanma, hastalık, şiddet veya tehdit görüntüleri dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere şok etme veya taktikleri kullanılamaz" şeklinde olmuştur. Bu karar ile birlikte de Facebook'ta, bir sinema filmi fragmanına ilk kez sansür uygulanmak istenmiştir (www.cumhuriyet.com.tr).

Facebook, Vietnam Savaşı'nın simgelerinden biri olan çocukların çıplak halde kaçıştığı fotoğrafı "çıplaklık" gerekçesiyle sansürlemiştir. Duvar'ın haberine göre, fotoğraf önce Norveçli yazar Tom Egeland'in Vietnam karelerini paylaştığı sayfasından silinmiştir. Bu fotoğraf 24 saat içinde silinmiştir (www.posta.com.tr).

2015 tarihinde Facebook, bianet'in "Facebook'tan Kaos GL'ye 'Çıplaklık' Sansürü" haberini sansürlemiştir. Bianet, 29 Temmuz'da "Çıplaklık' Sansürü" başlıklı haberde Facebook'un, platformun "topluluk kurallarını ihlal ettiği" gerekçesiyle Kaos GL'nin haberini sosyal paylaşım sitesinden kaldırdığını haber yapmıştır. Bunun üzerine Facebook tarafından bu haber bianet'in Facebook sayfasında da paylaşılmıştır. Facebook ise, haber manşeti olarak kullanılan, orijinal habere ait fotoğrafın "topluluk kurallarını ihlal ettiğini" belirterek haberi sansürlemiştir (m.bianet.org).

Facebook'un geliştirdiği yapay zeka uygulaması Rönesans'ın ünlü eserlerinden Neptün heykelini sansürlemiştir. Facebook'un sansür için geliştirdiği yapay zeka

uygulaması tepki çekmiştir. Yapay zeka bir kullanıcının paylaştığı İtalya'da bulunan Rönesans döneminin ünlü eserlerinden Neptün heykelini sansürlemiştir. İtalya'nın Bologna kentindeki Piazza del Nettuno civarında duran 3,2 metre yüksekliğindeki bronz heykelin fotoğrafını paylaşan Elisa Barbari isimli kullanıcı sansür uygulamasıyla karşı karşıya kalmıştır. Facebook, kullanıcının açıkça cinsel içerikli bir görüntüyü sunduğu için resmin kurallarını ihlal ettiğini bildirmiştir (www.sozcu.com.tr).

Facebook, İsrail'in yaşatmış olduğu durumları anlatan paylaşımlara sansür uyguladığı belirtmiştir. İsrail ile anlaşma imzalayan Facebook, Filistin halkının yaşadığı durumları anlatan 300 hesabı kapattığı açıklanmıştır. Sosyal paylaşım sitesi Facebook'un, Filistin davasına destek amacıyla kurulmuş olan hesapları ve bu yöndeki paylaşımları engellemesi tepkilere sebep olmuştur. İsrail Adalet Bakanlığı ile 2016 yılında "Filistinlilere ait hesapların denetlenmesini" içeren bir anlaşma imzalayan Facebook yönetimi, 2017'den bu yana Filistinlilere ait yaklaşık 300 sayfa ve kişisel hesabı kapatmıştır (www.star.com.tr).

3.6.2. Twitter Sansürü

İnternet portalları içerisinde sansürün en çok yapıldığı sitelerden biri de Twitter'dır. Twitter 2012 yılından itibaren şeffaflık raporu adıyla istatistiksel verileri açık bir şekilde paylaşmaktadır (www.transparency.twitter.com).

3.6.2.1.Twitter sansürünün nedenleri ve şartları

Twitter'da içerik veya hesapların kapatılması, kısıtlanması, askıya alınması veya bilgi istenmesiyle ilgili olarak gelen talepleri altı kategoride incelemektedir. Bunlar; (www.transparency.twitter.com)

- Bilgi talepleri
- Kaldırma talepleri
- Telif hakkı bildirimleri
- Ticari marka bildirimleri
- E-posta gizliliği

- Devlet kuruluşlarının raporları olarak bölümlendirilmiştir. Twitter da Facebook gibi şeffaflık raporunda ülkeleri ayrı ayrı sınıflandırmaktadır (www.transparency.twitter.com).

3.6.2.2.Twitter sansürünün uygulama türü

Twitter kullanıcı hesapları veya içeriklerle ilgili işlem yapmaktadır. Kullanıcı hesapları ile ilgili olarak Hesapların askıya alınması, erişime engellenmesi veya kapatılması gibi işlemler yapılırken, içeriklerle ilgili olarak içeriğin kısıtlanması, erişime engellenmesi veya kaldırılması işlemleri yapılmaktadır. Yapılan Tweetlerde "Tweet'i bildir" şeklinde kullanıcıların hatalı gördükleri Tweet'leri şikâyet etmeleri sağlanmaktadır. Terör, Şiddet içerikleri, cinsellik ve telif hakkı bildirimleri Twitter'da yoğun gelen şikâyetler arasındadır (www.transparency.twitter.com).

Twitter Şeffaflık Raporu'nun yayınlanmaya başladığı 2012 yılından bu yana 83 farklı ülkenin devlet kurumlarından bilgi talebi almıştır.

3.6.2.3.Twitter istatistiksel değerlendirme

Günümüzün internet teknolojisinde anlık haberlerin erişimi Twitter görülmektedir. Twitter tüm dünyada gazetecilerin ve köşe yazarları gibi kullanıcıların takip ettikleri haberleri anlık olarak takipçi kitlesiyle paylaştığı dijital bir platformdur. Çoğunlukla hastag şeklinde konu veya haberlerle ilgili olarak paylaşımlar yapılmakta, bu paylaşımlara kullanıcılar kendi sayfalarında paylaşma ve yorum yapabilmektedirler. Bu nedenle çok sesliliğin olduğu bir platform olarak bilinen Twitterda muhalif söylemlerin en çok dile getirildiği olması sebebiyle hükümetler ve resmi kuruluşlar tarafından tepki ve şikayet alan platformlardan birisi olmuştur. Ancak Twitterın kullanıcıların kimlik bilgilerinin verilmemesi konusundaki hassasiyeti resmi kurumların Twitter'a erişimin kısıtlanmasındaki en önemli sebeplerinden birisidir (www.evrensel.net).

Twitter'ın şeffaflık raporunda Türkiyeden 1368 ayrı içeriğin kaldırılması talebi geldiği bunlardan 414'nün yerine getirildiği belirtilirken , içerik kaldırma taleplerinin bombalı saldırılar ve darbe girişimine ilişkin olduğu özellikle saldırı sonrası kanlı görüntüleri içeren fotoğrafların paylaşıldığı içeriklerin kaldırıldığı ifade edilmektedir (www.diken.com.tr).

Twitter, 2016 yılının son altı ayını kapsayan Şeffaflık Raporu'nu yayınladı. Rapora göre Türkiye, en çok hesap kapatılması isteğinde bulunan ülkeler içinde liste başında yer almaktadır (susma24.com).

Bilgi Talepleri: Twitter'dan özellikle resmi kurumlardan kullanıcı hesaplarıyla ilgili bilgi talebi istenmektedir. Ancak Twitter raporunda kullanıcılarla ilgili bilgi vermediklerini belirtmektedir. Bununla birlikte hesapların kapatılması, kısıtlanması yâda erişime engellenmesi işlemlerini gerçekleştirmektedir (www.transparency.twitter.com).

Tablo 3.6-13Türkiye'nin hesap bilgisi ve tweet talepleri (2012-2017)

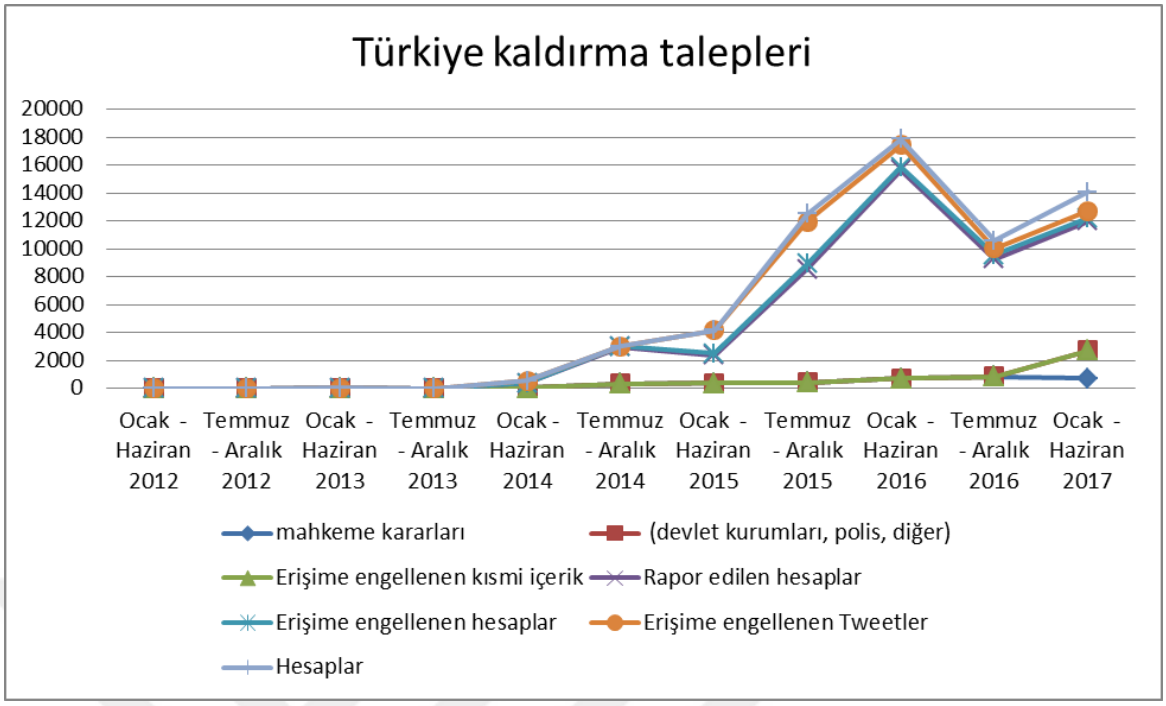
Rapor	Mahkeme kararları	(devlet kurumları, polis, diğer)	Erişime engellenen kısmi içerik	Rapor edilen hesaplar	Erişime engellenen hesaplar	Erişime engellenen Tweetler	Hesaplar
Ocak - Haziran 2012	1		0%	7			
Temmuz - Aralık 2012	0		0%	9	0	0	
Ocak - Haziran 2013	3		0%	30	0	0	
Temmuz - Aralık 2013	2		0%	2	0	0	
Ocak - Haziran 2014	65		30%	304	17	183	
Temmuz - Aralık 2014	328		50%	2642	62	1,820	
Ocak - Haziran 2015	408		34%	1978	125	1,667	
Temmuz - Aralık 2015	450		23%	8092	414	3,003 (2,156)	530
Ocak -	712		23%	14953	222	1,571	393

Haziran 2016							
Temmuz - Aralık 2016	844	2,232	19%	8417	290	489	544
Ocak - Haziran 2017	715	1995	11%	9289	204	497	1376

Kaynak: https://transparency.twitter.com

Tablo 3.13'de Türkiye'nin resmi makamlar tarafından Twitter'a bildirilen talepler yer almaktadır. Türkiye mahkeme kararları ve resmi devlet kurumları (EGM, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı vb.) aracılığıyla Twitter'dan hesaplar ve tweetlerle ilgili bilgi talep temektedir. 2012 yılından itibaren mahkeme kararları vasıtasıyla yapılan bu şikayet ve talepler Temmuz 2016'dan itibaren resmi devlet kurumları tarafından da yapılmaya başlanmıştır. Şikayetler kullanıcı hesaplarının kapatılması, bu hesapların Türkiye'den erişime engellenmesi ve tweetlerin Türkiye'den erişime engellenmesi şeklinde olmaktadır. Özellikle Temmuz-Aralık 2016 döneminden itibaren şikayet sayısında olağanüstü bir artış yaşandığı gözlemlenmektedir. Ocak-Haziran 2016 döneminde 712 mahkeme kararıyla 14953 hesap rapor edilmiş, 222 hesap erişime engellenmiş ve 1,571 tweet'in Türkiye'den erişimi yasaklanmıştır. Temmuz-Aralık 2016 döneminde ise 844 mahkeme kararı ve 2.232 resmi devlet kuruluşlarının talepleri doğrultusunda 8417 hesap rapor edilmiştir. 290 kullanıcının hesabına Türkiye'den erişim engeli uygulanmış ve 489 tweet erişime engellenmiştir. Hakkında bilgi istenen hesap sayısı ise 544 olmuştur. Sonraki dönemlerde bu rakamlar daha da artmıştır.

Şekil 3.7'de Türkiye'den Twitter'a kaldırılma talepleri ile ilgili rakamsal veriler görülmektedir.

Şekil 3.6.7 Türkiye'de twitter kaldırılma talepleri

Kaynak: https://transparency.twitter.com

Şekil 3.7'de 2012-2017 yılına ait Türkiye'nin twitter'dan talep ettiği veriler incelendiğinde Ocak-Haziran 2015 döneminden itibaren yükselen bir grafik trendi görülmektedir. Ocak-Haziran 2016 yılında taleplerin zirve yapmıştır. Twitter'dan Türkiye'ye yönelik olarak ilk Ocak - Haziran 2014 yılında içerikler erişime engellenmeye başlanmıştır. Bu tarihten itibaren erişime engellenen içerik sayısı dönemsel olarak sürekli artış göstermiştir.

Sosyal medya kullanıcılarına yönelik baskılar ve gözaltılar Twitter 'in 2016 şeffaflık raporuna göre, Türkiye içerik engeli talebi ve Twitter hesaplarının kapatılmasına yönelik talepler konusunda birinci olmuştur. İçişleri Bakanlığı internet sitesinde yer alan bilgiye göre sosyal medya hesaplarının incelenmesi sonucu 2016 yılı sonu itibarı ile 6 ayda 1656 kişi tutuklandı. 24 Nisan ve 10 Temmuz 2017 tarihleri arasında toplam 472 kişi gözaltına alınmıştır (www.bilimakademisi.org).

Twitter Dünyada 3 ülkede tamamen yasaktır. (İran, Çin, Kuzen kore) . Bununla birlikte mısır Venezüella ve Türkiye gibi ülkelerde bazı dönemlerde engellenmektedir. Türkiye'de çoğunlukla throttling adı verilen siteye giden trafiği daraltıp sitenin kullanılamaz hale getirilmesi işlemi yapılmaktadır. Türkiye Dünya

genelinde 2014 yılından itibaren Twitter sansüründe ilk sırada bulunmaktadır (www.journo.com.tr).

Twitter yerel yasalara aykırı olan içerikleri tüm dünyada engellemek yerine sadece o ülkede engellemektedir. Buna ‘’ülke bazlı içerik gizleme’’ denir. 2014 yılından itibaren Türkiye’de uygulanmaktadır. Türkiye’de 2014 yılında mart 2014 seçimleri öncesinde yolsuzluk iddialarını ifşa eden hesabın kapatılmasıyla sansür başlamıştır. Türkiye’de 2012 yılında 12 hesap 2013 de 32 hesap şikayet edilirken 2014 yılında 2946 hesap şikayet edilmiştir. Bu tarihte dünya genelinde şikayet edilen hesapların %92si Türkiye’den gitmiştir (www.journo.com.tr).

Haziran 2013 gezi olayları sırasında protestocular tarafından Twitter protesto aracı olarak kullanıldı. Mayıs 2015 itibariyle yaklaşık 80 web sitesi engellenmiştir. Bu sitenin %93 ü mahkeme kararı olmaksızın engellenmiştir (Akgül, Kırlıdog: 2015, 9).

İçerikten dolayı engellemeye örnek verecek olursak; Twitter'da 280 binin üzerinde takipçi ile fenomen olan **@taci_kalkavan** hesab hakkında Bursa Orhangazi ilçesinde, bir temizlik işçisinin, fotoğrafı izinsiz kullanılarak sosyal paylaşım sitesinde sahte hesap açıldığı gerekçesiyle mahkemeye yaptığı başvuru sonucunda Twitter yetkililerince kapatılma kararı alınmıştır. Mahkeme , Aydın'ın fotoğrafı kullanılarak internet ortamında küfürlü içerikli paylaşımlar yapıldığını ve onun kişilik haklarına saldırıda bulunulduğunu tespit etmiştir. Takipçi sayısı 281 bin civarında olan ve 2010 yılında açılan bu hesaba erişimin engellenmesine karar veren mahkeme, yaptırımın uygulanması için karar metnini Telekomünikasyon İletişim Başkanlığına göndermiştir ve hesabın kapatılmasıyla ilgili işlemler başlatılmıştır (www.24.com.tr).

Reuters analizine göre; hükümet açısından site yavaşlatma engellemeden daha kullanışlı olmaktadır. 2016 yılında Atatürk hava limanında meydana gelen saldırıdan sonra, sosyal medya sitelerinin yavaşlatma yoluyla dolaylı erişimlerinin engellemesinin, doğrudan engellemeye göre daha fazla tercih edildiği kaydedildi. Reuters’e konuşan bir hükümet yetkilisi Türkiye’nin internet kısıtlaması yaptığını reddederken, Atatürk hava limanında gerçekleşen saldırı ardından yavaşlamayı online trafiğe bağlamaktadır (www.diken.com.tr).

Bir başka örnek verilecek olursak, Türkiyede olağanüstü durumlarda (saldırı, eylem, protesto) gibi durumlarda sosyal paylaşım platformlarında erişime kısıtlama oluşmaktadır. Örneğin; Ankara patlaması vb. ardından Twitter ve Facebook'a erişimin internet servis sağlayıcılar tarafından yavaşlatıldığı tespit edilmiştir. Twitter artık, milyonlarca kullanıcının haberleri ilk elden öğrenme kaynağı haline dönüşmüştür. İnternet kullanıcıları bu platformlara erişmek için sanal özel ağ olarak ifade edilen VPN(virtual private network) ve TOR(the onion routing) uzaktan erişi yoluyla farklı ağlara bağlanmayı sağlayan teknolojileri kullanmayı sağlamaktadırlar (www. evrensel.net).

3.6.3. Google Sansürü

Google web arama motoru olarak dünyanın en çok kullanılan web sitelerinden biridir. Google aynı zamanda ilk şeffaflık raporunu yayınlayan elektronik iletişim şirketi olma özelliğindedir. Google Sansür verileri 2009 yılına kadar dayanmaktadır. Resmi birim veya nedenlerle ilgili verileri ise 2010 yılından itibaren başlamıştır. 21 Eylül 2010'dan itibaren Talepleri aracını kullanıma sunduktan birkaç ay sonra ürün trafiğindeki kesintiler hakkında veriler eklemiştir ve ilk Şeffaflık Raporu'nu oluşturmak üzere bu araçları birleştirmiştir. Google Haziran 2011'den itibaren Şeffaflık Raporu güncellemesinde, resmi makamların talepleriyle ilgili önemli ayrıntıları da eklemiştir. Eylül 2011'den itibaren Şeffaflık Raporu'nun arkasındaki ham verileri açıklamıştır. Mayıs 2012 Google, Şeffaflık Raporu'na telif hakkı ihlaline bağlı kaldırma taleplerini eklemiştir. 2013 Google, Şeffaflık Raporu'nda Ulusal Güvenlik Mektupları (NSL) ile ilgili verilere yer vermeye başlamıştır. (www.transparencyreport.google.com) 2018 yılından itibaren "Unutulma hakkı" talepleriyle ilgili şeffaflığın kapsamını genişletme kararı alarak Avrupa gizlilik yasası nedeniyle Arama'dan kaldırma işlemlerini uygulamaya koymuştur (www.google.com).

3.6.3.1.Google sansürünün nedenleri ve şartları

Google ve bağlı web sitelerinde sansür temelde üç kategoride incelenmektedir. Bu temel kategoriler gizlilik ve güvenlik, içerik kaldırma ve hizmet kesintileri şeklinde kategorilendirilmektedir.

Tablo 3.6-14 Google sansür uygulama nedenleri

Gizlilik ve güvenlik	İçerik kaldırma	Hizmet kesintileri
Kullanıcı bilgi talepleri	Telif hakkı sebebiyle içerik kaldırma	Googla'e yönelik trafik ve kesintiler
Güvenli tarama ve kötü amaçlı yazılım	Resmi makam talepleri doğrultusunda içerik kaldırma	
E posta şifreleme	Avrupa gizlilik yasası kapsamında içerik kaldırma	
HTTPS şifreleme	Youtube topluluk kuralları kapsamında içerik kaldırma	

Kaynak: https://transparencyreport.google.com

Tabo 3.14' de gösterildiği gibi Google üç ana başlıkta toplam 9 kategoride içerikleri ele alıp değerlendirmektedir. Bu kategorilerin haricinde google'nin bünyesinde bulunan Youtube için içeriklerin Youtube Topluluk Kurallarına uygun olmadığını da değerlendirmeye almaktadır. Google içerik kaldırma ve hesap bilgileriyle ilgili en çok talebin yapıldığı elektronik iletişim şirketidir. Bunun için Google taleplerin değerlendirilmesiyle ilgili olarak özel bir çalışma grubu oluşturmuştur. Google'a başvuran talepler en çok Kullanıcı bilgi talepleri ve Telif hakkı sebebiyle içerik kaldırma şeklinde olmaktadır (www.transparencyreport.google.com).

3.6.3.2.Google sansürünün uygulama türü

Google sansürü kullanıcı ve içerik olarak iki şekilde uygulamaktadır. İstatistiklerde detayları verildiği şekilde içerikler, içeriği kaldırılması, içeriğin kısıtlanması veya ilgili ülkede erişime engellenmesi şeklinde olmaktadır. Kullanıcı hesaplarıyla ilgili olarak ta kullanıcıların ilgili ülkelerde yasaklanması yada kullanıcı hesabının askıya alınması veya kapatılması şeklinde olmaktadır (www.transparencyreport.google.com).

Devlet kurumları mahkemeler ve bireysel davalardaki taraflar iletişim şirketlerinden kullanıcı verilerini talep etmektedirler. Google şeffaflık raporunda 2011 yılından itibaren kullanıcı bilgileri taleplerini yayınlamaktadır. Google kullanıcı bilgileriyle alakalı yasal talep aldığında yasal koşulları yerine getirip getirmediği ve Google politikalarına uygun olup olmadığı konusunda inceleme yapıp ona göre değerlendirmede bulunmaktadır. Ayrıca ECPA: ' *'Elektronik İletişim*

Gizliliği Yasası,'' kapsamında gelen talepleri de resmi talep gibi değerlendirmektedir. ECPA yasası devlet kurumlarının Google gibi elektronik iletişim şirketlerinin kullanıcılar hakkındaki bilgileri ifşa etmeye zorlamak için yasal işlemlerin nasıl kullanılabileceğini düzenler (www.transparencyreport.google.com). Google kullanıcı verilerinin ifşasıyla ilgili olarak resmi makamlarca şu kararların alınmasını zorunlu kılmıştır (www.transparencyreport.google.com).

- Mahkeme Celbi,
- ECPA Mahkeme Cebri,
- Arama Emri gibi durumlarda Google ve Elektronik İletişim Şirketleri kullanıcı bilgisini vermek zorundadır.

İçerik kaldırmaya ilişkin resmi makamların talepleri; Google'a Resmi makamlar, çeşitli nedenlerle içeriklerin kaldırılmasına yönelik taleplerle başvurmaktadır. Resmi kurumlar, içeriğin yerel bir yasayı ihlal ettiğini iddia edebilir ve çoğunlukla talepleriyle birlikte Google'a yönelik olmayan mahkeme emirleri de sunarlar. Her iki talep türü de bu raporda hesaplanmaktadır. Ayrıca, içeriğin Google ürün topluluğu yönergelerine ve içerik politikalarını ihlal edip etmediğini dikkate alarak işlem yapmaktadır (www.transparencyreport.google.com).

İçeriği kaldırmama nedenleri: Google çeşitli nedenlerle içerikleri kaldırmaktadır. Örneğin bazı talepler, resmi makamların bizden neyi kaldırılması isteğinin kabul edilmesi için yeterli ayrıntı içermiyor olabilir. Böyle durumlarda daha fazla bilgi istenmektedir. Belli başlı içerik kaldırma nedenleri şunlardır;

***Google politikalarını ihlal ettiği için kaldırılan içerikler*:** Buradaki istatistikler, ürünlerimiz genelindeki resmi makamlardan gelmeyen kullanıcı şikayetlerini uygun bularak her gün düzenli bir şekilde gerçekleştirdiğimiz içerik kaldırma işlemlerini içermemektedir. Bu şikayetler, içerik politikaları veya topluluk yönergelerimizin ihlaliyle ilgili olabilmektedir. Örneğin, Blogger'da ve diğer benzer ürünlerde nefret söylemine izin vermeyiz (www.transparencyreport.google.com).

Resmi makamların taleplerinin yapılış biçimi: İçerik kaldırma talepleri çeşitli yerlerden ve resmi makamların her seviyesinden (ör. mahkeme emirleri, ulusal ve yerel devlet kurumlarından yazılı talepler ve kolluk kuvveti memurlarının talepleri) gelir. Bazen kullanıcılar, belirli bir içeriğin yasa dışı olduğunu gösteren bir mahkeme

emrinin eklenmesi gibi resmi kaldırma taleplerini Google'a iletirler. Bazı taleplerde, birden çok içerik parçasının kaldırılması talep edilirken, bazen de birden çok talepte aynı içerik parçasının kaldırılması talep edilebilmektedir (www.transparencyreport.google.com).

Taleplerin değerlendirilmesi: Google her zaman resmi makamdan gelen bir talebin meşruiyetini ve bütünlüğünü değerlendirmektedir.. Bir talebin değerlendirilmesi için talebin yazılı olması, kaldırılacak içeriği mümkün olduğunca kesin bir şekilde belirtmesi ve içeriğin neden yasa dışı olduğunu açık bir şekilde ifade etmesi gerekmektedir. Uygun kanallardan gönderilmeyen talepleri yerine getirilmemektedir. Sözlü bir talep alınırsa bunun yazılı olarak gönderilmesi istenmektedir (www**.**transparencyreport.google.com).

Mahkeme emirleri: Bazı durumlarda kurumların yazılı dilekçeleri yeterli olmamakta ve bir mahkeme emri gerekmektedir. Ancak zaman zaman Google'a sahte mahkeme emirleri gönderilir. Google aldığı her dokümanın meşruiyetini inceler ve bir mahkeme emrinin sahte olduğunu tespit ederse talebi uygulayamaz. İçerik kaldırma talebinde bulunan kişiler çoğunlukla destekleyici kanıt sağlamak için talepleriyle birlikte mahkeme emirleri gönderir, ancak bunlar genellikle Google'ı herhangi bir eylemde bulunmaya zorlamamaktadır (www.transparencyreport.google.com).

3.6.3.3.Google istatistiksel değerlendirme

Google'ın güncel ve erişilebilir (transparencyreport.google.com) şeffaflık raporunda kategoriler halinde gelen başvuru taleplerinin değerlendirmesi şöyledir;

Kullanıcı bilgi talepleri(2015-2016-2017) ile ilgili veriler;

Tablo 3.6-15 Gelen kullanıcı bilgi talepleri (2015-2016-2017)

Raporlama Dönemi	Kullanıcı Verilerini İfşa Etme Talepleri	Kullanıcılar /Hesaplar
OCAK - ARALIK 2017		
Diğer Yasal Talepler	1416	1713
Acil durum talepleri	6	9
OCAK-ARALIK 2016		
Diğer Yasal talepler	818	1490
Acil durum talepleri	3	4
OCAK- ARALIK 2015		
Diğer Yasal Talepler	758	701
OCAK-ARALIK 2014		
Diğer Yasal Talepler	568	2403

Kaynak: https://transparencyreport.google.com

Tablo 3.15 'de gelen kullanıcı taleplerini incelediğimizde Google kullanıcı verilerini ifşa etme ve kullanıcı hesapları olarak 2 ayrı şekilde bölümlendirmiştir. Türkiye'de Google Resmi makamlar tarafından gelen kullanıcı verilerini ifşa etme talepleri 2014 yılında 568, 2015 yılında 758, 2016 yılında 818, 2017 yılında 1426 talep olmuştur. Bunu ile beraber 2016 yılından itibaren Google acil durum taleplerini de değerlendirmeye almıştır. 2016 yılında 3 ve 2017 yılında 6 kullanıcının verileri ile ilgili acil durum talebi Google iletilmiştir (www.transparencyreport.google.com).

Google, güvenli olmayan web siteleri ve kötü amaçlı yazılım siteleri ile ilgili veriler;

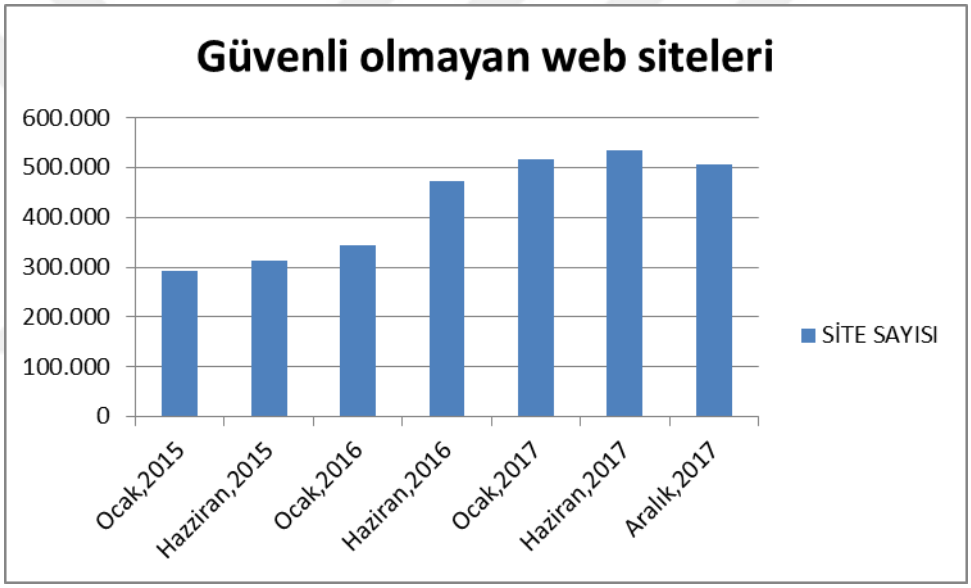
Google bunlar ile ilgili verileri haftalık olarak belirtmektedir. Bu nedenle aşağıdaki istatistiksel değerlendirme ilgili her yılın ocak ve Haziran aylarının ilk haftası dikkate alınarak gösterilmiştir

Tablo 3.6-16Güvenli olmayan web siteleri ve kötü amaçlı yazılım

TARİH	SİTE SAYISI
Ocak-2015	292.000
Haziran- 2015	312.200
Ocak-2016	344.050
Haziran-2016	473.340
Ocak-2017	517.520
Haziran-2017	535.600
Aralık-2017	506.200

Kaynak: https://transparencyreport.google.com

Tablo 3.16'da Ocak 2015 den itibaren aldığımız verilerde Google haftalık 292.000 web Sitesine müdahalede bulunmuştur. Bu sayı Aralık 2017de 506.200 sayıya ulaşmıştır. Kişisel verileri elde etmek için E- ticaret sitesi bilgi portalı ve download sayısı her geçen gün artmaktadır. Kötü amaçlı yazılımlar kullanıcıların kişisel verileri elde etmek için web sitelerine atılan yazılımlardır. Bu yazılımlar web sitesinin barındığı sunucuya erişim sağladıklarında bu sitelere ait kullanıcılara ait veri tabanlarına erişim sağlayarak kişisel bilgilerini ele geçirmeye çalışırlar aynı zamanda web sitesi üzerinden yasaklı sitelere erişim sağlamak için sayfalara çeşitli linkler yerleştirdiler (www.transparencyreport.google.com).

Şekil 3.6-8. Güvenli olmayan web siteleri

Kaynak: https://transparencyreport.google.com

Şekil 3.8'de grafiği incelediğimizde Temmuz 2016 – Temmuz 2017 dönemine kadar Google kötü amaçlı web sitelerini daha fazla sansür uyguladığını görmekteyiz.

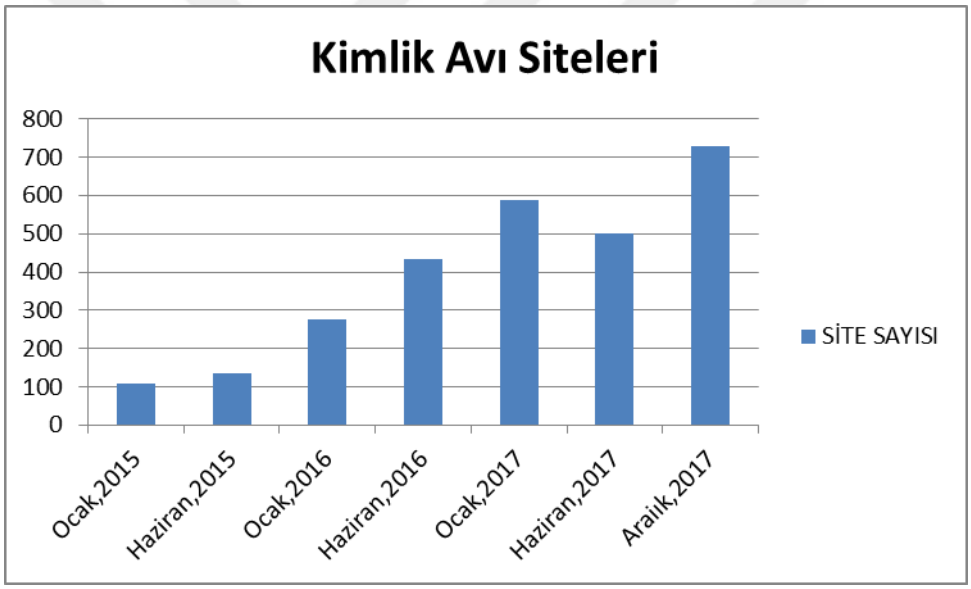
Tablo 3.6-17 Kimlik avı siteleri

TARİH	SİTE SAYISI
Ocak,2015	108.343
Haziran,2015	134.150

Ocak,2016	275.353
Haziran,2016	434.233
Ocak,2017	586.977
Haziran,2017	499.245
Araiık,2017	728.404

Kaynak:https://transparencyreport.google.com

Tablo 3.17'de Kullanıcıların kimlik bilgilerini ele geçirmek için oluşturulan kimlik avı sitelerinin Google tarafından tespit edilip erişime engellenmesi gösterilmektedir. Ocak 2015'de 108.342 kimlik avı sitesi tespit edilirken, Aralık 2017 de bu sayı 728.404 olmuştur. Kimlik avı siteleri çoğunlukla e ticaret, arkadaşlık siteleri ve dowload siteleri şeklinde kullanıcıların üye olup şahsi verilerini ele geçirmek için oluşturulan sitelerdir **(**www.transparencyreport.google.com).

Şekil 3.6-9 Kimlik avı siteleri

Kaynak: https://transparencyreport.google.com

Şekil 3.9 da kimlik avı sitelerinin sayısı gösterilmektedir. Grafiğe baktığımızda kimlik avı sitelerinin sayısının da güvenli olmayan web siteleri gibi sürekli arttığını görmekteyiz.

Kötü amaçlı yazılım zarar vermek üzere tasarlanmış yazılımları kapsar. Kötü amaçlı yazılım bulaşan siteler gizli bilgileri çalmak kullanıcının makinesinin kontrolünü ele geçirmek ve bilgisayarlara saldırmak için yapılır. Kötü amaçlı yazılımlar, fidye yazılımları, casus yazılımlar, virüsler, solucanlar ve Truva atlarından oluşur. Kimlik avı siteleri ise kullanıcılarının adlarını ve şifrelerini ele

geçirmek için çeşitli alış veriş mağazaları veya bilgi portalları şekline bürünen web sayfalarıdır. Bu siteler daha çok üyelik formu veya ürün talep formu gibi kullanıcının bilgilerini girdiği formlarla kullanıcıya ait mail adresi cep telefonu ad soyad banka bilgileri ikamet adresi gibi şahsi bilgileri ele geçirmeye çalışırlar **(**www.transparencyreport.google.com)

3.5.3.3.1.Telif Hakkı Nedeniyle İçerik Kaldırma

Telif hakkı ihlalinde bulunulduğuna yönelik iddialara ilişkin açık ve spesifik bildirimlere, politikalarımız gereği yanıt verilmektedir. Web formunda belirtildiği gibi bildirimin biçimi, Dijital Binyıl Telif Hakkı (DMCA) ile tutarlıdır ve dünyanın her yerinden ülkelerde bulunan telif hakkı sahipleri için basit ve verimli bir mekanizma sağlamaktadır. Bir URL'nin hak ihlalinde bulunan içeriğe bağlantı verdiğini düşünen bir telif hakkı sahibi, Arama sonuçlarından içerik kaldırılmasına yönelik süreci başlatmak üzere, hak ihlalinde bulunduğu iddia edilen malzemenin yayından kaldırılması için bir bildirim göndermektedir. Geçerli bir yayından kaldırma bildirimi alınınca, ekipler herhangi bir eksikliğin bulunmadığından emin olmak için bildirimi dikkatli bir incelemeye tabi tutar ve diğer sorunları kontrol ederler. Bildirimde eksik yoksa ve başka bir sorun bulunmazsa URL'yi Arama sonuçlarından kaldırılmaktadır **(**www.transparencyreport.google.com).

Tablo 3.6-18 Google telif hakkı nedeniyle içerik kaldırma

Kaldırılması talep edilen URL sayısı	3.449.597.375
Belirtilen alan adları	1.753.830
Telif hakkı sahipleri	139.349
Raporlama kuruluşları	124.730

Kaynak: https://transparencyreport.google.com

Tablo 3.18'de raporlama kuruluşlarının ve telif hakkı sahiplerinin şikayetleri doğrultusunda Google'dan talep edilen toplam URL sayısı 3.449.597.375dir. Bu web sayfaları 1.753.890 alan adının bünyesinde yer almaktadır. Google'a telif hakkı nedeniyle telif hakkı sahibi veya onun adına bir raporlama kuruluşu başvuruda bulunabilir. Telif hakkı sahibi veya raporlama kuruluşu tespit ettiği Url lerin kaldırılması için Google'a talepte bulunduğunda google bu şikayetleri değerlendirmeye alır uygun gördüğü talep doğrultusunda gerekli işlemleri yaparak bu Urleri arama motorundan kaldırır **(**www.transparencyreport.google.com).

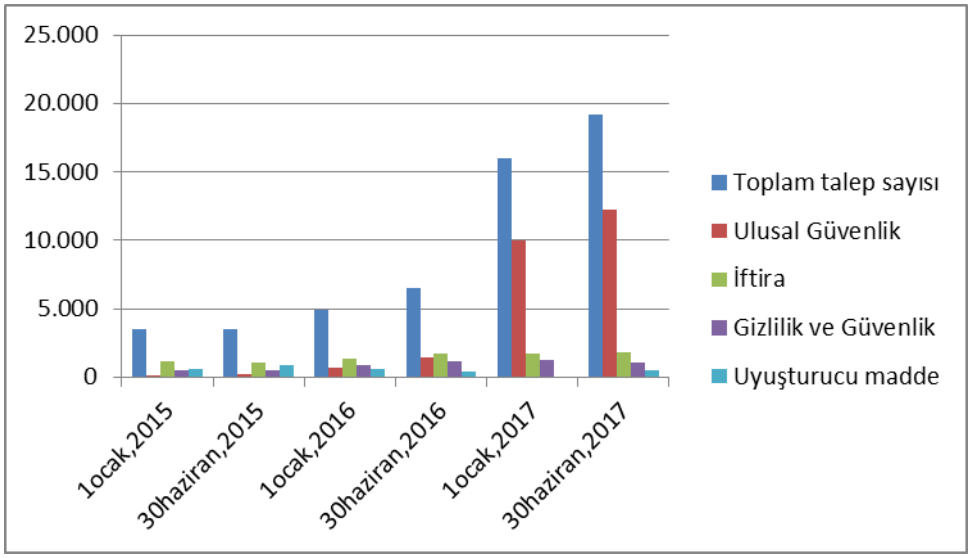
Telif hakkı sebebiyle içerik kaldırma verilerinde Google tüm dünya genelindeki başvuruları raporlama kuruluşlarının raporlarını inceleyerek karar vermektedir. Yasal çerçeveler, telif hakkı sahiplerinin, telif hakkı ihlaline bağlı içerik kaldırma talepleri gönderebilmelerini sağlar. Google, ihlal edildiği iddia edilen münhasır bir hakkın telif hakkı sahiplerinden veya söz konusu hakkın sahibi adına istekte bulunan raporlama kuruluşlarının taleplerini dikkate almaktadır **(**www.transparencyreport.google.com).

Tablo 3.6-19 İçerik kaldırma taleplerinin sebepleri

Tarih	Toplam talep sayısı	Ulusal Güvenlik	İftira	Gizlilik ve Güvenlik	Uyuşturucu madde
1ocak,2015	3.523	176	1.145	488	569
30haziran,2015	3.467	263	1.062	506	847
1ocak,2016	4.931	719	1.397	854	604
30haziran,2016	6.554	1.436	1.737	1.167	429
1ocak,2017	15.961	9.994	1.703	1.237	0
30haziran,2017	19.176	12.263	1.799	1.029	530

Kaynak: https://transparencyreport.google.com

Tablo 3.19'da Türkiye'den Google'a başvurulan içerik kaldırılma taleplerinin sebepleri görülmektedir. Ulusal güvenlik, iftira, gizlilik/güvenlik ve uyuşturucu madde ile ilgili ana başlıklar altında 2015-2016 2017 yıllarının ocak ve haziran verileri incelendiğinde 2017 yılından itibaren ulusal güvenlik konusundaki şikayetler 1.436 dan 9.994 e 2017'nin ikinci döneminde ise 12.263'e çıkmıştır. Bu artışlar aynı dönemlerde Facebook ve Twitter'daki şikayet sayları ile de benzerlik göstermektedir.

Şekil 3.6-10. İçerik kaldırma talepleri

Şekil 3.10 daki veriler Tablo 3.20'deki içerik kaldırma talepleriyle ilgili Google ürünlerine gelen şikayetlerin sayısını göstermektedir. Grafikte de görüldüğü gibi toplam talep sayısı ve ulusal güvenlik talepleriyle ilgili olarak 2017 yılında üç kat artış yaşanmıştır.

Tablo 3.6-20 İçerik Kaldırma Talepleri

Tarih	Adli Talepler	İdari Talepler
01.01.2015	1.628	1.895
30.06.2015	1.368	2.099
01.01.2016	1.896	3.035
30.06.2016	2.223	4.331
01.01.2017	2.343	13.618
30.06.2017	2.370	16.806

Kaynak: https://transparencyreport.google.com

Tablo 3.20'de içerik kaldırma taleplerinin adli ve idari talepleri olarak ayrıldığında idari talepler 2017 yılında büyük bir artış göstermiştir. Bu idari taleplerin tamamını ulusal güvenlik talepleri oluşturmaktadır. Aynı dönemde Tablo 3.20 de gösterilen içerik kaldırma sebepleri ile karşılaştırıldığında 01.01.2017'deki

adli ve idari taleplerin sayısı aynı dönemde ulusal güvenlik talepleri konusuna denk gelmektedir.

Tablo 3.6-21Google ürünleri içerik kaldırma talepleri

Tarih	Youtube	Google Web Arama	Blogger	Diğer Google ürünleri
01.01.2015	1.036	871	877	739
30.06.2015	661	1.011	1.011	784
01.01.2016	1.885	1.476	703	867
30.06.2016	2.449	2.052	853	1.200
01.01.2017	11.737	1.907	597	1.720
30.06.2017	13.210	2.283	1.006	2.677

Kaynak: https://transparencyreport.google.com

Tablo 3.20, Tablo 3.21'deki ortak benzerlik Google ürünleri hakkında yapılan adli ve idari şikâyetlerin ulusal güvenlik konusunu ve bu şikâyetlerin çoğunun da Youtube içerikleriyle ilgili olduğunu görmekteyiz. Tablo 3.21 de ki verilerde 2017 yılında Youtube şikayetlerinde fazlaca bir artış yaşanırken Google web arama, Blogger ve diğer Google ürünlerinde biraz daha az bir rakamsal artış olduğu görülmektedir.

3.5.3.3.2.Avrupa Gizlilik Yasası Kapsamındaki Arama Kaldırma İşlemleri

Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın Mayıs 2014 tarihli bir kararı uyarınca, kişiler Google gibi arama motorlarından, kendileriyle ilgili sonuçların kaldırılmasını talep etme hakkına sahiptir. Bu rapor talep miktarı, kaldırılan URL'ler, talepleri gönderen kişiler ve taleplerde tanımlanan web sitelerinin ve URL'lerin içeriği hakkında veri sağlar. Bu veriler Avrupa Birliği Ülkeleri tarafından Google'a iletilen taleplerdir. Bu ülkeler arasında Türkiye bulunmamaktadır (www.transparencyreport.google.com).

Aşağıdaki Tablo 3.22'de, 29 Mayıs 2014 tarihinden bu yana alınan toplam talep sayısı ve kaldırılması talep edilen toplam URL sayısı gösterilmektedir.

Tablo 3.6-22Avrupa Birliği URL kaldırma talepleri

Listeden kaldırma talepleri	681.073
Listeden kaldırılması talep edilen URL sayısı	2.537.265

Kaynak: https://transparencyreport.google.com

Google'ın güncel şeffaflık raporunda 2014 yılından bu yana Avrupa Birliği Ülkelerinden gelen 681.073 talep cinsellik, telif hakkı, şiddet, terör, çocuk istismarı vb konularda yayın yapan web sayfalarına ait 2.537.265 URL'nin kaldırılması istenmiştir (www.transparencyreport.google.com).

Tablo 3.6-23 Avrupa gizlilik yasası kapsamındaki içerik kaldırma talepleri

Tarih	Talep edilen URL sayısı	Talep sayısı
04.01.2015	709.834	192.319
07.06.2015	966.849	266.766
03.01.2016	1.280.493	354.441
05.06.2016	1.516.738	423.495
01.01.2017	1.827.498	510.405
04.06.2017	2.053.149	571.126

Kaynak: https://transparencyreport.google.com

Avrupa gizlilik yasası kapsamındaki içerik kaldırma talepleri Avrupa birliği ülkelerinden yapılan başvuruları kapsamakta ve çeşitli nedenlerle web sitelerindeki URL'lerin kaldırılması talep edilmektedir. Tablo 3.23'te 2015 yılından 2017 yılına kadar veriler incelendiğinde talep sayısının her dönem artış gösterdiğini ve son olarak 2017 ikinci döneminde 2.053.149 URL'nin kaldırılmasıyla ilgili olarak 571.126 talep Google'a iletilmiştir.

Trafik ve kesintiler

Google'nın ürünlerine yönelik trafik kısıtlaması 3 ülkede gerçekleşmiştir. Çin 5 defa Google ve ürünlerine kesinti uygulamıştır. İran 2 defa Google ve ürünlerine kesinti uygulamıştır. Kongo 1 defa Google ve ürünlerine kesinti uygulamıştır. Ayrıca Suriye'de genel internet kesintisinden dolayı 20 şubat 2014 de tüm ülkede Google'a erişim sağlanamamıştır. Çin 2014 yılından beri Google web aramanın trafiğini kesmiştir. Bu kesinti hala devam etmektedir. Kongo, Ekim 2015den beri Google Web aramaya kesinti uygulamıştır ve devam etmektedir (www.transparencyreport.google.com).

İnternet arama motoru Google, telif haklarını ihlal ettikleri gerekçesiyle, Google alt yapısını kullanan ve çok hit alan kimi müzik bloglarına erişimi engellemiştir. Pop Tarta, Masala, I Rock Cleveland, To Die By Your Side, It's a Rap ve Living Ears kapatılan bloglar arasında bulunmaktadır. Blog sahipleri yayınladıkları içeriğin büyük bir kısmının 'tanıtım amacıyla, şirketler tarafından kendilerine yollandığını belirtmektedir (www.sabah.com.tr).

3.6.3.4.Youtube sansürü

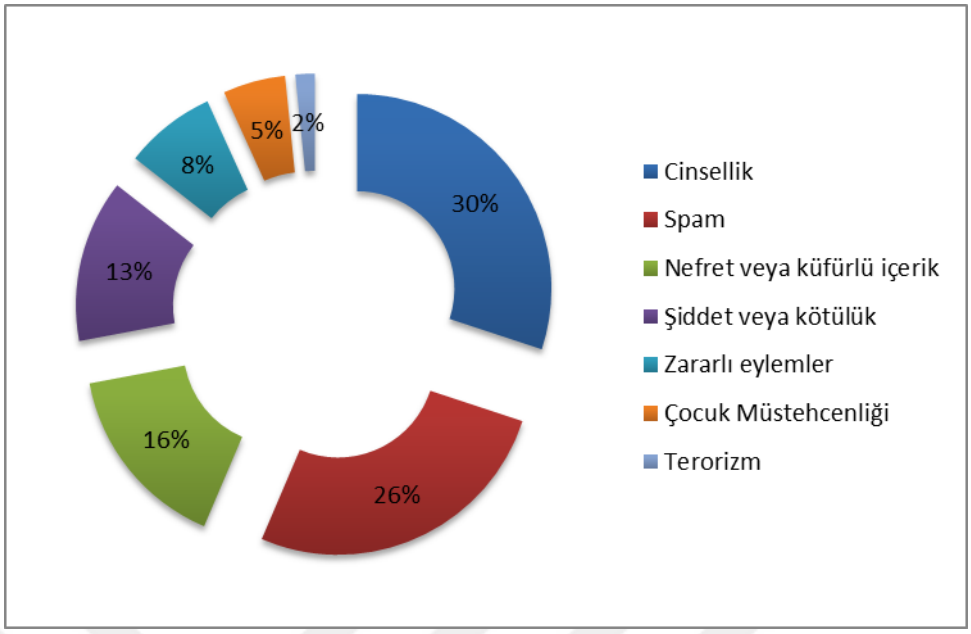
Google'un bir alt platformunu kapsayan Youtube, Google'un şeffaflık raporunda değerlendirilmiştir. Youtube'da sansüre uğrayan konular ve ülkeler şeffaflık raporu doğrultusunda yalnızca 2017 yılını kapsamaktadır (www.transparencyreport.google.com).

Tablo 3.6-24 İçerik kaldırma yüzdeliği

Konu	Yüzdesi	Kaldırılan Video sayısı
Cinsellik	30.01	9.093.734
Spam	26.04	7.973.007
Nefret veya küfürlü içerik	15.06	4.721.737
Şiddet veya kötülük	13.05	4.093.655
Zararlı eylemler	7.06	2.302.276
Çocuk Müstehcenliği	5.02	1.570.528
Terorizm	1.06	490.667

Kaynak: https://transparencyreport.google.com

Tablo 3.24'den de anlaşılacağı üzere Youtube'da içerik kesintisine uğrayan konular yüzdelik dilimi ve kaldırılan video sayısı verilmiştir. Cinsellik, spam, nefret veya küfürlü içerik, şiddet veya kötülük, zararlı eylemler, çocuk müstehcenliği ve terörizm konuları en çok dikkat çeken konulardır. En fazla kaldırılan video 9.093.734 adet ''cinsel içerikli'' videolardır. En az ise 490.667 sayı ile ''terör'' konularını işleyen videolar olduğu görülmektedir (www.transparencyreport.google.com).

Şekil 3.6-11 İçerik kaldırma yüzdeliği

Şekil 3.11'de açıklamış olduğumuz konuların yüzdelik dilimleri belirtilmiştir.

Son olarak işaretli video işlem örnekleri ele alınacak olursa, Youtube'nın Topluluk Kurallarını ihlal eden video örnekleridir. Bu örneklerin gösterdiği gibi, kullanıcı kaldırılması gereken bazı ihlal içeriklerinin belirlenmesi açısından kritik öneme sahiptir, ancak kullanıcılar aynı zamanda birçok iyi içerik barındırmaktadır (www.transparencyreport.google.com).

Örneklerde yasal işleme tabi tutulmayıp kaldırılmayan video belirtilmektedir (www.transparencyreport.google.com).

İşaretleme sebebi: Nefret dolu veya küfürlü

Flagger tipi: kullanıcı

Video açıklaması: Tanınmış bir Koreli pop grubu tarafından bir müzikal performansın halka açık bir videosu.

Sonuç: İçerik politikaları ihlal edilmedi. Hiçbir işlem yapılmadı.

Aşağıdaki örnekte ise yasal işleme tabi tutulup kaldırılan video belirtilmektedir (www.transparencyreport.google.com).

İşaretleme sebebi: Nefret dolu veya küfürlü

Flagger tipi: kullanıcı

Video açıklaması: Eşcinsellerin öldürülmesini isteyen bir video

Sonuç: İçerik nefret dolu ve kötüye kullanılan içeriğe karşı politika ihlal etti. İçerik kaldırıldı.

Yukarıda yer alan örneklerde görüldüğü gibi Youtube'da sadece kötü olarak nitelendirilen veya bir diğer anlamıyla yasa dışı içerikler bulunmamaktadır. Aynı zamanda halkı eğlendirici iyi olarak nitelendirilen içerikler de mevcuttur (www.transparencyreport.google.com). Google özellikle Youtube içerikleri konusunda hükümetlerden baskı görmektedir. Youtube topluluk kuralları gereğince çoğu videolar otomatik içerik tarayıcılar tarafından kaldırılmaktadır. Ayrıca Google kimlik avı siteleri veya kötü amaçlı web siteleri adı altında milyarlarca URL'ye erişimi engellemektedir. Ayrıca Google'nin web arama gibi domainler sorgulandığında hiçbirinin erişimi bulunmamaktadır. Örneğin Amazon'un Alexa trafik oranı yazılımına göre, ABD'de ilk 14.000 siteden biri olan Global Research, Nisan ve Temmuz 2017'de Google arama trafiğinde yüzde 62'lik bir düşüş yaşamaktadır. Bir başka ABD'deki ilk 3.000 siteden biri olan Alternet, Nisan ve Eylül ayları arasında Google arama trafiğinde yüzde 71'lik bir düşüş yaşamıştır. Bir başka muhalif site ABD'deki ilk 5.000 siteden biri olan Democracy Now'un arama trafiği Nisan-Eylül ayları arasında yüzde 50 düşüş olduğu saptanmıştır (www.wsws.org).

YouTube'un, İsrail askerlerinin Filistinli göstericileri hedef alan şiddetini gözler önüne seren videoyu kaldırması tepkilere sebep olmuştur. Tepkiler üzerine video, yaş sınırlaması getirilerek 3 gün sonra yeniden yayına alınmıştır. YouTube'un, Filistinli Sana Kassem'in "Gazze gettoları yıkıma direnirken İsrail öldürmek için ateş ediyor" başlıklı videosunu 22 Nisan 2018 tarihinde yayından kaldırdığı bildirmiştir. Başta ABD'de yaşayan Yahudi Profesör Norman Finkelstein olmak üzere videonun yayından kaldırılmasına tepki gösteren çok sayıdaki başvuru üzerine YouTube, 25 Nisan'da aynı videoyu yaş sınırlaması koyarak yeniden yayınlanmıştır. AA'ya yaptığı

açıklamadan kısa bir süre sonra YouTube'a yaptığı başvuruya cevap alan Finkelstein, söz konusu videonun, "tüm yaş gruplarına uygun olmayan" kategoride görülerek yaş sınırlamasıyla yeniden yayına konduğunu belirtmiştir. YouTube'dan aldığı cevabı kamuoyu ile paylaşan Yahudi Profesör, "YouTube, Gazze videosunu yeniden paylaştı, ancak videoyu pornografi olarak tasnif etti" değerlendirmesini yapmıştır. Buna göre kullanıcılar, söz konusu videoya ancak YouTube'a kullanıcı adlarıyla giriş yaptıktan ve yaşlarını teyit ettikten sonra ulaşabilmektedirler. Sana Kassem'in 4 dakika 40 saniyelik videosunda, İsrail askerlerinin, Gazze Şeridi'nde gösteri yapan Filistinlileri hedef aldığı olaylar kısaca anlatılmaktadır (www.aa.com.tr).

3.6.4. Wikipedia Sansürü

Wikipedi, kullanıcıları tarafından ortaklaşa olarak birçok dilde hazırlanan, özgür, bağımsız, ücretsiz, reklamsız, kâr amacı gütmeyen bir internet ansiklopedisi. MediaWiki yazılımı kullanılarak hazırlanmaktadır. Bu nedenle vikipedia'yi açıklarken Wikimedia'dan bahsetmek gerekmektedir (www.google.com.tr).

Wikimedia vakfı misyonunu açıklarken " *tüm insan bilgilerinin toplamına ücretsiz erişim sağlamaktır*." Wikimedia vakfı Kullanıcı gizliliğini korumak ve sansüre karşı savunmanın bu misyonun başarısı için gerekli olduğuna inanmaktadır. Wikimedia her yıl, hükümetler, bireyler ve kuruluşlardan kullanıcılarla ilgili bilgileri açıklama veya projelerdeki içeriği silme veya değiştirme talepleri almaktadır. Bazıları meşrudur. Bazıları değildir. Bu şeffaflık raporunun amacı, alınan taleplere ve bunlara nasıl yanıt verildiğine ışık tutmaktır (www.transparency.wikimedia.org).

3.6.4.1.Wikipedia sansürünün nedenleri

Türkiye'yi çeşitli terör gruplarıyla aynı düzlemde ve iş birliği halinde göstermeye çalışan yazı ve yorumlar nedeniyle Wikipedia'ya erişim engellenmiştir (www.aksam.com.tr).

Wikipedia esas olarak insan hakları evrensel beyannamesinin 19.maddesi "Herkesin düşünce ve ifade özgürlüğü hakkı vardır; Bu hak, herhangi bir medya aracılığıyla ve sınırlar ne olursa olsun, müdahale olmadan fikir alma, bilgi ve fikir arama, alma ve verme özgürlüğünü içerir "uyarınca ifade özgürlüğünü şiddetle savunan bir kuruluştur. Bu nedenle, Wikimedia vakfı içeriklerin kaldırılmasına

ilişkin talepleri değerlendirirken içerik kaldırılmasından ziyade içeriklerin düzeltilmesine yönelik cevap vermektedir. Bu nedenle vikipedia sansürü en az uygulayan elektronik iletişim sitesidir (www.transparency.wikimedia.org).

Wikipedia sansüre ve kullanıcı veri ifşasına ilişkin tutumu dolayısıyla bazı ülkelerde erişim kısıtlanmasına uğramaktadır. Örnek ülkelerden biride Türkiye'dir. Türkiye wikimedia ulusal güvenlik vakfına bir içerikle ilgili olarak 29 Nisan 2017 yılından itibaren Türkiye'den Wikipedia'ya erişimi yasaklamıştır (www.transparency.wikimedia.org).

3.6.4.2.Wikipedia sansürünün uygulama türü

Wikipedia sansür uygulama konusunda kullanıcı yönlü tavır almakta ve sadece içeriklerin düzeltilmesi ile ilgili olarak kullanıcıdan talepte bulunmaktadır. Kullanıcı bilgileriyle ilgili olarak resmi ya da özel hiçbir kuruluşa bilgi vermemektedir.

3.6.4.3.Wikipedia istatistiksel değerlendirme

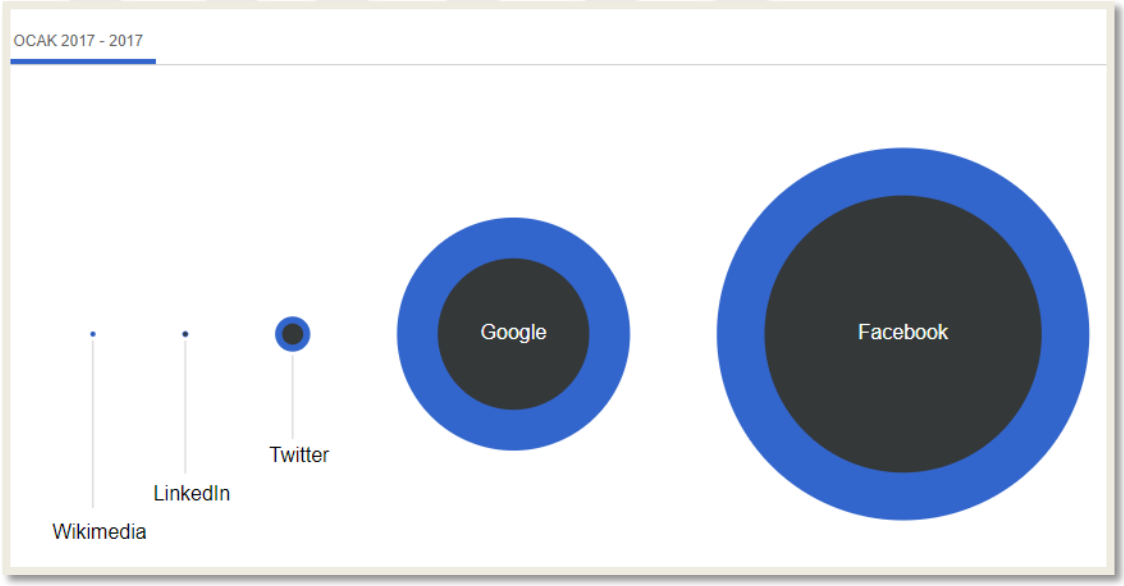
Wikipedia'ya sansür 29 Nisan 2017'de Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK), 'Online İnternet Ansiklopedisi' Wikipedia'ya erişim engeli getirmiştir. BTK, kararın 'bazı terör örgütleriyle Ankara'yı ilişkilendiren içerikler' nedeniyle alındığını duyurmuştur, Wikipedia'nın "Türkiye'ye uluslararası arenada karalama kampanyası yapan çevrelerin parçası olarak hareket eden bir bilgi kaynağı haline geldiği" iddia edilmiştir. BTK'nın kararı Ankara 1. Sulh Ceza Hakimliği'nce onaylandı. Site, 'Suriye İç Savaşı'na yabancı müdahalesi' (Foreign involvement in the Syrian Civil War) ve 'Devlet destekli terörizm' (State-sponsored terrorism) maddelerinde Türkiye'ye ayrılan bölümler nedeniyle suçlanmaktadır. Bu maddelerde Türkiye'nin El Kaide'den ayrılan Ahrar-uş Şam ve yine radikal İslamcı örgütlerden İslami Cephe'ye silah yardımı yaptığı bilgisi yer almaktadır. Her iki maddede de uluslararası basında çıkan ve Türkiye'nin Suriye'deki radikal İslamcı örgütlerle bağlantılı olduğunu iddia eden haberler de yer almaktadır (www.dusun-think.net).

Türkiye'de wikipedia'nın yasaklanması pek çok toplumsal kesim tarafından eleştirilere sebep olmuştur. Bazı yayın organları wikipedia'nın yasaklanmasını bilginin evrensel gazetesi bunu gözetim toplumunda bilgi sansürü olarak yorumlamış (www.evrensel.net), Bazı gazeteler sosyal medya kullanıcılarının tepkilerini dile getirerek insanların bilgiden yoksun bırakılmak istendiğini dile getirmiştir

(www.cumhuriyet.com.tr). Benzer şekilde pek çok yazar da wikipedia'nın Türkiye'de yasaklanmasını eleştiren yazılar yazmışlardır.

Kullanıcı bilgi istekleri ile ilgili olarak 2012 yılından itibaren Türkiye'den gelen kullanıcı bilgileriyle ilgili taleplerin toplamı 15'tir. Resmi olmayan talepler: 7 tane, Resmi talepler: 7, Sivil mahkeme talebi: 1dir.

Wikimedia alınan talepleri istenen bilgi türüne göre ayırmaktadır: "içerik" veya "içerik olmayan". Şeklinde kategorilendirmektedir. Wikimedia projelerindeki çoğu içerik bilgisi, makalelerin ve proje sayfalarının genel içeriğidir; "İçerik olmayan" bilgi, IP adresleri veya kullanıcı aracı bilgileri gibi bilgileri şeklindedir. Bu ayrım Elektronik İletişim Gizlilik Yasası veya ECPA tarafından belirlenmektedir. (www.transparency.wikimedia.org).

Şekil 3.6-12 Elektronik iletişim siteleri sansür değerlendirme

Kaynak: https://transparency.wikimedia.org

Mavi renk: Toplam istek

Siyah renk: Değerlendirilen istekler

Şekil 3.12'de Dünya genelinde en çok şikayetler Facebook ve Google web sitelerine gelmektedir.

Tablo 3.6-25 Vikipedia Şikayet sayısı (2015-2018)

Tarih	Talep sayısı
Ocak- Haziran 2015	234
Temmuz- Aralık 2015	220
Ocak-Haziran 2016	243
Temmuz-Aralık 2016	187
Ocak-Haziran 2017	341
Temmuz-Aralık 2017	343
TOPLAM(2012-2018)	2.062

Kaynak: https://transparency.wikimedia.org/

Tablo 3.25'de wikipedia'nın 2015 yılından 2018 yılına kadar içerik kaldırmaya ilişkin talepleri görülmektedir. Bu süre içerisinde toplam 2062 talep sayısı gelmiştir. Temmuz – Aralık 2016 dönemi şikayet sayısının en az geldiği dönemdir.

Tablo 3.6-26Ülkelerden içerik kaldırılma talep sayısı

Ülke	Talep sayısı
ABD	637
Almanya	228
Fransa	162
İngiltere	147
Hindistan	67
İtalya	64
Türkiye	15

Kaynak: https://transparency.wikimedia.org/

Türkiye Wikimedia vakfından 2012-2018 yılları arasında içeriklerin değiştirilmesi ve kaldırılmasıyla ilgili olarak toplam 15 talepte bulunmuştur. İçerik kaldırmayla ilgili herhangi bir içerik kaldırma yapılmamıştır. ABD 637 taleple vikipediadan içerik kaldırmayla ilgili en çok talep yapan ülkedir (www.transparency.wikimedia.org/).

Son olarak, Temmuz- Aralık 2017 döneminde İçerik kaldırma ile ilgili Toplam 49 ülkeden 343 talep gelmiştir. İçerik kaldırmayla ilişkin 2012- 2018 yılları arasında toplam 2.062 talep gelmiştir. Bu taleplerin çoğunluğu ABD, Almanya ve Fransadan gelmiştir (www.transparency.wikimedia.org).

Wikipedia, sosyal medya hesaplarından #WeMissTurkey etiketiyle sosyal medya kampanyası başlatmıştır. Wikipedia'nın tüm dillerdeki versiyonları, 29 Nisan 2017'de Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından ülkemizde erişim engeli gelmiştir. Engelleme gerekçesi olarak 'Wikipedia'nın Türkiye'ye uluslararası

arenada karalama kampanyası yapan çevrelerin bir parçası olarak hareket eden bilgi kaynağı, yapılan global operasyonlara imkan sağlayan bir platform haline gelmesi' gösterilmiştir. Wikipedia'nın erişim engeli şuanda da devam etmektedir. Wikipedia'nın erişim engeline karşı oluşturduğu çözüm platformu wiki zero hizmet vermektedir. Facebook profilini değiştiren Wikipedia, logosuna İngilizce olarak "Türkiye'yi özlüyoruz" ibaresini yerleştirdi (www.digitalage.com.tr). Ayrıca, Vikipedia Vikisözlük olarak yeni bir platformda kullanıma açık bulunmaktadır (tr.wiktionary.org).

3.6.5. Linkedin Sansürü

Linkedin resmi kurumların talepleri doğrultusunda çeşitli nedenlerle veri talebi veya içerik kaldırmayla işlemlerini gerçekleştirirken kullanıcıyı bilgilendirmektedir.

3.6.5.1.Linkedin sansürünün nedenleri ve şartları

Linkedin'de sansür uygulamaları kullanıcı hesapları ve içeriklerle ilgili olarak gelen şikayetler doğrultusunda değerlendirilirken çeşitli sebeplerle ulusal güvenlik, telif hakkı, tehdit gibi nedenler kullanıcı hesaplarının yasaklanmasında önemli nedenlerdir. Ciddi yaralama veya ölüm gibi acil durumlarda, Linkedin'in Emniyet Makamları için Veri Talebi Yönergelerinde bulunan Acil İfşa Talep Formu kullanılarak yapılması ve bir yeminli emniyet makamı tarafından imzalanması gerekmektedir.

3.6.5.2.Linkedin sansürünün uygulama türü

Linkedin mahkeme kararları doğrultusunda kullanıcı hesaplarını ilgili ülkede yasaklamakta veya içerikleri kaldırmaktadır. Ancak Linkedin uygulamayı karşılıklı bir şekilde kullanıcısını bilgilendirerek işlem yapmaktadır. Yürürlükteki yasalar veya mahkeme kararı bildirimde bulunmamızı yasakladığı veya bazı acil durumlar hariç olmak üzere, ilgili üyeyi bilgilendirmeye çalışmadan hiçbir şekilde bir hükümetin üyeye ait verileri talep etmesini yerine getirmemektedir (www.linkedin.com).

3.6.5.3.Linkedin istatistiksel değerlendirme

Linkedin şikâyetlerle ilgili olarak gelen verileri yıllık iki dönemde değerlendirmektedir. Linkedin ilk verileri 2011 yılında yayınlamaya başlamıştır.

Tablo 3.6-27Linkedin 2017 Temmuz-Aralık şeffaflık raporu

Ülke	Üye Bilgileri İçin Hükümet Talepleri	Talepte Bulunulan Hesaplar[a]	LinkedIn'in Veri Sunduğu Taleplerin Yüzdesi	Etkilenen Hesaplar (LinkedIn'in Bazı Bilgileri Verdiği)[b]
Brezilya	5	8	% 55	1
Kanada	1	1	% 100	1
Almanya	2	2	% 50	1
Hindistan	9	9	% 0	0
İtalya	9	9	% 20	5
Hollanda	1	1	% 100	1
Puerto Riko	1	1	% 0	0
İspanya	1	1	% 100	1
İsveç	1	1	% 0	0
İsviçre	1	4	% 100	3
İngiltere	2	3	% 0	0
Amerika Birleşik Devletleri	191	602	% 76	331
Toplam	224	642	% 63	344

Kaynak: https://www.linkedin.com/legal/transparency

Tablo 3.27'de 2017 Temmuz-Aralık dönemine ait hükümetlerin veri talepleri yer almaktadır. Taleplerin doğrultusunda linkedin toplam 224 talep almış ve bu taleplerin %63'ünü işleme almıştır. Toplam 642 hesaba ait gelen taleplerden 344 kullanıcının bilgileri resmi kurumlara iletilmiştir.

Tablo 3.6-28 Üye verileri için A.B.D hükümet talepleri

Üye Verileri için A.B.D Hükümet Talepleri	191
Talepte Bulunulan Hesaplar	602
Linkedin'in Veri Sunduğu Talep %'si	% 69
Mahkeme Celpleri %	% 62
Arama Emirleri %	% 8
Mahkeme Kararları %	% 26
Diğer %	% 1
Ulusal Güvenlik Talepleri (alınan talep sayısı)	0-249
Ulusal Güvenlik Talepleri (Etkilenen hesaplar)	0-249

Kaynak: https://www.linkedin.com/legal/transparency

Linkedin'e gelen taleplerin büyük çoğunluğunu ülke olarak ABD hükümetinden gelmektedir. Tablo 3.28'de ABD 191 talepte bulunarak toplam 602

hesap hakkında Linkedin'den kullanıcı bilgilerini istemiştir. Linkedin bu taleplerin %69'da ABD hükümetine verileri sunmuştur. Linkedin Mahkeme celpleri, mahkeme kararları, arama emirleri ve ulusal güvenlik talepleri nedeniyle kullanıcı verilerini ifşa ettiğini belirtmektedir (www.linkedin.com).

SONUÇ

İnsanlar ne düşündüklerini neye inandıklarını, isteklerini tepkilerini şikayetlerini ve pek çok şeyi belirtmek istemektedirler. Diğer insanların da farkında olmasına imkân sağlayacak bir şekilde duygu ve düşüncelerini ifade etmeyi, paylaşmayı arzu ederler. Bu ifade eylemlerinde yasal anlamda bir hürriyet olarak tanınma ve korunma şarttır. İfade eden açısından her daim farkında olunmasa bile, ifade ediminin hukuken tanınması, garanti altına alınması ve bu ilkeler çerçevesinde oluşan ilişkiler sisteminin mevcudiyeti adına gayret gösterilmesi gerekmektedir.

İfadenin bir hürriyet şeklinde kavramlaşmasıyla ilgili normatif dairenin tespiti son derece önemlidir. İfade hürriyeti veya bir toplumda çoğunluğa uymayan fikirlerin de açıklanması, demokratik sistemlerin ortaya çıkma sebebi olan çoğulluğun ifadesidir. Fakat diğer taraftan, yasal bir perspektiften yaklaşıldığında, ifade hürriyetinin mutlaklık barındırdığını da söylemek mümkün değildir. Bu bağlamda çeşitli sınırlamalar getirilmesi doğaldır. Düşünce hürriyeti, her insan için gerek düşüncelere sahip olma gerekse ifade etme hakkı vermektedir. Aynı zamanda bilginin araştırılması ve erişimi de hakkın içinde yer almaktadır. Bunlar demokrasinin temellerini oluşturan önemli kavramlardır.

Yasal gerekçeler yoluyla kişisel verilerin talep edilmesi ve içeriklerin kısıtlanması ya da kaldırılması ile ilgili olarak başvurulan Elektronik İletişim Siteleri sadece yasal dayanakları ele alarak işlem yapmamaktadır. Bunun ile beraber ifade özgürlüğü kapsamında kendi bünyelerinde oluşturmuş oldukları topluluk kuralları ve site kullanım koşulları da göz önünde bulundurarak işlem yapmaktadırlar. Facebook Twitter ve Google gibi günde milyonlarca kullanıcının ziyaret ettiği ve sosyal paylaşımlarda bulundukları uluslararası nitelikteki büyük web portalları sansür konusunda gelen taleplerin aynı zamanda kendi topluluk kurallarına uygun olup olmadığını değerlendirerek işlem yapma yönünde karar vermektedirler.

Düşünce özgürlüğü aynı zamanda bir konu hakkında farklı fikirler beyan etme hakkıdır. Kapsamı belirsiz olsa da düşünce özgürlüğünün temelinde toplumda yaşayan insanlar arasında birbirine aykırı fikirlerin karşılıklı zarar görmeden birbirine iletilmesidir. Bu nedenle sosyal medya paylaşımları veya görüşleri

dolayısıyla hakkında yasal işlem yapılmış ve talep edilen kişisel verilerin istenen web sitesinden ilgili yasal mercilere iletilmesi ayrıca tartışılması gereken bir konudur. İfade özgürlüğü bağlamında kendi düşüncelerini sosyal medyada diğer kullanıcılarla paylaşan insanların fiili bir zarar oluşturmadığı müddetçe yasal taleplerin gerekçeleri web sitesinin topluluk kurallarıyla örtüşmelidir.

Günümüzde elektronik ortamda ifadelerin kullanımına belirli bir sistematik getirmek amacıyla kanunlar çerçevesinde yürürlüğe sokulan sınırlandırmalar, süreç içinde ifade hürriyetinin direkt kendisi için ciddi bir risk oluşturur hale gelmiştir.

İnternet, odağı net olmayan, belirli bir sınırın çizilemediği, dağınık ve spesifik bir yapıyı barındırmaktadır. Aynı zamanda pek çok kullanıcının da suç ve suçun unsurunu oluşturan eylemleri bulunmaktadır. Kitle iletişim araçları içinde en özgürlükçü yapıya sahip olan internette, yasal düzenlemelerin demokratik ilkeler doğrultusunda olması gerekmektedir.

Sosyal paylaşım siteleri özgür içerik paylaşımıyla birlikte sansür konusunu da beraberinde getirmektedir. İnternet ortamında hak ihlalleri ve usulsüzlükler gün geçtikçe artış göstermektedir. Bu nedenle siteler şikâyetleri değerlendirmeye alıp yayımlanan içerikler hakkında işlem yapmaktadırlar. Bununla birlikte Elektronik iletişim sitelerine son yıllarda yasal talepler yoluyla kişisel verilerin ifşası konusunda sürekli bir artış gözlemlenmektedir.

Devletlerin istihbarat birimleri mahkeme celpleri yada arama emirlerini gerekçe göstererek Facebook, Google ve Linkedln web siteleri ve bunların alt sitelerindem kullanıcı verilerinin ifşası konusunda sürekli baskı yapmaktadırlar. Bu siteler kullanıcıların günlük aktif oldukları ve ip numarası, konum, telefon numarası ve son görüştükleri kullanıcılar gibi bilgilerini elde ederek ilgili kişinin yakalanması için kullanmaktadırlar. Toplumsal bilincin bu konuda ne kadar duyarlı olduğu tartışılsa da girilen her web sitesi aynı zamanda kullanıcının izlendiği ve kendini ifşa ettiği gerçeği ortadadır.

Araştırmada Facebook, Twitter, Youtube, Google, Vikipedia, Linkedin platformlarında sansürün uygulanış durumu şeffaflık raporu dahilinde ele alınmıştır. Facebook konuları, şiddet ve suç davranışları, emniyet, uygunsuz içerik, bütünlük ve

özgürlük, fikri mülkiyet haklarına saygı, içerikler ile ilgili istekler olarak 6 kategoriye ayrılmaktadır.

Facebook Telif hakkı, Ticari Marka, Taklit konu başlıkları şeklinde değerlendirilerek, şikayetler ve işlem yapılma oranları hakkında değerlendirilmelerde bulunulmaktadır. Facebook'a gelen taklit, ticari marka, telif hakkı şikayetlerine birarada değerlendirdiğimizde en çok telif hakkı şikayetlerinin geldiğini, sonrasında ticari marka şikayetlerinin devamında taklit şikayetlerinin geldiğini görmekteyiz.

Birtakım sosyal paylaşım platformları şikayetler, sansür ve kişisel veriler konusunda hassas davranmakta ve hükümetleri karşılarına almaktadırlar. Twitter kişisel verilerin korunması konusunda büyük mücadele vermesine rağmen son yıllarda kullanıcı hesaplarının kapatılması ya da askıya alınması gibi yollara başvurmaya mecbur kalmıştır. Twitter'da içerik veya hesapların kapatılması, kısıtlanması, askıya alınması veya bilgi istenmesiyle ilgili olarak gelen talepleri altı kategoride incelemektedir. Bunlar; Bilgi talepleri, Kaldırma talepleri, Telif hakkı bildirimleri, Ticari marka bildirimleri, E-posta gizliliği, Devlet kuruluşlarının raporları olarak bölümlendirilmiştir. Twitter, 2016 yılının son altı ayını kapsayan Şeffaflık Raporu'nu yayınladı. Rapora göre Türkiye, en çok hesap kapatılması isteğinde bulunan ülkeler içinde liste başında yer almaktadır. Türkiye'nin resmi makamlar tarafından Twitter'a bildirilen talepler yer almaktadır. Türkiye mahkeme kararları ve resmi devlet kurumları (EGM, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı vb.) aracılığıyla Twitter'dan hesaplar ve tweetlerle ilgili bilgi talep temektedir. 2012 yılından itibaren mahkeme kararları vasıtasıyla yapılan bu şikayet ve talepler Temmuz 2016'dan itibaren resmi devlet kurumları tarafından da yapılmaya başlanmıştır. Şikayetler kullanıcı hesaplarının kapatılması, bu hesapların Türkiye'den erişime engellenmesi ve tweetlerin Türkiye'den erişime engellenmesi şeklinde olmaktadır. Özellikle Temmuz-Aralık 2016 döneminden itibaren şikayet sayısında fazlaca bir artış yaşandığı gözlemlenmektedir.

Google ve bağlı web sitelerinde sansür temelde üç kategoride incelenmektedir. Bu temel kategoriler gizlilik ve güvenlik, içerik kaldırma ve hizmet kesintileri şeklinde kategorilendirilmektedir. Google üç ana başlıkta toplam 9 kategoride içerikleri ele alıp değerlendirmektedir. Bu kategorilerin haricinde google'nin bünyesinde bulunan Youtube için içeriklerin Youtube Topluluk Kurallarına uygun

olmadığını da değerlendirmeye almaktadır. Google içerik kaldırma ve hesap bilgileriyle ilgili en çok talebin yapıldığı elektronik iletişim şirketidir. Bunun için Google taleplerin değerlendirilmesiyle ilgili olarak özel bir çalışma grubu oluşturmuştur. Google'a başvuran talepler en çok Kullanıcı bilgi talepleri ve Telif hakkı sebebiyle içerik kaldırma şeklinde olmaktadır. Google, Güvenli Olmayan Web Siteleri ve Kötü Amaçlı Yazılım Siteleri İle İlgili Veriler; haftalık olarak belirtilmektedir. Bu nedenle aşağıdaki istatistiksel değerlendirme ilgili her yılın ocak ve Haziran aylarının ilk haftası dikkate alınarak gösterilmiştir. Kişisel verileri elde etmek için E- ticaret sitesi bilgi portalı ve download sayısı her geçen gün artmaktadır. Kötü amaçlı yazılımlar kullanıcıların kişisel verileri elde etmek için web sitelerine atılan yazılımlardır. Bu yazılımlar web sitesinin barındığı sunucuya erişim sağladıklarında bu sitelere ait kullanıcılara ait veri tabanlarına erişim sağlayarak kişisel bilgilerini ele geçirmeye çalışırlar aynı zamanda web sitesi üzerinden yasaklı sitelere erişim sağlamak için sayfalara çeşitli linkler yerleştirilmiştir. Kullanıcıların kimlik bilgilerini ele geçirmek için oluşturulan kimlik avı sitelerinin Google tarafından tespit edilip erişime engellenmesi gösterilmektedir. Ocak 2015'den 2017 ye kimlik avı sitesinin sayısının oldukça fazla arttığı gözlemlenmektedir. Kimlik avı siteleri çoğunlukla e ticaret, arkadaşlık siteleri ve dowload siteleri şeklinde kullanıcıların üye olup şahsi verilerini ele geçirmek için oluşturulan sitelerdir.

Wikipedi, kullanıcıları tarafından ortaklaşa olarak birçok dilde hazırlanan, özgür, bağımsız, ücretsiz, reklamsız, kâr amacı gütmeyen bir internet ansiklopedisi. MediaWiki yazılımı kullanılarak hazırlanmaktadır. Bu nedenle vikipedia'yi açıklarken Wikimedia'dan da bahsedilmiştir. .Wikipedia verilerin ifşası ve içeriklerin kaldırılması konusunda en hassas web sitesidir. Ancak wikipedia'ya gelen şikayet sayısı düşüktür.

Linkedin verilerin ifşası konusunda ABD hükümetiyle adeta işbirliği içerisinde çalışmaktadır ve verileri ifşa etmesini ECPA'ya dayandırmaktadır.

Sonuç olarak interaktif dünyada gerçek dünya gibi pek çok tuzak tehlikeler ile doludur. İnternet ortamındaki her güç kullanıcıları hedeflemekte, kullanıcı verilerini büyük bir nimet olarak görmektedir. Devletler ve yasal merciler de büyük web portalları ile işbirliği içerisinde hareket etmektedirler. Sansür kullanıcılara uygulanan bir gerçekliktir. Sosyal paylaşım sitelerini kullanım zorunluluğu insanların önüne

çıkarıldıkça insanların interaktif platformlarda birer av olması, yayınlarının sansüre uğraması için pek çok neden önüne konulabilir. Bilinmesi gereken en önemli konu şudur; eğer bir bilgisayar, bir cep telefonu ya da bir tablet kullanıyorsak, sürekli izlendiğimiz, telefonumuz kapalı bile olsa dinlendiğimiz, ne yaptığımız, hangi alışkanlıklara sahip olduğumuz, kimlerle arkadaş olduğumuz bilinmektedir ve bizler bunun bilincinde olmalıyız.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR VE SÜRELİ YAYINLAR

Acabey, M. B. (2013). Basın Özgürlüğü ve Bu Özgürlüğün Bir Sınırı Olarak Kişilik Hakkı , Yaşar University, 8(Özel), 1-54.

Adugit, Y. (2013). Özgürlüğün Kısa Tarihi. Felsefe Ve Sosyal Bilimler Dergisi, (16) S,64-94.

Akdeniz, Y. ve Altıparmak, K. (2008). Internet: Girilmesi Tehlikeli Ve Yasaktır, Türkiye'de Internet İçerik Düzenlemesi Ve Sansüre İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme. Ankara: İmaj Yayıncılık.

Akgül, M. (2012). History of Freedom of Expression And Restriction of Freedom of Expression on Account of National Security, AUHFD, 61 (1) S,1-42

Akgül, M. Kırlıdog,M. (2015). Türkiye'de İnternet Sansürü, S,1-22

Akıncı, C., Ş. (2014) İdarenin Düzenleme Konusu Olarak İnternet ve İnternete Erişim Yasakları, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 16 (Özel Sayı I): S,151-165

Aktaş, C. (2007). Yeni Medyanın Geleneksel Medya İle Karşılaştırılması, Beta yayınları, İstanbul. http://personel.klu.edu.tr Erişim Tarihi: 12 Nisan 2018

Aladağ, İ., ve Yağbasan, M. (2013). Yeni Medya Akımlarına Türk İnsanının Uyum Sağlama Süreci (İstanbul İli Örneği), Tarih Okulu Dergisi, S,674-688.

Altıparmak, K. ve Akdeniz, Y. (2014). 5651 Sayılı Kanunun Değişiklik Tasarısının Getirdiği Değişiklikler Üzerine Bir Değerlendirme Raporu. http://cyberrights.org.tr/docs/5651_Tasari_Rapor.pdf Erişim Tarihi: 13 Nisan 2018

Arsan, E. (2011). Sivil İtaatsizlik Bağlamında Bir Araştırma: Gazeteci Gözüyle Sansür ve Otosansür, Cogito, 67, S,1-29.

Aslan, Z. (2007). Türkiye'de İstisna Hâli, Terör ve İfade Özgürlüğü. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S,201-226

Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi'nin (EMCDDA) (2017). Avrupa Uyuşturucu Raporu, Trendler ve Gelişmeler, Avrupa Toplulukları Resmi Yayınlar Bürosu, Lüksemburg. http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/4541/TDAT17001TRN.pdf Erişim Tarihi: 20 Nisan 2018

Aydede, C. (2001). Teorik ve Uygulamalı Halkla İlişkiler Kampanyaları, İstanbul: MediaCat Kitapları

Aydemir, T., A., (2010). Türkiye'nin İnternet Sansürü Sorunu, Medya Derneği, http://www.medyadernegi.org/wp content/uploads/2011/02/T%C3%9CRK%C4%B0YEN%C4%B0N-%C4%B0NTERNET-SANS%C3%9CR%C3%9C-SORUNU.pdf Erişim Tarihi: 17 Nisan 2018

Bahçe, A. ve Demir, A. (2017). İfade Özgürlüğünün Teorik Boyutu Ve Türk Hukukunda İfade Özgürlüğü, Eurasian Journal of Researches in Social and Economics Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, S.42-80.

Başar, Y. (2015). Siber Suç Soruşturmalarında Adli Bilişim İncelemeleri Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon

Başaran, P. Ve Karan, U. (2016). Sanatsal İfade Özgürlüğü Kılavuzu, İstanbul

Baykal K, (2015). Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde 5224 Sayılı Kanun Çerçevesinde Sinema Filmlerinin Denetlenmesi Ve Ortaya Çıkan Sorunlar, Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara

Bayzan, Ş. (2009). Türkiye ve Dünyada İnternet Yasakları ve Sansür Kavramı ile Zararlı İçeriğe Karşı Yaptırım ve Uygulamalara Genel Bir Bakış, Akademik Bilişim'09 - XI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri 11-13 Şubat 2009 Harran Üniversitesi, Şanlıurfa

Bayzan, Ş. Ve Özbilen, A. (2012). Dünyada İnternetin Güvenli Kullanımına Yönelik Uygulama Örnekleri Ve Türkiye'de Bilinçlendirme Faaliyetlerinin İncelenmesi Ve Türkiye İçin Öneriler, e-Journal of New World Sciences Academy 2012, Volume: 7, Number: 2, S,522-531

Beyazıt, İ. H. (2009). Genç Hukukçular Hukuk Okumaları, Muharrem Balcı (Ed.). İfade Özgürlüğü ve TCK 301, s.91-111 , Hukuk Vakfı İstanbul

Beydoğan, T. A. (2003)Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türk Hukukunda Siyasi İfade Hürriyeti, Ankara

Binark, M. (2010). "Nefret Söyleminin Yeni Medya Ortamında Dolaşıma Girmesi ve Türetilmesi", Yeni Medyada Nefret Söylemi, (Yay. Haz. Tuğrul Çomu), İstanbul: Kalkedon Yayınları, S,11-53.

Bulut, E. A. (2009). Türkiye'de İnternet Yasakları Internet Censorship in Turkey: Stop Legalized Cyber-Murder, Bilgi Dünyası, 2009, 10 (2)

Bülbül, R. (2001) Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar, İstanbul, Atlas Yayın.

Canoruç, M. Ş. (2007). Türk Anayasa Hukukunda "Görsel - İşitsel İletişim Özgürlüğü'nün Niteliği, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi C.6, S,329-361

Çakır, H. (2007). Geleneksel Gazetecilik Karşısında İnternet Gazeteciliği. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı : 22, S,123-149

Çamak, S. (2015). Anayasa Mahkemesi Ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarına Göre İfade Özgürlüğünün Sınırlanması, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı Cilt:2 Yıl 2015 S,1067-1090.

Çambay, O. S. (2015). Bir Toplumsallaşma Aracı Olarak Yeni Medya: Kuramsal Bir Değerlendirme, S. O. Çambay / Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2015, 5 (2), S,237-247.

Damlapınar, Z. (2007) Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı, Ankara: RTÜK Araştırma Geliştirme Daire Başkanlığı, S,113-122

Demir, F. (2017) Türkiye Cumhuriyetinde Ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde Kitle İletişiminin (Medyanın) Hukuki Altyapısı, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan, C. 19, S, 2663-2692

Demirel, M., Yörük, M., ve Özkan, O. (2012). Çocuklar İçin Güvenli İnternet: Güvenli İnternet Hizmeti ve Ebeveyn Görüşleri Üzerine Bir Araştırma-Safe Internet

For Children: A Study on Safe Internet Service and Parental Views. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(7), S,54-68.

Demirkol, M. (2017). Kişi Hak Ve Hürriyetlerinin Korunması Karşısında Anayasa Madde.13, Bu Hükme Aykırı Yasal Düzenleme Ve Faaliyetlerin Anayasa Madde.11 Açısından Değerlendirilmesi, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, S,17-27

Dilmen, N. E., ve Akyazı, E. (2008). 'Sanal Dünyada Temiz Toplum Yaratma Aracı Olarak Sansür. Ulusal Basından Sansürün Kaldırılışının 100. Yılı Kongresi.

Doğan, D. Ç. (2010). Sinemanın Toplum Hayatındaki Rolü Ve Denetimi, Kültür & Sanat Hukuk Gündemi Dergisi -2

Dolunay, A., ve Kasap, F. (2017). Basın hak ve özgürlüklerinin yeni medya üzerinden değerlendirilmesi: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti örneği.

Duran, Hasan (2006), "İfade Özgürlüğü ve Türkiye", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 14, Sayı 1, S, 57-81

Duran, R. (2001). Burası Dünya Polis Radyosu, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

Durnagöl, Y. (2011). 5651 Sayılı Kanun Kapsamında İnternet Aktörlerine Getirilen Yükümlülükler İle İdari Ve Cezai Yaptırımlar, TAAD, Cilt:2, Yıl:2, Sayı:4 S,375-416.

Dülger, Murat ve Beceni, Y. (2011), Türkiye'de İnternet Sitelerinin Erişimin Engellenmesi Konusunda Farklı Hukuk Disiplinleri Açısından Değerlendirmeler, TÜSİAD

Erdoğan, M. (2011). İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku, Ankara: Orion Kitabevi

Girgin, A. (2000). Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik"i. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Gözler K. (2004), Anayasa Hukukuna Giriş, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, S, 146- 159, http://www.anayasa.gen.tr/temelhaklar.htm. Erişim Tarihi: 16 Nisan 2018

Güneş, F ve Güneş, Z. (2016). İfade Özgürlüğünün Sosyal Medya İçin Taşıdığı Anlam, Umut Vakfı, hukukun Gençleri

Sempozyumuhttp://www.umut.org.tr/userfiles/files/FElemez%20G%C3%BCne%C5%9F.pdf Erişim Tarihi: 19 Nisan 2018

Hakyemez, Y. Ş. (2002). Temel Hak ve özgürlüklerde Objectif Sınır Kavramı ve Düşünce Özgürlüğünün Objecktif Sınırları. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 57(02) S,18-40.

Hayes, Andrew F.; Glynn, Carroll.; J. Shanahan, James (2005). "Willingness to Self-Censor: A Construct and Measurement Tool For Public Opinion Research", International Journal of Public Opinion Research, 17 (3), S,298-323.

Hazar, Z (2013). Basın Özgürlüğü Ve Ulusal Güvenlik, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVII, Y. 2013, Sa1-2, S,1525-1548

Hazar, Çetin Murat (2008) Medya ve Siyasal Sistemin Kaos Yorumu, Medya ve Siyaset (Editör: Zülfikar Damlapınar), Konya: Eğitim Yayınları, S,245-259.

Henkoğlu, T., ve YILMAZ, B. (2013). İnternet Erişim Özgürlüğünün Kısıtlanması: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. Bilgi Dünyası, 14(2), S,215-239.

Heywood, Andrew. (2007). Siyaset, Ed. Buğra Kalkan, Ankara: Adres Yayınları, S, 61-63.

İbrahimov, O. (2016). Osmanlı Devleti'nde İlk Basın Yayın Faaliyetleri Ve Tuna Gazetesi. Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 3(5) S,82-94.

İçel, K. (1975). Haberleşme Özgürlüğü. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 41(1-2), S,71-107.

İçel, K. (2009). Türkiye'de İnternet Ortamında İşlenen Suçlardan Ve Kabahatlerdan Sorumluluğun Genel Esasları - Erişimin Engellenmesi - İçeriğin Yayından Çıkarılması Ve Cevap Hakkı, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl: 8, Sayı 16, Güz 2009 S,17-28

İçel, Kayıhan ve Yener, Ünver (2009), Kitle Haberleşme Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul

İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun (2007, 23 Mayıs). Resmi

Gazete Sayı : 26530. http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070523-1.htm Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2018

Kaboğlu, İbrahim (1998), Özgürlükler Hukuku, Afa Yayınları, İstanbul

Kaboğlu, İbrahim Ö. (2006) "Özgürlükler Hukuku - 1", İstanbul, İmge Kitabevi

Kamber, S. (2012). İfade Özgürlüğü, İnsan Hakları Başkanlığı, Başbakanlık Uzmanlık Tezi, Ankara

Karakaş, E. ve Sonsuzoğlu, E. (2000). "Temel Hak ve Özgürlükler İle Vergi İlişkisi", XIII. Türkiye Maliye Sempozyumu 1998 Bodrum, İstanbul: Marmara Üniversitesi Maliye Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, S,220-246.

Karakehya, Hakan (2013), Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkan Sağlama Suçu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 19 S,700-713.

Kelep, T. (2013). Türk Ceza Kanunu M. 301'in İfade Özgürlüğü Bağlamında Değerlendirilmesi: Aihm'in Akçam Kararı Neler Düşündürüyor? S,757-776

Kılınç, (2017). 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 9/A Maddesi Çerçevesinde Özel Hayatın Korunması, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 2 S,577-623.

Kıpçak, N.S, (2016). Yeni Karnaval olarak Yeni Medya: Karnavaleks Nitelikleri ile Twitter, Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul

Koca, S. K. (2010). Genel Hatları İle Kültür Ve Sembol İlişkisi, SAÜ Fen Edebiyat Dergisi (2010-II) S,87-94.

Kocadaş, B. (2004). Kültür ve Medya, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, ISSN: 1303-5134

Korkmaz Ö. (2014). Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü ve Sınırları, Yetkin Yayınları, Ankara.

Korkut, L. (2007). İfade Özgürlüğü Çerçevesinde TCK'n İfade Özgürlüğü Çerçevesinde TCK'n Çerçevesinde TCK'nın 301. Maddesi, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 1, S,22-34

Köse, G., ve Özen, K. (2010). Internet'te sansür üzerine bir değerlendirme. Bilgi Yönetiminde Teknolojik Yakınsama ve Sosyal Ağlar, 2, S,22-24.

Levy, J. A. ve Strombeck, R. (December 2002). Health Benefits And Risks of the Internet, Journal of Medical Systems, 26(6), S,495-510.

Lewis, Jeff (2008). Cultural Studies: The Basics, London: Sage

Macovei, M. (2001). İfade Özgürlüğü Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi'nin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, İnsan Hakları El Kitapları, No. 2 ANKARA

Makal, Oğuz (1992) Tarihin Penceresinden İzmir Sinemaları (1900-1930), Alı Bilgi, İzmir.

Megep, (2011). Gazetecilik Radyo Televizyon Tarihi, Ankarahttp://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Radyo%20Televizyon%20Tarihi.pdf Erişim Tarihi: 21 Nisan 2018

Mutlu, E. (1994), İletişim Sözlüğü, Ark Yayınevi, Ankara S,211-212

Özbey, Ö.(2013). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında İfade Özgürlüğü Kısıtlamaları, TBB Dergisi (106) S,42-92.

Özonur, D. (2005). Değişen Kültür Politikaları Değişen Film Denetleme Sistemleri Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 4(1), S, 21-30.

Öztürk, S. (2006). Türk Sinemasında İlk Sansür Tartışmaları Ve Yeni Belgeler. Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi, (5), S,47-76.

Reisoğlu, S. (2001). Uluslararası Boyutlarıyla İnsan Hakları, Beta Yay., İstanbul, 2001. S,11.

San, A. (1969). Sansür ve Kütüphaneler, Türk Kütüphaneciği, Cilt 18, Sayı 4

Savaşçı, B. (2011). Haberleşme Özgürlüğünün Kovuşturma Evresinde Sınırlandırılması, TBB Dergisi (96) S,269-292.

Sevginer, P. (2012). Medya Ve Siyaset İlişkisi İçerisinde Türkiye'de Gazetecilik Ve Sansür, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi

Soydan, E., ve Alpaslan, N. (2014). Medyanın Doğal Afetlerdeki İşlevi. İstanbul, S, 54-64.

Sönmez, P. (2010). Türk Sinemasında Sansür Ve Metin Erksan Örneği, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya

Sözeri, C. (2015). Türkiye'de Medya-İktidar İlişkileri Sorunlar ve Öneriler, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

Sunay, R. (2001). Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Anayasasında İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, Ankara, S,129.

Şahin, Haluk. 2012. Bilgi Üniversitesi Televizyon Gazeteciliği Bölüm Başkanı, 10 Ocak, İstanbul.

Şen, A. F., ve Şen, Y. F. (2015). Sosyal Medya, İletişim Hakkı Ve İfade Özgürlüğü Üzerine Bir Değerlendirme. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(2), S,122-136.

Şen, M. ve Kaplan, R. (2017). T.C. Anayasa Mahkemesinin İfade Özgürlüğü Konusunda Verdiği Kararların Özeti, Türk Yargısının İfade Özgürlüğü Konusunda Kapasitesinin Güçlendirilmesi AB-AK Ortak Projesi, MATBAM, Ankara

Tatar, Mustafa (1979). Türkiye'de Film ve Film Senaryoları Sansürü, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Kamu Yönetimi Lisans Üstü Uzmanlık Programı Tezi, Ankara,

Tekinalp, Ü. (2005). Fikri mülkiyet hukuku (4.bs.). İstanbul: Arıkan

Temel ve Koçak (2015). Kitle İletişim Araçları İle Düşünceyi Açıklama Ve Yayma Hürriyetinin Kapsam Ve Sınırları Üzerine Bir Değerlendirme, S,440 – 459

Tokgöz, O. (2008). Temel Gazetecilik. Ankara: İmge Kitabevi

Tosun, N.B.(2010). İletişim Temelli Marka Yönetimi. İstanbul: Beta Yayınları

Tosunay, D. ve Çolak, F. Ü. (2016). Sosyal Medyada Otosansür: Facebook Örneği,, Gümüşhane Üniversitesi, İletişim Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 2 S,927-950.

Törenli, N. (2005). Bilişim Teknolojileri Temelinde Haber Medyasının Yeniden Biçimlenişi: Yeni Medya, Yeni İletişim Ortamı, Ankara: Bilim ve Sanat.

Tufan F. (2009). Radyo dinleme ölçümleri ve program planlamasındaki rolü . İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul.

Turan, M. (2016). Çağlar Boyu Düşünce Özgürlüğü: Türkiye'de ve Dünyada Telif Haklarının Tarihsel Gelişiminin Değerlendirilmesi, Türk Kütüphaneciliği 30, S,206-235.

Uluç, G. ve Süslü, B. (2016). Örnek Yargı Kararlarıyla Sosyal Medya Hukuku Social Media Law With The Examples Of Judicial Decisions. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(17), S,337-353.

Uzeltürk, Sultan, "Birleşik Krallık'ta Görsel ve İşitsel İletişim Özgürlüğünün Kurumsal Sınırı: Bağımsız televizyon komisyonu (ITC)" İnsan Hakları Yıllığı (Dr. Muzaffer SENCER'e Armağan) TODAİE C:17-18, Ankara 1995-1996 S,205.

Uzun, R. (2014). Medya-Siyaset İlişkileri: Türkiye'de Savunucu Gazetecilik Olgusunun İncelenmesi, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi - Sayı 39 / Güz S,130-147

Uzunyol, Z.İ. (2013). Sosyal Medyave Değişen Gazetecilik: Haber Kaynağı ve Haber Mecrası olarak Twitter, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Yayla, A. (2008) "İfade Özgürlüğü Nedir ve Niçin Gereklidir?", Liberal Düşünce Dergisi, Sayı 50, S,159-176.

Yıldız, F. (2014). Türk Anayasal Tarihi Çerçevesinde Basın Özgürlüğü Üzerine Bir İnceleme. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 4(4) S,430-458.

Yılmaz A. ve Taylan, A. (2015). Alternatif Kamusallık Açısından İnternet Gazeteciliği: Haber Sitelerinde Okuyucu Yorumları, Atatürk İletişim Dergisi Sayı 9 / Temmuz 2015 S,205-222.

Yozkat, S. (2017) e-Journal of New Media / Yeni Medya Elektronik Dergi - eJNM January 2017 Volume 1 Issue 1 S,72-81.

Yüksel E. ve Gürcan H. İ. (2005). Haber Toplama ve Yazma, Konya: Tablet Kitabevi

Yüksel, U. (2012). Geleneksel Medya ve Yeni Medya Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Eskişehir.

Zarplı, Ç. (2008). "İfade Özgürlüğü: İçeriği ve Sınırları". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kütahya.

Zoller, Elizabeth (2009). Freedom of Expression: Precious Right in Europe, Sacred Right in The United Stat.s, Indiana Law Journal, Vol: 84, S, 803

İNTERNET SİTELERİ VE ELEKTRONİK YAYINLAR

2017 Basın Özgürlüğü Endeksi, https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39712002, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2018

Damon, A. (2017). https://www.wsws.org/tr/articles/2017/09/23/goog-s23.html, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2018

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 11. ve 14. Protokoller ile değiştirilen metin, https://www.yargitay.gov.tr/sayfa/uluslararasibelgeler/documents/AIHM.pdf Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2018

Facebook Şeffaflık Raporu, https://transparency.facebook.com, Erişim Tarihi: 22 Nisan 2018

Google Şeffaflık Raporu, https://transparencyreport.google.com/ Erişim Tarihi: 8 Nisan 2018

http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/Sans%C3%BCr Erişim Tarihi: 08 Mart 2018

http://creatag.com.tr Erişim Tarihi: 2 Mayıs 2018

http://sosyalmedya.co/wikipedia-infographic/ Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2018

Türkiye'de Sansür ve Otosansür, http://susma24.com/wp-content/uploads/2018/02/Tu_rkiye_de_Sansu_r_-ve_Otosansu%CC%88r_TR.pdf Erişim tarihi: 5 Mayıs 2018

http://digitalage.com.tr/wikipedia-sansuru-facebook-profiline-tasidi-turkiyeyi-ozledik/ Erişim Tarihi: 8 Nisan 2018

http://t24.com.tr/haber/280-bin-takipcisi-olan-fenomen-hesap kapatiliyor,257968 Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2018

http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/etkinlikler/pdf/baskankonusma_16102015.pdf Erişim Tarihi: 19 Nisan 2018

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/319537/Turk_isi_korku_filminin_fragmanina_Facebook_sansuru.html Erişim Tarihi : 3 Mayıs 2018

http://www.diken.com.tr/reuters-analizi-hukumet-acisindan-site-yavaslatma-engellemeden-daha-kullanisli/ Erişim Tarihi: 7 Nisan 2018

http://www.dusun-think.net/dosya/kutuphane/kitap-2017.pdf Erişim Tarihi: 8 Nisan 2018

http://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/google-ne-zaman-kuruldu-bugun-18inci-dogum-gunu-40232531 Erişim Tarihi: 5 Nisan 2018

http://www.medyaakademi.org Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2018

http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5846.pdf Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2018

http://www.milliyet.com.tr Erişim Tarihi 20 Nisan 2018

http://www.posta.com.tr/facebook-tan-norvec-basbakani-na-sansur-1226845 Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2018

http://www.star.com.tr/guncel/facebooktan-filistin-sansuru-haber-1319058/ Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2018

https://about.linkedin.com/tr-tr Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2018

https://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2013/08/Siyaset-ve-Toplum-Bilim-Perspektifinden-Gezi-Parki-Olaylari.pdf Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2018

https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2015/turkey Erişim Tarihi: 10 Nisan 2018

https://m.bianet.org/bianet/medya/166427-facebook-bianet-in-sansur-haberini-de-sansurledi Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2018

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1575662 Erişim Tarihi: 11 Nisan 2018

https://tr.wiktionary.org/wiki/Anasayfa Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2018

https://journo.com.tr/twitter-sansuru-dunya-lideri-turkiye Erişim tarihi: 9 mayıs 2018

https://www.aa.com.tr/tr/dunya/youtubedan-israil-siddetini-gosteren-videoya-sansur/1128150 Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2018

https://www.aksam.com.tr/guncel/btk-son-dakika-wikipedia-ne-zaman-acilacak-wikipedia-neden-kapatildi/haber-620722 Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2018

https://www.evrensel.net/etiket/haber/vpn Erişim Tarihi . 10 Mayıs 2018

https://www.linkedin.com/legal/transparency Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2018

https://www.sabah.com.tr/medya/2010/02/13/muzik_bloglarina_google_sansuru Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2018

https://www.sozcu.com.tr/2017/teknoloji/neptun-heykeline-facebook-sansuru-1602673/ Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2018

https://www.yenisafak.com/teknoloji/facebooktan-islami-sayfalara-sansur-2601058 Erişim Tarihi: 8 mayıs 2018

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi https://www.unicef.org, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2018

İnternet Ve Sosyal Medya Kullanıcı İstatistikleri 2017, http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2017/ Erişim Tarihi: 23 Nisan 2018

SETA, 2014'te Türkiye, Analiz, Sayı 113, http://file.setav.org

Snapchat Şeffaflık Raporu, https://www.snap.com/tr-TR/privacy/transparency/ Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2018

TUIK (2016) Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, Sayı: 21779 http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779 Erişim Tarihi: 22 Nisan 2018

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Madde 13. (Değişik: 3.10.2001-4709/2 md.), http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/mevzuat/1982anayasas%C4%B1.html Erişim Tarihi: 23 Nisan 2018

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Madde 26. http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/10/20111021-15.htm Erişim Tarihi: 22 Nisan 2018

Twitter Şeffaflık Raporu, https://transparency.twitter.com, Erişim Tarihi: 22 Nisan 2018

Wikimedia Şeffaflık Raporu, https://transparency.wikimedia.org/, Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2018

Youtube Şeffaflık Raporu, https://transparencyreport.google.com/youtube-policy/overview Erişim Tarihi: 2 Mayıs 2018

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı: İrem AYDOĞDU

Yabancı Dil: İngilizce/ YÖKDİL:65

Doğum Yeri ve Yılı: Trabzon/ 1992

E-Posta: iremaydogdu61@gmail.com

Eğitim Geçmişi:

- 2006/2010 Trabzon Yunus Emre Lisesi
- 2011/2016 Karadeniz Teknik Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık bölümü
- 2016/- Kocaeli Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

Yayınları :

- 2. Uluslararası İletişim Bilimi ve Medya Çalışmaları Kongresi (Gerilla Pazarlama Faaliyetlerine Yönelik İçerik Çözümlemesi: Gerilla Pazarlama Örneği Olarak Advergaming, Arama Motorları'nda Öne Çıkan Markaların Advergame Uygulamalar)